ЕЗИКОВ НАРЪЧНИК

Български езиков департамент,

ГД „Писмени преводи“

Европейска комисия

Първо издание — май 2010 г.
Първа актуализация — декември 2011 г.

ЕЗИКОВ НАРЪЧНИК

Български езиков департамент,
ГД „Писмени преводи“
Европейска комисия

Наръчникът е съставен от преводачи на ГДПП за преводачи на ГДПП. Неговата цел е да даде насоки по проблеми от пунктуационно, граматично, стилистично и друго естество, като изхожда от текстовете, превеждани в дирекцията, и от нуждите на преводачите. Информацията в него е в съгласие с правилата на българския език и изискванията на Междуинституционалното ръководство за изготвяне на публикациите на Европейския съюз, което е по-подробният документ във връзка с всички публикувани в *Официален вестник на Европейкия съюз* текстове.

Съставителите на наръчника благодарят на ст.н.с. д-р Петя Костадинова от Института за български език при БАН за редакцията на частите, посветени на българската книжовноезикова норма, както и за всички останали напътствия и бележки, получени в хода на работата по наръчника.

Части, добавени при първата актуализация (декември 2011 г.)

1. Изписване на мерните единици в законодателни актове — стр. 20
2. Често използвани нови термини от информатиката, интернет и телекомуникациите (френски съответствия) — стр. 50
3. Изписване на имената на някои държави в съобщения за медиите — стр. 62
4. Пунктуационно и графично оформяне на актовете (новости след Лисабонския договор) — стр. 83
5. Решения SUI GENERIS (новости след Лисабонския договор) — стр. 90
6. Установен български превод на някои съюзи/конструкции от актовете на ЕС — стр. 93
7. Стандартни разпоредби при делегираните актове — стр. 93
8. Стандартна клауза на OLAF — стр. 95

Добавени статии от рубриката Tip of the Week (декември 2011 г.)

1. *Обръщение* или *обращение* — стр. 11
2. Струпване на предлози в английски — стр. 40
3. (Не)започване на изречение със „за да …“ — стр. 40
4. ***The letter says*** … В писмото пише — стр. 61
5. Превод на ***good for you*** — стр. 76
6. Превод на ***emerging economies*** — стр. 77
7. Превод на ***industry*** — стр. 77
8. Превод на ***on the understanding that*** — стр. 78
9. Превод на ***integrity*** — стр. 78
10. Превод на ***well-being*** — стр. 79

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

Правопис ... 5
Слято, полуслято и разделно писане ... 5
Словосъчетания — разделно писане ... 5
Сложни думи — слято и полуслято писане ... 7
Употреба на главни букви ... 10
Синтактична употреба на главни букви ... 10
Морфологична употреба на главни букви ... 10
Стилистична употреба на главни букви ... 11
Форми на определителния член при съществителните от мъжки род ... 12
Обръщение или обращение. ... 12
Пунктуация ... 14
Запетая ... 14
Употреба на запетаи в простото изречение ... 14
Употреба на запетаи в сложното изречение ... 17
Голямо тире и запетая ... 20
Точка и запетая ... 20
Използване на знака за процент (%) ... 21
Изписване на означенията на мерните единици в законодателни актове ... 21
Граматични въпроси ... 22
Определеност и неопределеност ... 22
Аспекти на членуването при еднородни определения ... 23
Пълен и кратък член ... 23
Единствено и множествено число при съществителните ... 25
Бройна форма за множествено число ... 26
Мъжколична форма на бройните числителни ... 28
Ед. и мн.ч. при две еднородни определения към едно съществително ... 28
Съществителни от м.р. и от ж.р. Стремеж към полово неутрален изказ в английски език ... 29
Съгласуване: притежателно местоимение и възвратно притежателно местоимение свой / си ... 29
Съгласуване: относителни притежателни местоимения ... 30
Съгласуване: относителни местоимения като съюзни думи ... 30
Съгласуване: число на някои форми при изразяване на учтивост и/или официалност с местоимението Вие ... 31
Съгласуване: събирателни съществителни ... 32
Лични и безлични глаголи: мога и може ... 32
Глаголите съм и бъда ... 33
Отрицание в английски и български. Двойно отрицание ... 34
Изпускане на части от сложни форми и словосъчетания ... 36
Глаголни времена в превод от френски ... 37
Лексикални въпроси ... 40
Значение на предлозите ... 40
Струпване на предлози в английски ... 41
(Не)започване на изречение със „за да …“ ... 41
Преводи на трудни думи и изрази ... 41
Някои често използвани и трудни за превод термини в областта на информатиката, интернет и телекомуникациите ... 51
Стил ... 57

Условно наклонение 57
Синтактичен паралелизъм 58
Избор между деепричастие и подчинено изречение или конструкция с отглаголно съществително 58
Избор между съгласувано и предложно определение (с предлог) към съществителни 59
Избор между „европейски“ и „на ЕС“ или „на Съюза“ 59
Избор между необособени и обособени определения 60
Избор между именна и глаголна конструкция 60
Избор между подчинено определително изречение и конструкция със съществително име (съществително и определение към него), за да се избегнат излишните повторения, утежняващи изказа 61
Непривични конструкции 62
The letter says … В писмото пише 62
Изписване на имената на някои държави в съобщения за медиите и текстове за широката публика 63
Наречия за логическо уточняване в български и английски език 65
However 65
Съюзът and 66
While 67
Indeed 68
Употребата на SOME и ANY в английски език и (не)превеждането на частиците на български език 71
Linguist 73
Policy 73
+1 = -(-1) 73
One in ten 74
In a certain manner/ In a given way 75
If we're to be happy … 76
Good for you 77
Emerging economies 78
Industry 78
On the understanding that 79
Integrity 79
Well-being 80
Through the looking glass 81
Транскрипция или запазване на оригиналното изписване на латиница при географски и други имена 81
Структура на акт 84
1. Структура на члена 90
2. Повтарящи се заключителни формулировки в актовете 91
    2.1. Регламенти 91
    2.2. Директиви и решения 91
    2.3. Бивши решения sui generis (наричани така до 1 декември 2009 г.) 91
    2.4. Място и дата 91
3. Протоколен ред на държавите — членки на ЕС 91
4. Последователност при изброяване на езиците (едноезични текстове) 92
5. Търсене на финализирани актове в EUR-Lex 92
6. Изписване на български на кавички и на ударено „ѝ“ 92
7. Изписване на тире, минус и дефис 93
8. Правила за използване на евро, EUR и € 93

9. Установен български превод на някои съюзи/конструкции от актовете на ЕС 93
10. Стандарти разпоредби при делегираните актове 94
11. Стандартна клауза на OLAF 95

ЧАСТ I: КНИЖОВНОЕЗИКОВА НОРМА

ПРАВОПИС

СЛЯТО, ПОЛУСЛЯТО И РАЗДЕЛНО ПИСАНЕ

Проблеми във връзка със слятото (като една дума) или полуслятото (с дефис (-) писане възникват при сложните думи. Свободните словосъчетания се пишат разделно.

Развитието на езика води и до развитие на книжовноезиковата норма. Особено динамична е лексикалната система. Процесът на адаптация на новите думи (промяна по число, род, лице за глаголите, словообразуване от новата дума) налага от време на време да се ревизират списъците на думите със слято, полуслято и разделно писане. Затова е необходимо за справка да се използва винаги последното издание на правописния речник!

СЛОВОСЪЧЕТАНИЯ — РАЗДЕЛНО ПИСАНЕ

Съществува един прост начин за проверка, валиден при *много* съчетания от съществителни имена, който разрешава поне този основен въпрос — словосъчетание (и разделно писане) или сложна дума (и слято или полуслято писане), като така увеличава двойно шансовете ни за правилен избор.

Ако първата дума е тази, която се мени по род и число и приема определителния член, то съчетанието се пише разделно: *къща музей (къщата музей)*, *художник импресионист (художникът импресионист)*, *човек звяр (човекът звяр), държава членка (държавата членка)*[*]. Не можем да слеем две думи, които вече са разделени от *-ът, -те, -то* или нещо подобно.

В огромната част от случаите, ако при употреба на определителен член, при промяна на рода или при образуване на форма за множествено число се променя само втората дума, сложната дума се пише полуслято или слято: *експерт-счетоводител (експерт-счетоводителят)*, *кандидат-гимназист (кандидат-гимназистите)*, *министър-председател (министър-председателят)*, *заместник-директор (заместник-директорът)*, *съдия-изпълнител (съдия-изпълнителят).*

Това правило обаче е само ориентировъчно и, както става ясно по-долу, не обхваща словосъчетанията, които формално не се отличават от сложните думи. Затова правилен резултат могат да гарантират подробните правила, дадени в частта за сложните думи по-долу.

---

[*] Изписването на *държава членка* с дефис не може да се счита за коректно въпреки последователната му до неотдавна употреба в българските преводи на текстове на ЕК. Предвид на това, че разликата между полуслятото и разделно изписване има единствено правописен характер, е редно и при цитиране на вече официално публикувани текстове дефисът да бъде заменян от интервал. Следва да се има предвид обаче, че съчетания като *държава — членка на ЕС (НАТО, Г-7, ЕФТА, НАФТА и т.н.)* се пишат с интервал - тире (дълга чертица) - интервал, а краят на обособената част се отделя със запетая.

В езика съществуват обаче и **словосъчетания**, в чието словоизменение участва само **втората част**. Тенденцията е те — ако са възникнали относително скоро в езика — да се пишат разделно: напр. *роуминг услуга, роуминг клиент.*

За **словосъчетания (а не за сложни думи)** в съвременния български книжовен език **се приемат:**

1. Една голяма група съществителни, обикновено образувани от чужди думи, напр. *тенис корт, ски писта (тенис кортове, ски писти),* които се пишат разделно, въпреки че при членуване и др. се изменя втората дума. Разделното изписване предполага, че и двете части на съчетанието вече се използват като самостоятелни думи — например *голф клуб*, *ски клуб, голф игрище, голф екип,* но *пийпшоу, хайлайф, бонвиван (пийп, хай, бон* не се употребяват самостоятелно).

2. За словосъчетания, а не за сложни думи се приемат и всички словосъчетания с първа основа *бизнес, бинго, блок, бокс, бънджи, гей, голф, джаз, денс, диско, дерби, допинг, жп, интернет, кавър, кеш, концерт, крекинг, кънки, кърлинг, кънтри, мач, младши, офис, поло, поп, рали, рап, ревю, ретро, рок, ски, соло, стриптийз, тв, тенис, факс, фитнес, флопи, чейндж, шах* и се пишат разделно!

Може да се каже, че има обща тенденция към разделно писане при съчетание от съществително в атрибутивна употреба и съществително (срв. и *роуминг услуга)*.

Изключения: *шоупрограма, шоубизнес, шоумен; видеозапис, видеоконференция*

⇒ **NB!** Понякога се получава омонимия при първата част: в съгласие с казаното по-горе *евро зона* се пише като словосъчетание (т.е. разделно)[†]. Но прилагателно като *евро-азиатски* се пише полуслято, защото е образувано от „европейски“ и „азиатски“, които се намират в равноправно отношение едно към друго и в еднакво отношение към определяемата дума (напр. *евро-азиатски отношения*).

3. Всички ястия със сложни имена (много от тях от турски) също се приемат за словосъчетания и се пишат разделно: *тахан халва, тас кебап, шиш кебап, стомна кебап, шкембе чорба, боб чорба.*

Изключения: *имамбаялдъ, тюрлюгювеч, кускус, шамфъстък*

4. Съставните числителни имена (напр. *тридесет и пет*, *сто и петдесет*, *хиляда и двеста*, *четирийсет и първият)* се пишат отделно от прилагателното име, към което се отнасят: *тридесет и пет метров*, *сто и двадесет годишен.* При несъставно числително обаче (напр. *пет, двадесет)* числителното се слива с прилагателното или съществителното: *петметров, двадесетгодишен, стогодишнина.* Ако числителното е изписано с число (5, 20, 100), то се свързва с прилагателното с дефис: *5-метров, 20-годишен, 100-годишнина.*

5. Числителните имена, с които се назовават дробни числа: *една втора*, *две трети*, *една четвърт*, *седем осми* се пишат разделно.

6. Съчетанията от деятелно причастие и съществително като: *водещ предаването*, *завеждащ отделение*, *командващ флота* се пишат разделно.

[†] Думата *еврозона* е включена в словника на Официалния правописен речник на българския език (2012 г.) с уточнението, че се допуска и разделното ѝ изписване.

7. Съкращенията на чужди собствени имена, в които буквите запазват произношението на изходния език: *Би Би Си*, *Ай Би Ем*, *Си Ен Ен* се пишат разделно.

8. Съчетанията с първа част – съкращение и втора – съществително: *АГ отделение*, *ДНК фактор*, *ТВ център*, *жп линия*, *ЕКГ данни*, *US армия*, *DJ парти*, *VIP посетители* се пишат разделно.

СЛОЖНИ ДУМИ — СЛЯТО И ПОЛУСЛЯТО ПИСАНЕ

Дали една сложна дума се пише слято или полуслято зависи от:

1. отношенията между отделните ѝ части;
2. използваните графични системи;
3. някои установени в практиката модели.

→ **<u>Слято</u>** се пишат:

1. съществителни с неравноправно отношение между отделните части, като първата част пояснява втората (често се разпознават се по свързващата гласна *-о-* или *-е-*): *млек**о**завод*, *вод**о**хранилище*, *проект**о**закон*, *закон**о**проект*; *Ивановден*, *Петровден*, *Ботевград*; *десетгодишнина*, *петгодишнина* (но *10-годишнина, 35-годишнина, тридесет и пет годишнина* — при числителните, съставени от две и повече думи), *стохилядник*, *триокис;*

2. съществителни, които представляват лексикализирани съкращения: *джипи*, *диджей*, *джиесем*, *есемес*, *дивиди*, *имейл;*

3. съществителни, при които първата основа не може да се употребява самостоятелно в българския език (поне към момента, в който те са попаднали в правописния речник): *сноуборд*, *пресконференция*, *туроператор*, *уебсайт*, *айскафе*, *микропроцесор*, *биосфера*, *екосистема*, *микроклимат*, *тийнпоколение*, *феърплей*;

4. прилагателни с неравноправно отношение между частите, като първата част пояснява втората: *вечнозелен*, *светлочервен*, *яркочервен* (и всички „сложни“ цветове, включително *тъмносин)*, *старобългарски*, *световноизвестен*, *широкомащабен*, *душевноболен*, *домашнотъкан;*

5. прилагателни, образувани от „терминологизирано“ словосъчетание на прилагателно и съществително име (разпознават се по свързващата гласна *-о-* или *-е-*): *външн**о**политически (външна* политика — означава нещо конкретно и може да се противопостави на *вътрешна, търговска, международна)*, *западноевропейски* (Западна Европа), *световноисторически* (световна история), *научнопопулярен* (популярна наука), *социалнополитически* (социална политика), *социалнопсихологически* (социална психология), *съдебномедицински* (съдебна медицина), *административноправен* (административно право), *административнопроцесуален* (административен процес);

6. прилагателни, образувани от съчетание на числително и съществително име: *двадесетметров* (двадесет метра), *петвековен* (пет века), *стогодишен* (сто години), *трилистен* (три листа), *осеметажен* (осем етажа), *петчленен* (пет члена/членове);

7. прилагателни с наставка *-ски, -ска, -ско*, образувани от лично и фамилно име: *алекоконстантиновски*, *иванвазовски;*

8. прилагателни, образувани от съставни географски названия: *близкоизточен*, *тихоокеански*, *великотърновски*, *черноморски;*

9. прилагателни с главна основа причастие: *бързоразвиващ се*, *дългоочакван*, *многообещаващ*, *новоизбран*, *новооткрит*, *правоимащ;*

10. наречия, предлози и съюзи, образувани от предлог и наречие (*надясно*, *нагоре*, *надолу*, *вляво*, *докога*, *докъде*, *отникъде*), предлог и съществително (*предвид*, *насила*, *наопаки*, *следобед*, *покрай*, *издъно*, *вследствие*), предлог и съюз, съюз и съюз; съюзни думи като: *отколкото, доколкото, докато, откакто, откъдето, накъдето, затова;*

11. Възможно е да се поставя малко тире след първата част на една или две сложни думи (които се пишат слято), ако се изброяват няколко сложни думи с еднакъв правопис и еднаква втора част: *микро- и макроикономика; едно-, дву- и тригодишни деца*.

→ **<u>Полуслято</u>** се пишат:

1. съществителни с неравноправно отношение между отделните части, като втората част пояснява първата: *кандидат-студент*, *заместник-директор*, *съдия-изпълнител*, *министър-председател*. Когато към съществителните имена, които се пишат полуслято, се добави трета основа, тя се пише разделено от останалата част на сложното съществително: *заместник министър-председател*;

2. съществителни с равноправно отношение между частите: *внос-износ*, *плод-зеленчук*, *покупко-продажба*, *пренос-превоз*, *зидаро-мазач*, *касиер-домакин;*

3. съществителни, при които като подчинена основа е използвано название на буква или самата буква, която е изписана: *алфа-стабилизатор*, *гама-лъчи*, *α-стабилизатор;*

4. съществителни и прилагателни, при които първата съставна част е цифра: *100-годишнина*, *15-годишнина*, *100-хилядник*, *20-годишен*, *10-етажен*, *100-килограмов*, *3-часов;*

5. прилагателни, образувани от две основи в равноправно отношение помежду си (което позволява между тях да се вмъкне съюзът *и*): *аудио-визуален*, *жълто-зелен*, *английско-български*, *причинно-следствен*, *социално-икономически*, *контролно-пропускателен;*

6. прилагателни, образувани от лично и фамилно име и завършващи на *–ов*, *-ев*: *Димитър-Талевият роман*, *Оскар-Уайлдова пиеса;*

7. прилагателни със съкратена първа основа: *психо-аналитичен*, *историко-революционен;*

8. чужди думи и изрази, изписващи се както в езика, от който са взети: *прет-а-порте*, *тет-а-тет*, *па-дьо-дьо*, *ноу-хау.*

УПОТРЕБА НА ГЛАВНИ БУКВИ

Главните букви имат синтактична, морфологична, стилистична и графична употреба.

СИНТАКТИЧНА УПОТРЕБА НА ГЛАВНИ БУКВИ

Синтактичната употреба на главните букви се свързва с изискването за начална главна буква при всяко изречение. Особеност представят два случая: обръщенията и различни видове матрици.

1. В официални текстове обръщението се поставя на отделен ред, завършва със запетая или удивителна, текстът започва на нов ред и с главна буква (независимо дали предходният знак е запетая или удивителна):

◊ *Уважаеми дами и господа,*
Позволете ми да...

Допустима е и практиката в официални текстове при повече обръщения всяко обръщение да се поставя на нов ред и да започва с начална главна буква:

◊ *Уважаеми г-н Председател!*
Уважаеми колеги!
Драги гости!
Позволете ми да...

2. В отделните клетки или редове на различни видове матрици (например таблици) начална главна буква се поставя тогава, когато текстът (който може да се състои и от една дума) се възприема като отделно изречение.

МОРФОЛОГИЧНА УПОТРЕБА НА ГЛАВНИ БУКВИ

Морфологичната употреба на главните букви се свързва с разграничаването на два класа имена в езика: на нарицателните съществителни, на прилагателните, местоименията, числителните и т.н. и класа на собствените имена (най-често са съществителни, но са възможни и думи от други части на речта в различните стилове на езика). Трудностите тук са свързани не с познаване на правилото, а с това кога една дума или словосъчетание е собствено име или има статут на собствено име.

1. При преводаческата дейност проблем представляват имената на отделните документи. Съгласно указанията за оформяне на актовете на институциите на ЕС наименованията на различните актове започват още от думата „регламент“, „решение“, „директива“. Следователно и по средата на изречението изписваме ***Р**ешение 2004/105 на Комисията от 23.11.2009 г. за...; **Р**егламент (ЕС) № 164/2010 на Комисията от 25 януари 2010 г. относно ...; **Д**ирективa 2010/18/ЕС на Съвета от 8 март 2010 г. за прилагане на….* ; ***С**поразумение между Европейската общност и Западноафриканския икономически и валутен съюз.* Когато се използва някакво съкратено наименование на документ, то също започва с главна буква: ***Ф**инансовия регламент, **Д**ирективата за местообитанията, **З**ената книга за гражданското участие*. Когато се посочват

едновременно номерата на няколко документа от един и същи вид, няма главна буква: ***д**ирективи 2010/18/ЕС и 2006/108/ЕО; **р**егламенти № 164/2010 и № 163/2010.* Самото споменаване на вид документ, естествено, не води до главна буква:

◊ *Очаква се след като Директивата относно финансовите услуги навърши 10 години нейните разпоредби и тези на още няколко директиви за защитата на потребителите да бъдат преработени в **р**егламент на Европейския парламент и на Съвета.*

Въпреки практиката в английски често да се изписват с главна буква различните политики, доктрини, концепции, методики, т.е. нематериални неща, които не са документ, въпреки че, естествено, са били изразени в документи, на български те трябва да продължат да се изписват с малка буква:

◊ ***е**вропейска политика за сигурност и отбрана (ЕПСО)*

◊ ***о**бща селскостопанска политика (ОСП)*

Проблем в това отношение поставя думата „стратегия“ — едновременно документ и нещо невеществено. В такъв случай решението за изписване с главна/малка буква се определя от контекста:

◊ *В **С**тратегията за развитието на селските райони са посочени поименно общините от ЕС, които отговарят на определението за селски район.*

*Намирането на възможности за заетост, алтернативна на селското и горското стопанство, е основен момент в **с**тратегията за развитието на селските райони.*

2. За собствени имена се приемат и модифицирани „официални“ имена (срв. *Външно* вм. *Министерство на външните работи*; *Комисията* вм. *Европейската комисия*). Проблеми създават тези имена, които имат едно и също съкращение – напр. собственото име *Комисия(та)* би могло да означава повече от две различни собствени имена, всяко от които започва с думата „комисия“ или я съдържа. В такива случаи преводачът би трябвало да реши дали контекстът е в състояние да снеме двузначността или да разгърне съкратеното собствено име.

СТИЛИСТИЧНА УПОТРЕБА НА ГЛАВНИ БУКВИ

Стилистичната употреба на главните букви се свързва с изразяване на учтивост и/или официалност.

1. Прието е в официални документи и писма формите за второ лице множествено число на притежателните местоимения, употребявани за учтивост, да се пишат с главна буква.

◊ *Получих **Вашето** писмо*

◊ *Искрено **Ваш***

◊ *Молбата **Ви***

2. В брошури, наръчници, плакати и други текстове, които не са писма, както и в отворени писма, адресирани до неназовани лица, също се използва главна буква:

◊ *Какво представляват конкурсите?*
*... На следващия етап се извършва обстойна оценка на **Вашите** професионални умения, която включва изпити по превод и събеседване. Цялата процедура отнема средно от пет до девет месеца.*

◊ ***Здравейте,** колега!*
***Вие** вече сте част от генерална дирекция „Писмени преводи“ (ГДПП), най-голямата обществена преводаческа служба в света. Нека най-напред да **Ви** поздравя и да **Ви** приветствам с „Добре дошли“.*

За съгласуването по число при употреба на формите за учтивост – вж. по-долу.

ФОРМИ НА ОПРЕДЕЛИТЕЛНИЯ ЧЛЕН ПРИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИТЕ ОТ МЪЖКИ РОД

→ С определителен член ***-ят, -я*** се членуват:

1. съществителните имена с наставки ***-ар, -яр*** и ***-тел*** за лица деятели и съществителните с наставка ***-тел*** за уреди и машини:

◊ *воденич**ар** – воденичар**ят***

◊ *юбил**яр** – юбиляр**ят***

◊ *титул**яр** – титуляр**ят***

◊ *създа**тел** – създател**ят***

◊ *двига**тел** – двигател**ят***

2. съществителните от мъжки род, завършващи на ***-й*** (*кра**й** – кра**я**, геро**й** – геро**я***), и следните съществителни: *зет, лакът, нокът, ден, кон, път, крал, цар, огън, сън*.

→ С определителен член ***-ът, -а*** се членуват съществителните, завършващи на ***-ар, -яр***, които не означават лица деятели:

◊ *календ**ар** – календар**ът***

◊ *паз**ар** – пазар**ът***

◊ *формул**яр** – формуляр**ът***

ОБРЪЩЕНИЕ ИЛИ ОБРАЩЕНИЕ.

Думата **обръщение** има две значения. Едното значение е езиковата структура, чрез която назоваваме, идентифицираме събеседника си или групата лица, с които започваме диалог или за които е предназначен монологът ни – „Уважаеми дами и господа, …“, „Мили мамо и татко, …“, „Колеги, …“. Второто значение е цялостно изявление на лице или обособена група, отправено към някаква общност – обръщение на президента (към гражданите на страната), обръщение на Българския

фармацевтичен съюз (към пациентите). Обикновено обръщението от второто значение (изявление) започва с обръщение в първото значение − „Драги сънародници,…“, „Уважаеми пациенти, …“.

Думата **обращение** има съвсем друг смисъл ─ форма на движение, на размяна на стоки и пари чрез покупко-продажба (Български тълковен речник, изд. „Наука и изкуство“, 2005 г.).

Че нещо е в **обращение** означава, че е в масово или официално разпространение. Банката пуска в **обращение** нова монета. Митницата може да допусне стока за **свободно обращение**. В **обращение** може да влезе нов израз.

От думата обращение идват **кръвообращение** (движение на кръвта в кръвоносната система) и **кръгообращение** (процес, който завършва с връщане към изходното положение или към началната форма).

От рубриката *Tip of the Week*

ПУНКТУАЦИЯ

ЗАПЕТАЯ

Запетаята е препинателен знак, който се свързва със синтактичния строеж на изречението и с паузите при говорене. За паузите при говорене не винаги може да се съди от синтактичния строеж на изречението, тъй като те не винаги маркират началото или края на една или друга синтактична част. При работата с писмен текст, каквато е нашата работа на писмени преводачи, употребата на запетаи поставя понякога трудни въпроси, тъй като за паузите при говорене се ориентираме според синтактичния строеж на конкретното изречение или според езиковата си интуиция.

Най-общо запетаята има две функции: **разделителна** и **ограждаща**. Чрез **разделителната запетая** се отделят една от друга повторени и еднородни части в простото изречение и едно просто изречение от друго в състава на сложното изречение. Чрез **ограждащата запетая** се отделят обособени части и вметнати думи и изрази от останалите части в простото изречение.

→ Примери за **смислови** запетаи, чието положение зависи единствено от това, какво иска да каже авторът:

◊ *Каквото сабя покаже и честта**,** майко юнашка!*

◊ *Каквото сабя покаже и честта**,** майко**,** юнашка!*

◊ *Човекът, който те търси вчера**,** си замина.*

◊ *Човекът, който те търси**,** вчера си замина.*

УПОТРЕБА НА ЗАПЕТАИ В ПРОСТОТО ИЗРЕЧЕНИЕ

→ <u>Със запетая</u> се отделят една от друга безсъюзно свързани **еднородни части**.

Еднородни части са онези думи или словосъчетания в изречението, които изпълняват една и съща синтактична функция в него и в повечето случаи са представени от едни и същи части на речта. Те са свързани помежду си със съчинителен съюз или със запетая. Еднородни части могат да бъдат подлозите, допълненията, обстоятелствените пояснения и определенията. Единствено няма еднородни сказуеми, защото изречение с повече от едно сказуемо е сложно съчинено изречение.

◊ *Две големи**,** внушителни птици прелетяха над езерото.*

Еднородните части могат да бъдат свързани със съюзи/съюзни думи от една или няколко части: *и-и*, *а особено*, *а още повече*, *нито-нито*, *както-така и*, *а също така и*, *не само-но и*, *колкото-толкова*. Пред първата част на съюзните изрази и пред еднократно употребен съюз *и/или* не се пише запетая. Запетая се пише пред втория съюз.

◊ *Или ... **,** или ...*

◊ *... ли, или ...*

◊ *Нито ... , нито ...*

◊ *Както... , така и ...*

◊ ***Както** държавите членки**, така и** Комисията постигнаха значителен напредък в прилагането на мерките за създаване на по-добър бизнес климат.*

◊ *В протокола от заседанието се записват **не само** приетите становища**, но и** всички поставени за обсъждане предложения.*

Запетая не се поставя между безсъюзно свързани **разнородни части**.

◊ *Две големи бели птици прелетяха над езерото.*

→ **Вметнатите думи и изрази** (*всъщност, следователно, например, в действителност, според мен/теб/него/доклада/изследването..., по мое мнение/по мнение на Комисията, може би, значи, вероятно, очевидно, навярно, по всяка вероятност, в края на краищата* и др.) не се отделят със запетая.

Изключение: числителните редни, употребени при изреждане, се отделят със запетая: *първо**,** [...]; второ**,** [...]; трето**,** [...]; последно**,** [...].*

→ Някои видове **вметнати думи** се отделят със запетая от останалата част на изречението. Такива са:

1. глаголните изрази като *разбира се, да кажем, изглежда, струва ми се, мисля, общо взето, както казват:*

◊ *Лихвените проценти**, изглежда,** ще се повишат.*

◊ *Поради тази причина**, струва ми се,** е дошло времето да се определят методите на сътрудничество между двете организации.*

◊ *Системата, която прави възможно функционирането на многоезичието в ЕС, е свързана**, разбира се,** с разходи.*

◊ ***Разбира се,** всяка държава решава сама как да контролира своите граници, но агенцията ще помогне за постигането на ефективност при този контрол.*

2. съотносителните изрази и изразите за противопоставяне като *напротив, обратното, на първо място, от една страна, от друга страна:*

◊ *Комисията**, напротив,** се противопостави твърдо на подобни мерки.*

◊ *Държавите членки съобщават на Комисията данните, свързани**, от една страна,** с вноса и износа и**, от друга страна,** с административните подробности.*

3. изразите, които определят някаква последователност: *първо**,** [...]; второ**,** [...]; трето**,** [...]; последно**,** [...].*

→ Вметнати думи, които не принадлежат към описаните по-горе видове, не се отделят със запетаи от останалата част на изречението. Такива думи са **наречията за логическо уточняване** като *обаче, например, според мене, може би, наистина,*

следователно, значи, вероятно, по всяка вероятност, изобщо, по всяка вероятност, навярно, очевидно, по такъв начин, като че ли, всъщност.

- ◊ *Директорът **обаче** реши да не взема под внимание становището на управителния съвет.*
- ◊ ***Всъщност** неговата цел е да накара своите колеги да го подкрепят.*
- ◊ ***Навярно** тя говори истината.*
- ◊ ***Вероятно** съвместната ни работа щеше да прерасне в пълноценно и дълготрайно сътрудничество.*
- ◊ ***Може би** държавите членки ще успеят да изпълнят поставените от Комисията условия.*
- ◊ *Държавните ръководители трябва **очевидно** да направят опит за намиране на консенсус по въпроса.*
- ◊ *Страните кандидатки **наистина** трябва да постигнат напредък по редица въпроси от ключово значение.*
- ◊ *Синдикатите смятат, че предложените от ръководството мерки за спасяване на предприятието са недостатъчни, което **следователно** означава, че няма да прекратят стачката.*

⇒ **NB!** Когато *обаче* се използва **като съюз**, пред него <u>се пише запетая</u>:

- ◊ *Потърсих своите приятели**, обаче** не намерих никого.*

⇒ **NB!** <u>Запетая се пише</u> пред *следователно, значи, очевидно* и други, ако те **въвеждат обособена част (вж. и по-горе) или изречение** в сложното изречение:

- ◊ *Аз съм зает утре**, значи** ще се видим вдругиден.*
- ◊ *Ако се откажеш**, значи** винаги си имал съмнения по този въпрос.*

⇒ **NB!** Вметнатите думи и изрази добавят странична информация по отношение на съдържанието на изречението и не са синтактична негова част. Думите и изразите, които често се използват като вметнати, могат обаче да бъдат и синтактична част на изречението и в тези случаи се отделят със запетая, за да стане ясно, че са вметнати в изречението, а не негови синтактични части. За сравнение:

- ◊ *Комисията **естествено** премина към разработването на следващи проекти.* (*естествено* = по естествен начин - обстоятелствено пояснение, синтактична част)

  *Комисията**, естествено,** премина към разработването на следващи проекти.* (*естествено* = нормално е, обяснимо и очаквано е в конкретната ситуация Комисията да продължи работата си по начина, описан в изречението; вметната дума)

→ <u>Запетая се поставя</u> пред *като*, когато то въвежда пояснящ израз:

- ◊ *Редица композитори**, като** Шопен и Бетовен, са се вдъхновявали от природата.* (Бел.: В тези случаи в българската граматика се говори за „обособени сравнения“)

В противен случай запетая не се поставя:

◊ *Листни зеленчуци като спанак, салата, маруля, лапад се продават само почистени от корените и пръст.*

⇒ **NB!** Пред *като например* обаче има запетая.

УПОТРЕБА НА ЗАПЕТАИ В СЛОЖНОТО ИЗРЕЧЕНИЕ

→ Запетаята отделя прости безсъюзно или съюзно свързани изречения в състава на сложното:

◊ *Само ако ме посетиш**,** ще го видиш.*

⇒ **NB!** Пример за типично **погрешно изпускане** на запетая (отбелязано с □):

◊ *Комисията изпрати въпросници до единствения износител, който отговаря на условията за настоящото преразглеждане □ и до ПИ.*

Запетаите трябва непременно да затворят и от двете страни подчиненото изречение, ако то се намира не в началото и не в края на сложното изречение.

→ При прости изречения в състава на сложното запетаята се поставя от двете страни на простото изречение, т.е. пред прост, еднословен съюз (*но*, *ако*, *да*, *когато*, *където*, *щом*, *че*, *обаче*, *даже*) и пред сложен съюз (*щом като, след като, тъй като, докато, щом, без да, освен че, въпреки че, преди да*).

◊ *Държавите членки извършват собствено разследване**, без да** са длъжни да уведомят за това Комисията.*

◊ *Европейската комисия ще проведе консултации с неправителствени организации и граждански обединения**, преди да** направи изменения в предложението си.*

◊ *Препоръчва се да се дава предимство на алтернативните на лишаването от свобода наказания**, щом като** провинението е леко, а рисковете за обществената сигурност — малки.*

◊ *При изтичане на мандата членовете и техните заместници продължават да изпълняват задълженията си**, докато** бъдат сменени или мандатът им бъде подновен.*

→ Запетая се поставя пред първата част на **сложен съюз** (*вместо да, освен че, въпреки че, освен ако, освен когато, макар че, поради което, вследствие на което, благодарение на което, в случай че, само да, при условие че, при положение че*):

◊ *Когато придружаващите документи не могат да бъдат представени в определения срок**, въпреки че** договарящата страна е положила старание, за да ги получи навреме, за тяхното представяне може да се даде допълнителен срок, който не може да превишава общо шест месеца.*

◊ *Същевременно събирането и обработката на статистически данни бяха оптимизирани**, вследствие на което** бе намалена административната тежест за доставчиците на статистическа информация.*

◊ *Разрешение се отказва**, в случай че** предложената публикация може да накърни интересите на фондацията.*

◊

◊ *Списъкът може да бъде променян от Комисията по искане на държава членка**, при условие че** останалите държави членки са съгласни с промяната.*

◊ *Разрешава се използването и на други методи**, при положение че** те могат да дадат резултати, които не се различават с повече от пет процента от получените по стандартния метод.*

⇒ **NB!** *Ето защо, поради което, вследствие на което, благодарение на което* и наречието *следователно* са съставни изрази с функция на съюз.

→ Запетая се поставя пред *като*, когато ***като*** **въвежда просто изречение в състава на сложното**:

:

◊ *В такива случаи разрешителните се потвърждават**, като** се издава документ.*

→ Когато подчинителният съюз се предхожда от **уточняващи** го думи, запетаята се измества пред тях.

◊ *Изследванията**, по повод на които** е започнало щателното проучване за наличие на замърсяване с тежки метали, са още от 1985 г.*

→ Запетая се поставя пред подчинени **обстоятелствени изречения за изключване**, въведени чрез следните съставни съюзи: *вместо да, освен да/че, освен ако, освен дето, освен като, освен когато:*

◊ *Ще дойда довечера**, освен ако** не изникне проблем.*

→ Не се поставя запетая, когато пред подчинителния съюз има уточняващо наречие като ***едва, чак, само, единствено***:

◊ *Мерките ще бъдат отменени **едва когато** бъдат създадени условия за спазването на човешките права.*

◊ *Семената се пускат за продажба **само ако** отговарят на определени стандарти за качество.*

→ **Обособена част, изразена с причастие**, не се отделя със запетая от предшестващия я съюз:

◊ *И стаили всички грижи**,** благославят!*

⇒ **NB!** Примери за **излишни запетаи**, отбелязани с ~~двойно зачертан~~ шрифт (удебелените предлози и изрази не изискват запетая):

◊ ***При** направените обосновани искания~~,~~ таксите, задължително плащани за получаването на субсидията, са извадени от кредитите.*

◊ ***В съответствие с*** *член 7, параграф 2 от основния регламент, тази субсидия се разделя.*

◊ ***В противен случай,*** *местният производител може да поиска помощ.*

◊ ***След*** *тези консултации и* ***поради*** *липсата на постигнато взаимно съгласувано решение, Комисията включи всички режими в разследването на субсидирането.*

◊ ***Въпреки*** *регистрирания спад, проблемът с младежката безработица все още не е намерил своето трайно решение.*

◊ *Дружеството твърди, че* ***въпреки*** *описаната в съображение 24 ситуация, е възможно да се установи …*

◊ *В Регламент (ЕИО) № 2658/87 на Съвета от 23 юли 1987 г. относно тарифната и статистическа номенклатура и Общата митническа тарифа, се съдържа …*

◊ *Допустимият внос и задълженията при износа, а така също и видът на продукта, се конкретизират в разрешението.*

◊ *В Решение на Комисията от 23 декември 2008 г. за разрешаване на държавите членки да вземат решения относно еквивалентността на гаранциите, давани от горския репродуктивен материал, внасян от някои трети страни, се казва …* (Запетайката би била необходима, ако частта на това изречение преди „се казва“ не беше заглавие на решение на Комисията.)

→ Често срещани **грешни** запетаи, пренесени от английския оригинал (на английски например съществува малко разтегливото правило, че когато подлогът не е на първо място, предхождащите го части се отделят от него със запетая):

◊ *За провеждането на процедурата, държавите членки са организирани в географски групи.*

◊ *В някои случаи са дадени резултати само за част от параметрите на биологичните елементи, или информацията се отнася само за част от държавите членки.*

◊ *Следователно, Комисията смята, че в тези случаи …*

◊ *Освен това, …*

◊ *Въпреки това, …*

◊ *Впрочем, …*

◊ *Още повече, че …*

В юридическите текстове има много сложни изречения, при които едно просто изречение е вмъкнато между частите на друго просто изречение. Границите на вмъкнатото просто изречение се отбелязват със запетая. Така често се получава „конфликт“ между правилата — например съседство между въвеждаща или вметната част, която не изисква запетая, и начало на просто изречение, което изисква запетая. В тези случаи е по-силно изискването за запетая при просто изречение в състава на сложното:

◊ *Следователно, когато при извършването на резервацията хотелът изисква от клиента предварително да заплати определена сума, обективно може да се приеме, че ...*

Тук правилото изисква изречението „когато при извършването на резервацията хотелът изисква от клиента предварително да заплати определена сума“ да се огради от двете страни със запетая. Така след *следователно* се поставя запетая, макар че думата е вметната. Но в изречението „Следователно обективно може да се приеме, че …“ след *следователно* не се поставя запетая, тъй като това е вметната дума, която не изисква запетая.

ГОЛЯМО ТИРЕ И ЗАПЕТАЯ

Голямо тире може да се постави там, където не се поставя (според правилата) запетая. То се използва при паузи, които не се отбелязват със запетая. Така изречението от по-горната част може да бъде правилно в два варианта:

◊ *(1) И _ стаили всички грижи, благославят!* (Няма запетая, но се предполага, че няма и пауза.)

(2) И – стаили всички грижи, благославят! (Няма запетая, но има тире, защото се предполага пауза.)

Това едва ли е от значение когато се превеждат писмени текстове. Но определено има значение в случаи, когато се предава устна реч.

ТОЧКА И ЗАПЕТАЯ

В правилата на българската пунктуация се приема, че знакът точка и запетая се използва за отделяне на по-големи смислови цялости в изречението (връзка със запетаята) и за обединяване на отделни цялостни изречения (връзка с точката). Препоръките са с този знак да не се прекалява и когато може да се употреби точка.

Съгласно този принцип за долното изречение, в което е запазена пунктуацията на английския оригинал,

> *За сведение тези суми произтичат от вноските на държавите от ЕАСТ, вписани в статия 6 3 0 от приходната част на бюджета, които представляват целеви приходи в съответствие с член 18, параграф 1, буква г) от Финансовия регламент; те водят до отпускане на съответните бюджетни кредити и до изпълнение съгласно приложение „Европейско икономическо пространство“ към този елемент от разходната част на настоящия раздел, което е неделимо от общия бюджет.*

се препоръчва следната пунктуация на български език:

> *За сведение тези суми произтичат от вноските на държавите от ЕАСТ, вписани в статия 6 3 0 от приходната част на бюджета, които представляват целеви приходи в съответствие с член 18, параграф 1, буква г) от Финансовия регламент. Те водят до отпускане на съответните бюджетни кредити и до изпълнение съгласно приложение „Европейско*

икономическо пространство“ към този елемент от разходната част на настоящия раздел, което е неделимо от общия бюджет.

Това правило важи за всички типове текстове с изключение на законодателните, чиято структура съдържа членове, параграфи, алинеи и други формални разделения. При законодателните текстове изреченските граници в българския превод трябва да следва много точно тези на изходния текст. Аргументите се съдържат във факта, че текстовете са юридически и влизат в специфични взаимодействия с други юридически текстове, например биват цитирани. Например, ако в друг законодателен текст се цитира „член 5, параграф 2, второ изречение“ и ако ние сме разделили това изречение, в българския превод то вече няма да е второ, а трето.

ИЗПОЛЗВАНЕ НА ЗНАКА ЗА ПРОЦЕНТ (%)

Българските графични оформители отделят знака за процент от предхождащото го число с неделима (твърда) шпация (клавишна комбинация Ctrl+Shift+SPACE и изображение, което прилича на °) — ***4 %***, ***75,10 %***. Единственият начин за изписване на прилагателни, съдържащи думата процент, обаче е пълното ѝ изписване — ***10-процентно, петпроцентно, двадесет и петпроцентно, 100-процентно увеличение.*** Варианти като ***10 %-но*** не са допустими в професионално оформен текст с официална употреба.

ИЗПИСВАНЕ НА ОЗНАЧЕНИЯТА НА МЕРНИТЕ ЕДИНИЦИ В ЗАКОНОДАТЕЛНИ АКТОВЕ

В законодателни и други официални и административни актове на Комисията се придържаме строго към латински букви и липса на точки за единиците от системата SI. Това не само пести време и усилия, но е и в синхрон с практиката в България. У нас има *Закон за измерванията*, а към него *Наредба за единиците за измерване [...]*. От тях става ясно, че:

1. При означаване на единиците се използват международните означения с латински или гръцки букви.

2. Означенията на единиците се записват и печатат с малки букви, а когато наименованието на единицата произхожда от собствено име, първата буква е главна, например: m - метър, s - секунда, A - Ампер, Wb - Вебер.

3. Означенията на единиците не се изменят в множествено число.

4. Означенията на единиците се пишат без точка накрая, освен когато са в края на изречението.

5. Между означенията на представките и означенията на единиците не се оставя разстояние.

В текстове, които най-общо казано не са пряко следствие от измервания и нямат официален или научен характер, е допустимо единиците от системата SI(СИ) да се изпишат и на кирилица. Така са посочени и в правописния речник. Добрата практика

обаче е пак да не се пише точка след тях, например: *Преходите през първите два дни няма да надвишават 4 км и така летовниците постепенно ще увеличават натоварванията*.

Несистемните единици възел (knot), морска миля (nautical mile) и фут (ft), които се използват и в българското корабоплаване и въздухоплаване, изписваме с пълни български наименования, освен ако не става дума за таблици.

ГРАМАТИЧНИ ВЪПРОСИ

ОПРЕДЕЛЕНОСТ И НЕОПРЕДЕЛЕНОСТ

Определителният и неопределителният член са елементи на граматиката, а определеността/неопределеността е както граматическа, така и логическа категория. Когато говорим за нещо по принцип, като цяло на английски никога не употребяваме определителен член, а на български – винаги. Например:

◊ *Blood is thicker than water.*

◊ *Boys will be boys.*

◊ *Love is blind.*

◊ *A diamond is a girl's best friend.*

Българските варианти на тази пословици и популярни заглавия неотменно съдържат определителен член. Необходимо е следователно, когато превеждаме, да се замисляме за правилата на собствения си език и да не се водим сляпо по английското изречение.

Лоши примери (най-вече и за най-голяма беда заглавия):

◊ ***EN:*** *Directive 2001/83/EC on the Community code relating to medicinal products for human use*

BG☹: *Директива 2001/83/ЕО за утвърждаване на кодекс на Общността относно лекарстве**ни** продукти за хуманна употреба*

BG☺: *Директива 2001/83/ЕО за утвърждаване на кодекс на Общността относно лекарстве**ниТЕ** продукти за хуманна употреба*

◊ ***EN:*** *A code of conduct must be established to prevent abuse.*

BG☹: *Трябва да бъде създаден кодекс за добро поведение, за да се предотвратят злоупотре**би**.*

BG☺: *Трябва да бъде създаден кодекс за добро поведение, за да се предотвратят злоупотре**биТЕ**.*

◊ ***EN:*** *Integrating national energy markets would make it easier for EU countries to help each other when supplies are threatened.*

BG☹: *Интегрира**ни** национални енергийни пазари ще улеснят взаимната помощ между страните от ЕС при заплаха за доставките.*

BG☺: *Интегрира**ниТЕ** национални енергийни пазари ще улеснят взаимната помощ между страните от ЕС при заплаха за доставките.*

◊ ***EN:*** *The Traineeships Office does not keep applicants' files from one session to another.*

BG☹: *Службата за стажове не съхранява досие**та** на кандида**ти** от една сесия за друга.*

BG☺: *Службата за стажове не съхранява досие**таТА** на кандида**тиТЕ** от една сесия за друга.*

<u>*АСПЕКТИ НА ЧЛЕНУВАНЕТО ПРИ ЕДНОРОДНИ ОПРЕДЕЛЕНИЯ*</u>

Когато еднородните определения се отнасят към различни обекти, заради което са задължително съюзно свързани, винаги се членуват всичките (в противен случай се получава безсмислица), тъй като членуваните форми изразяват това, че става дума за повече от един обект:

◊ *Румънско**то** и гръцко**то** правителство* се споразумяха.

◊ *Български**ят**, френски**ят** и английски**ят** език* са аналитични.

◊ *Български**ят** и румънски**ят** език* са новите официални езици на ЕС.

◊ *Многостранно**то** и двустранно**то** сътрудничество* са най-добрите начини за постигането на тези цели.

◊ *Правителствени**те** и държавни**те** ръководители* се срещнаха. (Ръководителите са или правителствени, или държавни, т.е. изразът *правителствените и държавни ръководители* е безсмислен, въпреки че в миналото постоянно го чувахме по информационните средства.)

⇒ **NB!** *Служебно**то** и демократично избрано**то** правителство* се срещнаха.

vs.

*Служебно**то** и демократично избрано правителство* изпълнява функциите си. (Граматически вярно, но политически засега невъзможно!)

За избора между ед. и мн.ч. при две еднородни определения към едно съществително вж. стр. 26.

<u>*ПЪЛЕН И КРАТЪК ЧЛЕН*</u>

Съществителните от м.р., ед. ч. се членуват с пълен член, когато са подлог на изречението или сказуемно определение към подлога в самостоятелно просто изречение или в просто изречение, включено в състава на сложното. Във всички

останали случаи се използват кратки членни форми. Спомагателният глагол *съм*, *става*, *остава* показва сказуемното определение.

Когато съществително, което изисква пълен член, е придружено от определение (прилагателно име, местоимение, числително, причастие), с пълен член се членува определението.

◊ Той ***е*** *най-добри**ят** състезател.*

◊ Той ***е*** *най-високи**ят*** в класа.

◊ Това ***е*** *свет**ът**.*

◊ Комисията предлага *сегашни**ят** набор* от препоръки ***да остане*** до голяма степен същият.

Едно просто изречение със спомагателен глагол съм, става, остава и сказуемно определение към него може да съдържа и два пълни члена:

◊ *За Прохаски т*ворецът***ът*** *е демиург**ът** на Вселената.*

⇒ **NB! <u>Начини за откриване на подлога в изречението и избор между пълен и кратък член</u>**

1. Най-лесната проверка за откриване на подлога е проверяваната дума или словосъчетание да се **замени с лично местоимение**. Ако тази замяна се извършва с *той* (по-рядко с *аз*, *ти*, *тя*, *то*, *ние*, *вие*, *те*), думата или словосъчетанието е подлог и трябва да се членува с пълен член *-ЪТ, -ЯТ.* Ако членуваното съществително име от мъжки род може да се замени с местоименията *него*, *го*, се използва непълният член *-А, -Я.*

◊ Очаква се *доклад**ът*** (той) на Комисията. *Доклад**ът*** (той) на Комисията се очаква.

◊ Очаква се да се приеме *доклад**ът*** (той) на Комисията. *Доклад**ът*** (той) на Комисията се очаква да се приеме.

◊ През 2006 г. Комисията настойчиво напомни на държавите членки за необходимостта да се спазва *крайни**ят** срок* (той) и изпрати няколко напомнителни писма.

◊ В споразумението следва да се застъпи *приносъ**т*** (той) на държавите членки за разработването на общи критерии.

◊ *Възприети**ят** метод* (той) отчита необходимостта да се поддържа *политически**ят** баланс* (той) между националните интереси и интересите на Общността.

◊ Значително и непрекъснато се променя *начин**ът*** (той), по който работи Лисабонската стратегия.

◊ Членовете на Комисията ще се занимаят с *доклад**а*** (него) на много по-късен етап, когато натоварената с проверката фирма приключи *анализ**а*** си (него).

2. След предлог винаги се пише <u>непълен член</u>, защото съществителното не може да бъде подлог и да се замести с именителната местоименна форма *той*. Казваме единствено *от/за/при/с/към ... него*.

◊ Работилите ***по*** *доклад**а*** (по него) изтъкват, че при определянето ***на*** *метод**а*** (на него) на работа са се водили единствено и само ***от*** *научни**я*** *опит* (от него).

3. След частиците *ето*, *ето го*, *виж* или ако тези форми се подразбират, се пише винаги <u>непълен член</u>, тъй като е възможно заместване само с винителни местоименни форми:

◊ ***Ето*** *превод**а***. Но: Това е *превод**ът***. Тук конструкцията е друга — сказуемно определение.

◊ ***Ето*** *доклад**а***.

◊ ***Ето*** *го студент**а***.

◊ ***Виж*** *учител**я***.

4. Когато сказуемото е изразено с **безлична или неопределенолична глаголна форма**, подлогът прилича на допълнение и трябва да се внимава при членуването.

◊ ***Боли ме*** *крак**ът***. – *Той* ме боли.

◊ ***Виждаше се*** *върх**ът***. – *Той* се виждаше.

◊ ***Трябва ми*** *вчерашни**ят*** *доклад*. – *Той* ми трябва.

◊ *Проблем**ът*** ***ми се струва*** излишно усложнен. – *Той* ми се струва излишно усложнен.

5. При **безличните изречения** допълнението в някои случаи може да се възприеме като подлог и да се допуснат грешки при членуването.

◊ *Човек**а*** го няма. – *Него* го няма / Няма *го*.

◊ *Студент**а*** го е страх. – *Него* го е страх / Страх *го* е.

◊ Трябва да осъдят *виновник**а***. – Трябва да *го* осъдят.

◊ *Закон**а*** го има в кодекса. – *Него* го има в кодекса / Има *го* в кодекса.

6. Заглавията, дори когато не са изречение, а само именна фраза, се изписват винаги с <u>пълен член</u>. Например:

◊ *Спасител**ят** в ръжта*

◊ *Велики**ят** Гетсби*

◊ *Конник**ът** без глава*

◊ *Европейски**ят** съюз и Средиземноморски**ят** регион*

Прозвищата обаче никога <u>не вземат пълен член</u>, дори и като заглавия:

◊ *Апостол**а** в премеждие*

<u>ЕДИНСТВЕНО И МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО ПРИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИТЕ</u>

1. Числото като морфологична (граматическа) категория е свързано с идеята за количество, което може да се представи като възможност материята да се мисли като отделни (еднакви) обекти. Морфологичната категория число не обхваща по еднакъв

начин всички съществителни — някои имат форми и за ед., и за мн.ч., някои имат форми само за ед.ч., а някои — само за мн.ч. Различните езици имат различно виждане по отношение на възможността за представянето на материята. При навлизането на чужди думи в българския език често се получава разминаване между граматичните характеристики на едно или друго адаптирано в български съществително със съществителното в изходния език. . Такива са напр. *дебат* и *софтуер*.

Думата *дебат* навлезе като форма само в мн.ч.: *дебати*. Приемаше се, че формата за ед.ч. (*дебат*) е некоректна. При адаптацията си в българския език думата получи и двете си форми.

При навлизането си в български език думата *софтуер* се използваше без форма за мн.ч. По-късно обаче — в процеса на адаптацията си в български в разговорния език започна да се използва и в мн.ч.

От друга страна, някои съществителни функционират в две значения, като при едното значение е възможна форма за мн.ч., а при другото — не. Така *балканизъм* в по-абстрактното си значение няма форма за мн.ч., но в предметното значение има.

2. Възможно е и различно „виждане“ на материята в различни периоди от развитието на езика. Така съществителни като *врата* или *кола* са назовавали предмети, състоящи се от две еднакви части. Затова те са се държали като форма за множествено (или двойствено) число. При следващото развитие на езика са получили форма за мн.ч. — *врати, коли*. Обаче формата *врата* (със значение на множественост) е останала в някои изрази и в някои собствени имена: *при закрити врата* или *Железни врата*.

БРОЙНА ФОРМА ЗА МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО

Бройна форма за множествено число имат само съществителните имена от мъжки род, които в ед. ч. завършват на съгласна и назовават **нелица**. Тя се употребява единствено след числителни имена и местоимения като *колко*, *няколко*, *толкова, колкото, няколкото*; *един-два, два-три*.

◊ ***два театъра***, а не *два театри*

◊ ***пет бука***, а не *пет букове*

◊ ***шест лъва***, а не *шест лъвове*

◊ ***12 бележника***, а не *12 бележници*

◊ ***няколко стола***, а не *няколко столове*

◊ ***два-три молива, пет-шест домата, десетина химикала, стотина броя***

◊ ***пет лева***, а не *пет левове*

◊ ***десет долара***, а не *десет долари (но* ***банкова сметка в левове/в долари***, а не *банкова сметка в лева/в долара)*

При съществителните имена от мъжки род за **лица** се употребява обикновено множествено число, а не бройна форма.

◊ ***двама граждани***, а не *двама гражданина*

◊ ***петима заместници***, а не *петима заместника*

◊ ***дванайсет пътници***, а не *дванайсет пътника*

◊ *В нашия отдел работят* ***десет преводачи*** *(*а не *десет преводача).*

◊ ***Колко студенти*** *(*а не *колко студента)* посещават този семинар?

◊ ***Много ученици*** *(*а не *много ученика)* ще се запишат на тази екскурзия.

◊ ***Стотина работници*** *(*а не *стотина работника)* участваха в стачката.

→ **Особени случаи** на използване на бройна форма за множествено число:

1. Омоними — съществителни, които напълно съвпадат по форма, но едното от тях означава лице, а другото — нелице. В зависимост от конкретния текст се използва бройната форма за множествено число или обикновената форма за множествено число. По същия начин се процедира и в случаите, когато едно съществително има две значения (назоваващи съответно лице и нелице):

◊ ***двама ханове*** (владетели) – ***два хана*** (странноприемници)

◊ ***трима офицери*** (военни служители) – ***три офицера*** (при игра на шах)

◊ ***50 членове*** (на организация) – ***50 члена*** (на документ — закон, договор, споразумение)

2. Съществителни, при които идеята за лице/нелице не е изразена съвсем ясно: *вносител*, *производител*, *представител*, *противник*, *оператор*. При тези съществителни идеята за одушевеност е налице и когато те назовават не едно лице, а екип, колектив или друга структура от хора.Те се използват като съществителни, назоваващи лице или лица. Затова при тях се препоръчва да се използва обикновена форма за множествено число:

◊ *двама (няколко, колко, толкова) вносител**и**, производител**и**, представител**и**, противниц**и**, оператор**и***

→ Кога **не се употребява бройна форма** за множествено число?

1. Когато числителното или думата за количество **не е определение пряко към съществителното:**

◊ Той реши да си купи *два от най-скъпите шал**ове**.*
vs.
◊ Той реши да си купи *двата най-скъпи шал**а**.*

◊ Оригиналният текст е унищожен, но се съхраняват *няколко от неговите превод**и**.*
vs.
◊ Оригиналният текст е унищожен, но се съхраняват *няколко негови превод**а**.*

◊ *Два са основните етап**и*** при изпълнението на проекта.
vs.
◊ При изпълнението на проекта има *два основни етап**а**.*

2. След съществителни, които означават количество, дори и точен брой, но граматически не са числителни:

◊ *една дузина стол**ове**,* но *дванайсет стол**а***

◊ *пет двойки признац**и**,* а не *пет двойки признака*

3. След *десетки, стотици, хиляди, милиони* и т.н., защото това са съществителни, а не числителни:

◊ *стотици град**ове**,* а не *стотици града*

◊ *хиляди трактор**и**,* а не *хиляди трактора*

МЪЖКОЛИЧНА ФОРМА НА БРОЙНИТЕ ЧИСЛИТЕЛНИ

Мъжколична форма може да се образува от почти всички числителни бройни, но активно се използват само формите *двама*, *трима*, *четирима*, *петима* и *шестима*. Формата, образувана от *седем (седмина),* звучи архаично и се употребява рядко дори и в разговорната реч.

Мъжколичната форма на числителните бройни се употребява и в случаите, когато с нея се определят лица от женски пол, но назовани със съществителни от мъжки род, най-често при някои титли и професии, както и в случаите, когато се назовават няколко лица, поне едно от които е от м.пол..

◊ ***Двамата** президенти се срещнаха* (а те могат да са и двете жени).

◊ **Петимата** професори изнесоха съвместна лекция *(макар че може да са жени или напр. трима мъже и две жени).*

ЕД. И МН.Ч. ПРИ ДВЕ ЕДНОРОДНИ ОПРЕДЕЛЕНИЯ КЪМ ЕДНО СЪЩЕСТВИТЕЛНО

В словосъчетания, които се състоят от две и повече определения към едно съществително и съществителното обозначава два и повече обекта, съществителното е в единствено число, независимо от това дали прилагателните са членувани или не:

◊ *първи и втори **клас**,* не *класове*

◊ *немски и английски **език**,* не *езици*

◊ *Варненска, Пловдивска и Софийска **област,*** не *области*

◊ *българското и румънското **правителство**,* не *правителства*

◊ *лявата и дясната **ръка**,* не *ръце*

Обяснението, което се предлага от повечето изследователи, е свързано с избягване на повторението на съществителното име, като така се постига по-стегнат (и елиптичен) израз. Защото „лявата и дясната ръка“ означава всъщност „лявата ръка и дясната ръка“, но в първата част на съчетанието съществителното име е пропуснато.

Показател за това, че обектът е един, представлява нечленуваната форма на второто (и следващото) определение: *високо**то** и русокосо момиче* vs *високо**то** и русокосо**то** момиче* (ср. с примера по-напред — *българско**то** и румънско**то** правителство*).

СЪЩЕСТВИТЕЛНИ ОТ М.Р. И ОТ Ж.Р.
СТРЕМЕЖ КЪМ ПОЛОВО НЕУТРАЛЕН ИЗКАЗ В АНГЛИЙСКИ ЕЗИК

От поне 20 години английският бива префасониран и доизмислян, за да бъде колкото „мъжки“, толкова и „женски“ език. Комбинациите *he or she, (s)he, they* като универсален заместител, *his or her, him/her* са добре познати.

Въпреки че идеята е похвална, тя не е така лесно приложима на български, защото ако родът в английския е само според пола на лицето, то на български той е и според граматиката.

Докато в България също не се надигнат гласове, които да искат формулировки, подсказващи, че лицето може да бъде както от единия пол, така и от другия, всеки превод на *he or she* само утежнява ненужно и нелогично фразата. Ако преведем *he or she* в изречението по-долу, не печелим нищо, защото така или иначе *клиент* е от мъжки род:

◊ *A client is often not in a position to perform a coordinator's role, for example, because* ***he or she*** *does not have the relevant skills or knowledge.*

Истинската равнопоставеност на български би дошла, ако *клиент* стане *клиент(ка)*. Но това не се харесва на българ(к)ите, дори напротив. *Министър Станимашка* и *д-р Петрова* са нормата, а част от образованите българи я разширяват и до *колегата Стоянова*.

СЪГЛАСУВАНЕ: ПРИТЕЖАТЕЛНО МЕСТОИМЕНИЕ И ВЪЗВРАТНО ПРИТЕЖАТЕЛНО МЕСТОИМЕНИЕ **СВОЙ / СИ**

1. Пълните и кратките форми на възвратното притежателно местоимение се употребяват като определение за обект, принадлежащ на подлога/глаголното лице. Притежателното местоимение за 3 л. ед.ч. се употребява като определение за обект, който не принадлежи на подлога:

◊ *Той счупи* ***своята*** *кола. Той счупи колата* ***си.*** (Колата е на този, който я е счупил.)

◊ *Той счупи* ***неговата*** *кола. Той счупи колата* ***му.*** (Някой е счупил колата на друг човек.)

◊ *Той дойде със* ***своя*** *брат. Той дойде с брат* ***си****.*

◊ *Той дойде с* ***неговия*** *брат. Той дойде с брат* ***му.*** (С брата на друго, трето лице, например *Иван дойде с брата на Петър.)*

◊ *Ние дойдохме с брат* ***си.*** (Той е брат на всички нас.)

◊ *Вие дойдохте с брат* ***си.*** (Той е брат на всички вас.)

◊ *За времето* ***си*** *това рамково споразумение бе едно от най-модерните.*

◊ *В съответствие с член 11 от споразумението и в резултат на присъединяването* ***си*** *към ЕС двете държави изразиха желанието* ***си*** *да станат договарящи се страни по споразумението.*

◊ *Помощта зависи от условията на Комисията, формулирани в заключенията* ***ѝ***.

◊ *Комисията отчете, че е необходима актуализация на политиката* ***ѝ***.

◊ *Комисията отчете, че е необходимо да актуализира политиката* ***си***.

2. Същото правило е в сила и в случаите, когато определението е към отглаголно съществително:

◊ *Книгата стана известна само седмица след излизането* ***си*** *от печат.*

Но:

◊ *Решението влиза в сила на двадесетия ден след публикуването* ***му*** *в Официален вестник на Европейския съюз.*

При първото изречение съществителното „книгата“ е подлог и деятел – срв. „Книгата излезе миналата година“. Обаче второто изречение е в страдателен залог, срв.: „Решението е публикувано от Комисията.“ В този случай деятелят е „Комисията“ и коректната форма е на обикновено притежателно местоимение.

3. Това правило обикновено се илюстрира с прости изречения, при които деятелят и притежателят лесно се установяват. Но местоименните форми *свой/си* и *негов/му – неин/ѝ* могат да предизвикат понякога проблеми в сложни изречения, които позволяват различно „четене“ — тогава също са възможни две правилни граматично изречения, но с различно съдържание. (Обикновено едното съдържание е нелогично — за разлика от две граматично и семантично правилни прости изречения като примерите по-горе.) В такива случаи най-общото правило е свързано с извънезиково знание за това кой е деятел и кой е притежател в конкретното изречение:

◊ *Секретарят помага на Апелативния съд да изпълнява* ***своите*** *задължения.*

СЪГЛАСУВАНЕ: ОТНОСИТЕЛНИ ПРИТЕЖАТЕЛНИ МЕСТОИМЕНИЯ

Относителните притежателни местоимения указват отношение на притежание с предходното съществително, но се съгласуват по род и число със съществителното, което определят и което стои след тях:

◊ *Комисията,* ***чийто*** *доклад беше взет предвид ...*

◊ *Съветът,* ***чиято*** *позиция остана непроменена ...*

СЪГЛАСУВАНЕ: ОТНОСИТЕЛНИ МЕСТОИМЕНИЯ КАТО СЪЮЗНИ ДУМИ

Английските правни тестове често пъти ни сблъскват с изречения, в които са изброени няколко съществителни и към тях е въведено подчинено определително изречение чрез относителното местоимение *which* или *who*. Например:

◊ ***EN:*** *Paragraph 1 shall not apply to claims relating to contracts or transactions, with the exception of any bond, financial guarantee or indemnity, in respect of* ***which*** *the persons or bodies referred to in that Paragraph prove*

to a court in a Member State that the claim was accepted by the parties prior to the adoption of the measures imposed by Regulation (EC) No 423/2007, and that those measures have had no effect on the existence or content of the claim.

Проблемът при българския превод е в различните родове на изредените съществителни — *едно обезпечение*, *една гаранция*. Как да изберем относителното местоимение — според рода на последното съществително или на първото или да използваме множествено число? Препоръчваният подход е — като се има предвид необходимата на юридическите текстове еднозначност — да се изредят всички определителни местоимения, необходими за съответните родове:

◊ ***BG:*** *Параграф 1 не се прилага към исковете относно договори или трансакции с изключение на всяко обезпечение, финансова гаранция или обратна гаранция,* ***за което или която*** *физическите или юридическите лица, посочени в този параграф, докажат пред съдебен орган на дадена държава членка, че искът е бил приет от страните преди приемането на мерките, наложени съгласно Регламент (ЕО) № 423/2007 и че тези мерки не са оказали влияние върху съществуването или съдържанието на иска.*

◊ *Забранява се удовлетворяването или предприемането на каквито и да било стъпки за удовлетворяване на иск, предявен от:*

- всяко лице, субект или орган, ***което или който*** *предявява иск ...*

СЪГЛАСУВАНЕ: ЧИСЛО НА НЯКОИ ФОРМИ ПРИ ИЗРАЗЯВАНЕ НА УЧТИВОСТ И/ИЛИ ОФИЦИАЛНОСТ С МЕСТОИМЕНИЕТО ВИЕ

1. Сложните глаголни форми, съдържащи минало деятелно причастие (с окончание на -*л*), се съгласуват по число, т.е. причастието трябва също да е в множествено число:

◊ *Господине,* ***Вие сте дошли*** *рано. (*А не: *Господине, Вие сте дошъл рано.)*

◊ *Госпожо Стоянова,* ***бихте ли ми обяснили*** *това правило? (*А не: *Госпожо Стоянова, бихте ли ми обяснила това правило?)*

2. В единствено число остават страдателните причастия (с окончание на -*н* и на -*т*), прилагателните, сегашните причастия и местоименията. Те се съгласуват и по род:

◊ ***Вие сте избран/избрана*** *за президент. (*А не: *Вие сте избрани.)*

◊ ***Вие сте красив/красива.*** *(*А не: *Вие сте красиви.)*

Много често горните правила не се познават от образованите носители на езика и съответно не се спазват. Говорещите съгласуват по логика, т.е. според пола на лицето, за което говорят (*Вие сте казала, че сте била помогнала за назначаването му*). Тази практика обаче не може да бъде толерирана от „езиковите“ професии.

СЪГЛАСУВАНЕ: СЪБИРАТЕЛНИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ

1. Когато групата на подлога включва събирателно съществително (*ято*, *стадо*, *тълпа*, *шепа*, *група*, *отбор*) и съществително в множествено число, сказуемото може да бъде както в ед.ч., така и в мн.ч.:

◊ *Група депутати* ***взеха*** *участие в преговорите. (*Но и: *Група депутати* ***взе*** *участие в преговорите.)*

◊ *В преговорите* ***взе*** *участие група депутати. (*Но и: *В преговорите* ***взеха*** *участие група депутати.)*

◊ *Вчера* ***се появи*** *ново ято щъркели. (*Но и: *Ново ято щъркели* ***се появиха*** *вчера.)*

◊ *Ново ято щъркели* ***се появиха*** *вчера. (*Но и: *Вчера* ***се появи*** *ново ято щъркели.)*

2. Същото правило е в сила и когато съществителното *част* като подлог е в съчетание с друго съществително в множествено число:

◊ *По-голямата част от студентите* ***посещаваха*** *тези лекции. (*Но и: *По-голямата част от студентите* ***посещава*** *тези лекции.)*

3. Същото правило е в сила и когато подлогът включва дробно числително:

◊ *Една трета от поливните площи* ***не се обработват.*** *(*Но и: *Една трета от поливните площи* ***не се обработва.)***

4. Същото правило е в сила и когато групата на подлога представя съществителни, свързани с предлога *с/със* и *след*:

◊ *Иван с Петър* ***застанаха*** *пред черната дъска. (*Но и: *Иван с Петър* ***застана*** *пред черната дъска.)*

◊ *Ученик след ученик* ***минаваха*** *и* ***поздравяваха*** *директора на училището. (*Но и: *Ученик след ученик* ***минаваше*** *и* ***поздравяваше*** *директора на училището.)*

5. В случаите, описани по-горе, се наблюдава тенденция, свързана с одушевеност/неодушевеност на определението: когато определението назовава одушевени същности, се предпочита сказуемо в мн.ч.

6. Еднородни подлози, свързани чрез съюза *и*, изискват множествено число на сказуемото:

◊ *Петър и Иван* ***застанаха*** *пред черната дъска.*

ЛИЧНИ И БЕЗЛИЧНИ ГЛАГОЛИ: МОГА И МОЖЕ

Мога е личният глагол, т.е. глаголът, който се спряга. В 3 л. ед. ч. той съвпада по форма с безличния глагол *може***.** И *мога*, и безличният му вариант *може* означават възможност или невъзможност да се извърши действието. В зависимост от контекста е нормално *може, могат* (формите за 3 л. ед. и мн.ч. на личния глагол) и *може* (безличният глагол) да покажат различни модални значения. В следващите примери

мога означава възможност в смисъл на умение, а ***може*** — възможност в смисъл на вероятност. И безличният, и личният глагол изразяват позволение.

◊ *Ние с него **можем** да говорим с часове, толкова сме приказливи.* (В състояние сме)

◊ *Ние с него **може** да говорим с часове, така че сподели какво те притеснява, преди да му се обадя по телефона.* (Възможно е)

◊ *Българското и румънското правителство **могат** да постигнат целите си.*

(В състояние са)

◊ *Българското и румънското правителство **може** да постигнат целите си.*

(Възможно е)

◊ *—**Може** ли да вечерят с нас?*

*—Да, но **не може** да нощуват тука. **Може** някой да се усъмни.*

*—**Могат** ли тогава поне да вземат колата?*

(Позволение — вероятност — позволение)

ГЛАГОЛИТЕ СЪМ *И* БЪДА

1. Глаголите *съм, бъда* и *бивам* се разглеждат като синоними, като се приема, че в съвременния език най-активна употреба има *съм*, по-ограничена — *бъда*, а *бивам* — силно ограничена употреба. *Съм, бъда* и *бивам* се използват като пълнозначни глаголи с максимално общо лексикално значение (в значение „има ме“, „съществувам“), с което могат да образуват именно и съставно именно сказуемо, и като спомагателни глаголи в сложни глаголни форми за време, наклонение и залог.

При именно сказуемо (деятелен залог) между формите, възможни при *съм, бъда* и *бивам*, няма разлика в граматичното значение: *Класификациите **са** различни / Класификациите **биват** различни / Класификациите **ще са**/**ще бъдат** различни*. Може да има обаче контекстно обусловена разлика.

При съставно именно сказуемо (именно сказуемо, разширено с модален глагол – напр. *трябва, мога*) между формите със *съм* и *бъда* (тук *бивам* вече не е възможно) също няма разлика в граматичното значение, но също може да се появи контекстно обусловена разлика.

При деятелен залог *бъда* се използва в повелително наклонение и в условни изречения. Когато текстът поставя някакви условия, тези значения на условност, повелителност личат по-силно:

◊ *1) Офертите **трябва да са (да бъдат)** напълно четливи, така че да няма съмнение относно думи или цифри.*

*2) Офертите **трябва да са (да бъдат)** ясни и кратки, с номерирани страници и подредени последователно.*

Но ако се приеме наличие на разлика между 1) и 2), тя може да се обяснява и като разлика по отношение на граматичното време: *бъда* не образува самостоятелно сегашно време (не е възможно *аз бъда, ти бъдеш* и пр., но е нормално *аз да бъда, ти да бъдеш* и пр.), или като специфичната връзка между модалност и темпоралност.

2. В български страдателният залог има два типа форми: възвратнострадателни (*пише се*) и причастнострадателни (*писан е*). В следните примери са противопоставени двата типа форми:

◊ *Мерките, необходими за прилагането на настоящата директива,* ***следва да се приемат (да бъдат приемани / да бъдат приети*** – в зависимост от смисъла: еднократно или повтарящо се действие*) в съответствие с Решение 1999/468/ЕО на Съвета.*

◊ *Офертите* ***трябва да се подават (да бъдат подавани)*** *от оферента или от надлежно упълномощен негов представител.*

Няма граматична разлика между двата типа форми (т.е. между *следва да се приемат* и *следва да бъдат приемани*). Но в тези случаи (сегашно време, глагол от несвършен вид, съставно глаголно сказуемо, образувано чрез безличния модален глагол *следва*) не са възможни причастнострадателни форми, образувани със спомагателния глагол *съм (следва да са приемани)*, а само причастнострадателни форми, образувани със спомагателния глагол *бъда (следва да бъдат приемани)*.

3. Някои конструкции са синтактично двузначни:

◊ *Офертите* ***трябва да са (да бъдат)*** *съставени на един от официалните езици на Европейския съюз.*

Конструкциите *трябва да са съставени* и *трябва да бъдат съставени* могат да се разбират и като (съставно) именно сказуемо, и като страдателен залог. Но в много случаи (както и в посочения пример) синтактичната нееднозначност не пречи при възприемане на значението на изречението. Формите със *съм* се приемат за стилистично неутрални и се използват по-често.

ОТРИЦАНИЕ В АНГЛИЙСКИ И БЪЛГАРСКИ. ДВОЙНО ОТРИЦАНИЕ

Двойното отрицание е нещо, което книжовният английски не търпи. Преди около два века граматиците, водени от логиката, че две отрицания са равни на едно утвърдително съждение, са принудили англоговорящото население да се откаже от безпросветната практика на двойното *не*. Оттогава насетне английските изречения са с чистата логика на алгебрични уравнения. Логиката е непоклатима и при UNLESS, което речникът обяснява като '*except if*'. Да вземем за пример простичкото '*I'll go unless I hear from you*'. Ако условието в подчинената част на изречението (*I hear from you*) се изпълни, действието в главното изречение (*I'll go*) ще бъде отменено. '*Manuscripts cannot be returned unless accompanied by a self-addressed envelope*'. Тук главното изречение е със знак минус и нещата ще се обърнат. Ако условието се изпълни (*The manuscript is accompanied by a self-addressed envelope*), действието в първата част, за което се казва, че няма да се изпълни, всъщност ще се изпълни, т. е. *The manuscript can be returned*.

Логиката в българския е същата, но при нас е останало вездесъщото НЕ от така свойственото на българския, а може би и на всички езици, неизпитали граматическата принуда, двойно отрицание. Липсващото НЕ във всички преводи по-долу всъщност спъва българския читател, така както би го спънало и „Аз нямам някакви пари“. Прочетохте като „никакви“, нали?

◊ ***BG:*** *Разрешителното е валидно за цялата национална територия**, освен ако** и доколкото националното законодателство разрешава заявителят да иска разрешително да извършва дейността си само на част от националната територия.*

EN: *An authorization shall be valid for the entire national territory **unless**, and in so far as the national legislation permits, the applicant seeks permission to carry out his business only in a part of the national territory.*

◊ ***BG:*** *То обхваща целия клас, **освен ако** заявителят желае да покрива само част от рисковете, които се отнасят до този клас застраховки, които са изброени в точка А от приложението.*

EN: *It shall cover the entire class, **unless** the applicant desires to cover only part of the risks pertaining to such class, as listed in point A of the Annex.*

◊ ***BG:*** *Името на държава членка или на трета страна или на прилагателно, производно от него, не може да се използва в комбинация с търговското описание, посочено в параграф 2 на буква Г, **освен ако** продуктът е произведен на територията на тази държава членка или трета страна и е произведен изключително от грозде, добито и преработено във вино на същата територия.*

EN: *The name of a Member State or of a third country, or the adjective derived from that name, may not be used in combination with the sales description referred to in paragraph 2 of point D, **unless** the product is produced in the territory of that Member State or third country and is made exclusively from grapes harvested and processed into wine in that same territory.*

◊ ***BG:*** *Той изпълнява нареждането**, освен ако** то представлява нарушение на наказателния закон или на съответните стандарти за безопасност.*

EN: *He shall carry out the instruction, **unless** it constitutes a breach of criminal law or of the relevant safety standards.*

А ето и няколко двойно отречени, ясни и близки нам преводни изречения:

◊ ***BG:*** *Определените в настоящата препоръка договорености и планове за участие се прилагат между договарящите правителства, **освен ако** не е договорено друго между тях.*

EN: *The arrangements set out in this recommendation and the plans for participation shall apply between Contracting Governments **unless** otherwise agreed between them.*

◊ ***BG:*** *Представена от нотификатора информация, която обаче не е била поискана или не е била представена преди изтичане на срока, посочен в параграф 2, не се взема предвид,* ***освен ако*** *тази информация не е била предоставена в съответствие с член 7 от Директива 91/414/ЕИО.*

EN: *Information submitted by the notifier but which has not been requested, or which has not been submitted before the end of the time period referred to in paragraph 2, shall not be taken into account* ***unless*** *this information has been submitted in accordance with Article 7 of Directive 91/414/EEC.*

◊ ***BG:*** *Финансовите правила, приложими към Съвместното предприятие ARTEMIS, не могат да се отклоняват от Регламент (ЕО, Евратом) № 2343/2002,* ***освен ако*** *това не се изисква конкретно за експлоатационните му нужди и при условие че предварително е получено съгласието на Комисията.*

EN: *The financial rules applicable to the ARTEMIS Joint Undertaking may not depart from Regulation (EC, Euratom) No 2343/2002,* ***unless*** *specifically required for its operating needs and subject to prior consent of the Commission.*

ИЗПУСКАНЕ НА ЧАСТИ ОТ СЛОЖНИ ФОРМИ И СЛОВОСЪЧЕТАНИЯ

1. При последователни прости изречения със съчинителна връзка между тях, които съдържат съставни глаголни сказуеми, образувани с еднаква първа част, е възможно да не се повтори само тази първа част:

☺ *Формулирането и прилагането на другите дейности на Общността следва да се съобразяват с целите на политиката на сближаване и да допринасят за тяхното осъществяване.*

☹ *Формулирането и прилагането на другите дейности на Общността следва да се съобразяват с целите на политиката на сближаване и допринасят за тяхното осъществяване.*

☺ *От България се очаква да изгради базовите си инфраструктури, да увеличи инвестициите в човешкия капитал и да осъществи преструктуриране на икономиката си.*

☹ *От България се очаква да изгради базовите си инфраструктури, увеличи инвестициите в човешкия капитал и осъществи преструктуриране на икономиката си.*

☺ *... призова Комисията да извършва оценка, да наблюдава, да внедрява нови решения и да информира своевременно ЕП.*

☹ *... призова Комисията да извършва оценка, наблюдава, внедрява нови решения и информира своевременно ЕП.*

2. Сходно изпускане на предлог се появява и при еднородни части (несъгласувани определения, непреки допълнения), свързани със съюз:

◊ *Градовете на ЕС са изправени пред предизвикателствата {на транспорта}, {на жилищното настаняване}, {на увеличаването и застаряването на населението}.*
vs.
Градовете на ЕС са изправени пред {предизвикателствата на транспорта}, {жилищното настаняване}, {увеличаването и застаряването на населението}.

При еднородните части се допуска изпускане на предлог, но в юридически текстове това не е желателно.

ГЛАГОЛНИ ВРЕМЕНА В ПРЕВОД ОТ ФРЕНСКИ

Една от основните характеристики на френската граматика е съгласуването на времената (concordance des temps), при което времето на глагола в главното изречение предопределя времето в подчиненото изречение. В българския език като цяло такава зависимост липсва.

Така например във френския език в подчинени допълнителни изречения, въведени от глагол за мисловна дейност в минало време, се изисква минало време, докато в българския език може да се използва бъдеще време.

◊ ***FR:*** *Elle a dit qu'elle viendrait plus tard.*

BG: *Тя каза, че ще дойде по-късно. (*А не: *щеше да дойде.)*

◊ ***FR:*** *Elle a souligné que son mari avait réparé le toit.*

BG: *Тя подчерта, че съпругът ѝ е поправил покрива. (*А не: *беше поправил.)*

Подобно разминаване при употребата на глаголните времена в двата езика се наблюдава в непряката реч и непрекия въпрос, в подчинени допълнителни изречения, въведени от глагол за мисловна дейност, за възприятие или чувство, както и в подчинени изречения за време и условие.

→ Примери:

Imparfait на френски – сегашно време на български

◊ ***FR:*** *Il s'est aperçu qu'il* ***ignorait*** *la valeur des produits.*

BG: *Той се сети, че не* ***знае*** *цената на нещата. (*А не: *знаеше.)*

◊ ***FR:*** *Le maître leur a rappelé qu'ils* ***devaient*** *façonner la parole comme un matériau.*

BG: *Учителят им напомни, че* ***трябва*** *да извайват словото като материал. (*А не: *трябваше.)*

◊ ***FR:*** *Marie s'est demandée si son amie* ***était*** *sérieuse.*

BG: *Мари се зачуди дали приятелката ѝ* ***говори*** *сериозно. (*А не: *говореше.)*

Plus-que-parfait на френски – минало неопределено време на български

◊ ***FR:*** *Elle a souligné que son mari* ***avait promis*** *de revenir aussitôt que possible.*

BG: *Тя подчерта, че съпругът ѝ* ***е обещал*** *да се върне възможно най-скоро. (*А не: *беше обещал.)*

◊ ***FR:*** *Jean a rappelé à Pierre qu'il l'****avait invité*** *à déjeuner et qu'une promesse était une promesse.*

BG: *Жан напомни на Пиер, че го* ***е поканил*** *на обяд, а обещанието си е обещание. (*А не: *беше поканил.)*

◊ ***FR:*** *Je supposais que tu* ***avais reçu*** *des instructions.*

BG: *Мислех, че* ***си получил*** *инструкции. (*А не: *беше получил.)*

Futur simple на френски в подчинени изречения за време и условие – сегашно време на български

◊ ***FR:*** *Nous parlerons de tout cela quand nous* ***nous connaîtrons*** *mieux.*

BG: *Ще поговорим по всички тези въпроси по-късно, когато* ***се опознаем*** *по-добре. (*А не: *ще се опознаем.)*

◊ ***FR:*** *Tant que vous* ***serez*** *en France, nous ne nous reverrons plus.*

BG: *Докато* ***сте*** *във Франция, няма да се виждаме. (*А не: *докато ще бъдете.)*

◊ ***FR:*** *Ils le féliciteront quand il* ***viendra****.*

BG: *Ще го поздравят, когато* ***дойде****. (*А не: *ще дойде.)*

Futur antérieur на френски в подчинени изречения за време – сегашно време на български

◊ ***FR:*** *Lorsque le roi* ***aura décidé*** *de briser la révolte, il tiendra à emmener sur place l'un de ses fils.*

BG: *Когато кралят* ***реши*** *да потуши бунта, ще иска да вземе със себе си там един от синовете си.*

◊ ***FR:*** *Je ne serai pas tranquille tant que la dernière colonne n'****aura*** *pas* ***été érigée****.*

BG: *Няма да съм спокоен, докато не* ***издигнем*** *и последната колона.*

Futur dans le passé на френски след глагол за мисловна дейност в минало време и при предаване на чужда реч – бъдеще на български

◊ ***FR:*** *Il se demandait si ce drame* ***mettrait*** *un terme à ses rêves.*

BG: *Чудеше се дали случилото се* ***ще сложи*** *край на мечтите му. (*А не: *щеше да сложи.)*

◊ ***FR:*** *Grâce au rapport alarmiste de ses collaborateurs, le général savait que les Français* ***se heurteraient*** *à une forte résistance.*

BG: *От тревожния доклад на сътрудниците си генералът знаеше, че французите* ***ще се натъкнат*** *на сериозна съпротива. (*А не: *щяха да се натъкнат.)*

Същото правило за съгласуване на времената важи и за граматиката на английския език (sequence of tenses). В общия случай ако глаголът в главното изречение е в минало време, това предопределя използването на съгласуване на времената. В българския не е необходимо такова съгласуване:

◊ ***EN:*** *I* ***thought*** *she* ***was*** *still a baby.*

BG: ***Мислех****, че тя още* ***е*** *бебе.*

Употребата на глагол в минало време на английски език, без да се предава миналото време в българския език, се среща и при някои специфични употреби, напр. при употреба на глагола *wish* или при т.нар. Unreal Present and Past:

◊ ***EN:*** *Suppose we* ***were*** *rich. (We aren't rich.)*

BG: *Представи си, че* ***сме*** *богати сега!*

ЛЕКСИКАЛНИ ВЪПРОСИ

ЗНАЧЕНИЕ НА ПРЕДЛОЗИТЕ

Предлозите са служебни думи, които изразяват връзки между отделни обекти. В аналитичен език като българския е необходимо особено внимание при тяхната употреба.

1. Във всеки аналитичен език при един или два предлога протича процес на **граматикализация** – т.е. значенията на предлога се увеличават неимоверно и той започва да изразява просто най-обща връзка между други части от изречението. В българския език такъв е предлогът *на*. При стремеж за по-ясни и четливи текстове по-добре би било да не се поставя автоматично навсякъде предлогът **на**, особено при връзки, които могат да се детайлизират чрез друг предлог:

◊ *... да се наблегне **на** подобряването **на** разбирането **на** проблемите **на** равното участие **на** жените ... → ... да се наблегне **върху** подобряването **при** разбирането **на** проблемите **за** равното участие **на** жените ...*

2. При предлога *на* се появява и въпросът за неговото **изпускане при отглаголни съществителни**. Днес се приема, че изпускането му в такава позиция (след отглаголно съществително) е нормално явление, особено в трудни и тежки текстове:

◊ *... призовава руските органи да предприемат незабавни стъпки за гарантиране _ сигурността на защитниците на правата на човека.*

3. Някои проблеми при употребата на предлози:

◊ ***EN:*** *This is the deadline for the Commission for the completion of the development of the central elements of SIS II.*

BG: *Това е крайният срок за Комисията да приключи разработването на централните елементи на ШИС II.*

Ако преводът на същото изречение беше *„За Комисията това е крайният срок да приключи разработването на централните елементи на ШИС II“,* би могло да се разбере, че по мнението на Комисията това е крайният срок за приключване на разработването.

Всъщност и двата превода означават едно и също – Комисията има краен срок, който трябва да спази. Двусмислие би могло да породи разговорното значение при предлога *за* в изречение като *„Според* (разговорно *За ...*) *Комисията това е крайният срок да приключи разработването на централните елементи на ШИС II.“*

Един друг пример за правилно и неправилно употребен предлог:

◊ ***EN:*** *The growing vulnerability to sth for sb*

BG: *Нараства уязвимостта на някого* <u>*към*</u> *нещо*

<u>вместо</u> *Нарастваща уязвимост на някого* <u>*от*</u> *нещо*

СТРУПВАНЕ НА ПРЕДЛОЗИ В АНГЛИЙСКИ

Много пъти в английския два предлога, отнасящи се към едно и също съществително, са струпани пред него. Например *„in and out of the EU“ / „in and around Europe“*.

Удачен вариант за превод би бил: *„в ЕС и извън него“ / „в Европа и около нея“*. Той звучи много по-естествено на български от „във и извън ЕС“ и може да ни служи като напомняне да не копираме автоматично чуждия словоред и синтаксис в нашия език.

От рубриката *Tip of the Week*

(НЕ)ЗАПОЧВАНЕ НА ИЗРЕЧЕНИЕ СЪС „ЗА ДА …“

Макар и противоречиво, използването на „**за да**“ в началото на изречение, естествено, не може да се контролира или забрани. Несъмнено в много случаи „за да“ в началото на изречението има своето място, но на български то далеч не е единствената възможност за изразяване на цел, предназначение и пр. Английското „***in order to***“ може да се предаде и така:

„*С оглед на* (плюс отглаголното съществително на употребения глагол)“
„*С цел да…..*“
„*В стремежа си да/ с намерение да …*“.

Така хем целта е спомената първа (съображения във връзка с темата и ремата), хем изречението не започва с противоречивото „за да“.

От рубриката *Tip of the Week*

ПРЕВОДИ НА ТРУДНИ ДУМИ И ИЗРАЗИ

В таблица по-долу са предложени преводи на някои специфични думи и изрази, които срещаме често в нашата работа и които понякога са трудни, защото се използват в преносни или жаргонни значения.

EN	BG	FR
advocacy	застъпничество (*терм., тесен смисъл (изолиран от контекст)*); подкрепа, защита, прокарване (*на кауза, политика, подход, сфера …*)	
advocate	подкрепям, застъпвам се за, защитавам, пропагандирам, прокарвам (*идеи, каузи …*)	

EN	BG	FR
awareness raising	повишаване на осведомеността/информираността/ разбирането; популяризиране	
benchmarks	контролни показатели, стандарти, норми, еталони	
bottlenecks	*букв*. тесни места/задръствания (*в системата, по веригата, при преминаване на границата*); *прен*. пречки, трудности, проблеми (*на пазара, в законотворчеството…*)	
broker (honest ~); (power ~)	посредник; арбитър (безпристрастен, неутрален ~); (силов фактор)	(honnête) intermédiaire, médiateur (impartial);
business to business (B2B)	между фирми/ предприятия/ дружества, от фирма до/на фирма (*за пощенски услуги, за контакти, за продажби*)	
climate change	изменение на климата	
communicate (Communicating Europe)	(разпространяване/ разпращане на) послание/я за Европа, информация/ информиране за Европа	
cost-effective	рентабилен, икономичен (*за търг. дейност*); икономически ефективен, оправдаващ разходите *(за администрация, управление)*	
critical (~ level, decision, etc.)	1. критичен; 2. решаващ, определящ, от решаващо/определящо значение	
cross-cutting (~ issue/ approach)	всеобхватен, общ, от общ характер (*въпрос*); хоризонтален, мултидисциплинарен, междусекторен (*политика, служба*)	de portée générale; transversal, intersectoriel,

EN	BG	FR
decision-makers	отговорни лица, ръководители	
decision-making positions	ръководни постове/ длъжности	
deliverables	продукти *(обик. от дейността на проект)*, резултати	
delivery	осъществяване, реализиране	
e-government	електронно управление, електронна администрация, (*„електронно правителство“ макар и неточно, е навлязло и се използва със същото значение*)	
empowerment (civil/women's ~)	(гражданско) <u>овластяване</u>, предоставяне на правомощия/ права (и отговорности)	émancipation/ autonomisation (des femmes), responsabilisation
environmental externalities (internalisation of ~)	външни/странични ефекти/последствия/последици върху/за околната среда (вътрешно поемане на ~) (*по подразбиране* – вредни ефекти*; оттам и идеята за „вътрешното им поемане“ – предвиждането им в бюджета на предприятия или домакинства*) (*деф*. некомпенсирани външни/странични ефекти върху околната среда от производството/консумацията)	externalités environnementales; <u>coûts environnementaux externes</u>; effets externes sur l'environnement
excellence (~ in research/ communication skills/ innovation/ business; academic ~)	високи/върхови (научни/изследователски) постижения; отлични (умения за общуване); отлични постижения/ резултати; съвършенство; отличен успех;	
externalities	странични/вторични ефекти (*вж*. **environmental externalities**)	
fair trade	справедлива/ лоялна търговия	

EN	BG	FR
health check (~ of the CAP)	контролен/ профилактичен преглед, (*или просто* реформа на ОСП, *когато става дума за тази политика*)	
integrate	включвам, обединявам, внедрявам	
interoperability	оперативна съвместимост	
lean management (~ structure/ processes**)**	проста/ стройна/ оптимална администрация/ управление (управленска структура/процеси) (*за разлика от нестройна организация/ прахосническо управление*)	(processus/ structure) de gestion simplifié(e)/ simple, gestion économe de ressources
low-carbon economy	нисковъглеродна икономика	
low-carbon, knowledge-intensive economy	икономика с ниско съдържание на въглерод и с „висока наситеност“ на знания	
mainstreaming (gender ~)	включване/ интегриране (на политиката за равенство на половете) в/сред ключовите/важните политики/ въпроси; включване (*на политика*) в основна политика, системно отчитане/ вземане предвид (*на политиката/въпроса*); (*букв*. включване в мейнстрийма/ стандартите/ общите политики, превръщане на второстепенна политика в първостепенна. *За сравнение:* Mainstream education/ housing/ jobs – стандартни жилища, работни места, общо за всички образование)	intégration/ intégrer (l'égalité entre les femmes et les hommes) dans les autres domaines/ dans l'ensemble des politiques
network-based (~ approach/ cooperation)	базиран на контактите в мрежа, (сътрудничество в мрежа), мрежов	
networking	създаване на контакти, изграждане на мрежа от контакти, взаимно общуване, общуване в мрежа	

EN	BG	FR
outcomes	(постигнати) резултати	
outputs	(производствени) резултати	
ownership (~ of strategy/ policy); (take ~ of a policy)	*прен*. лична ангажираност (с дадена политика), носене на отговорност (за нея); (ангажирам се с политика, припознавам/ изпълнявам/ приемам я като своя)	
peer review	взаимна оценка/ преглед, партньорска оценка/ проверка	évaluation/ examen par les pairs/ réciproque
peer-to-peer (~ file sharing, ~ networks)	взаимно, равноправно, между равни, между колеги (споделяне/обмен на файлове между равноправни потребители, мрежи с равноправен достъп)	
performance	производителност, резултати, ефективност, полезно действие	
performance indicators (environmental/ quality/ competitive ~)	показатели за (екологична) ефективност/ производителност/ резултатност (по отношение на качеството/ конкурентоспособността)	
policy-makers	политици, отговорни лица, създатели на политики	
proactive (~ approach/ policy; to be ~)	инициативен, активен, деен; проактивен, изпреварващ събитията	
reality check	съпоставяне/сравнение с действителността/ действителното състояние, „сверяване на часовниците“	
renewable energies	възобновяема енергия	
renewables	(източници на) възобновяема енергия, възобновяеми източници на енергия/енергийни източници	

EN	BG	FR
scoreboard	сравнителен преглед/ доклад, сравнителни данни, преглед на резултатите	
specific goals	конкретни цели	
spillover (~ effects; productivity ~)	преливане, разпространяване (*на добри практики*); вторични/странични ефекти (*от продуктивност, от иновации*) *вж.* **externality**	
start-up	новосъздадена/новоригистрирана компания/фирма, млада фирма	
strategic goals	стратегически цели/задачи	
streamlining	рационализиране (подобряване на ефективността, усъвършенстване)	
sustainable development	устойчиво развитие	
synergy **(synergetic/ synergic effect)**	синергия; синергетичен/ синергичен ефект	synergie (взаимодействие, при което ефектът се умножава – *БГ-ФР, НИ 2002*)
toolbox	(набор от) пособия/инструменти, инструментариум	
visibility	*прен.* видимо присъствие (*в публичното пространство*), присъствие на преден план, „видимост“; *евентуално* публичност, популярност, обществен отзвук (*от гледна точка на възприемащия*)	
win-win (~ situation/solution/effect)	благоприятен/ изгоден/ печеливш/ от полза за всички (страни), взаимно изгоден	

Примери към таблицата:

→ **Honest broker**

1. ***BG:*** **(безпристрастен, неутрален) посредник**

   FR: (honnête) intermédiaire, médiateur (impartial)

◊ *The Commission only intends to act as a facilitator and an 'honest broker', i.e. bringing interested parties together without interfering with the substance.*

◊ *In these instances, a neutral 'honest broker' role of the Commission can greatly contribute to building better working relationships between the parties and the achievement of ambitious goals.*

2. ***BG:*** **(безпристрастен) арбитър; балансьор; силов фактор**

   FR: arbitre (impartial)

◊ *The Agency can be used as an honest broker to ensure that all member states are working on the same basis.*

◊ *Power broker = someone (person) who has a lot of influence, especially in politics, and uses it to help other people gain power and/or to steer a political balance.*

◊ *The new power brokers: How oil, Asia, hedge funds, and private equity are shaping global capital markets*

→ **Critical**

1. критичен в смисъл на краен, на крайно проявление (за стойност, граница, равнище и т.н.). Обикновено в контекста на измерима реалия (температура, разходи, маса и т.н.). Ср. също *критична ситуация, критични обстоятелства*

2. критичен в смисъл на неотменен (инфраструктура, компоненти, нужди). Понятието се установява през последните години в контекста на европейския жаргон или под негово влияние. Следва да го използваме. Има се предвид жизненоважен, основен, от ключово значение, структурноизграждащ/ определящ, без който не може.

3. критичен в смисъл на съдържащ критика, напр. *критичен материал, критични забележки.*

4. решаващ/определящ, от решаващо/определящо значение.
Най-много трябва да се внимава тук. Следният превод е буквален и неправилен:

◊ ***EN:*** *The decision-making process shall be examined to identify* ***critical*** *decision points or items of data for which uncertainties could lead to a false classification of risk.*

BG: *Процесът на вземане на решение се изследва с цел да се идентифицират* ***критичните*** *точки за решаване или данни, при които несигурността може да доведе до погрешно класифициране на риска.*

Редно е да се каже:

◊ ***EN:*** *2009 will be a* ***critical*** *year for efforts to combat climate change.*

BG: *2009 г. ще бъде* ***от решаващо значение*** *в усилията за борба с изменениятa на климата.*

◊ ***EN:*** *It has also shown the* ***critical importance*** *of Russia to European stability.*

BG: *[Събитието] разкри и* ***определящото значение*** *на Русия за европейската стабилност.*

→ **Performance (indicators)**

1. показатели за (ефективност на) изпълнението/ за резултатност/ за постигнатите резултати

2. Обаче в случаи като *environmental performance (indicators)*, *quality performance (indicators), competitive performance (indicators)* смисълът е съпоставянето на две неща и как едно се „представя" с оглед на другото. Следователно приемливи са преводи като *екологични характеристики/ показатели, показатели за резултатност по отношение на качеството/ конкурентоспособността*

→ **Visibility**

◊ *... the visibility of the Community action*

◊ *... with a view to strengthen the visibility of gender issues*

◊ *These criteria shall be applied in such a way as to enable the selection of planned actions or work programmes which the Commission can be confident will comply with its objectives and priorities and guarantee the visibility of the Community financing.*

◊ *The cost-benefit analysis shall take into account a number of factors such as identification of the tasks justifying outsourcing […], proximity of outsourced activities to final beneficiaries, visibility of the Community as promoter of the Community programme concerned […]*

Възможни преводи:

◊ ***присъства / извежда на преден план***

◊ ***видимо присъствие на …***

◊ ***категорично идентифициране*** (на Общността като двигател на съответната програма на Общността в контекста на последния пример, защото смисълът при него клони в тази посока, т.е. като се възлага за външно изпълнение дали все още е видно, че Общността е двигател)

Преводи, които гравитират около *популяризира, обществен отзвук* и т.н., вземат за отправна точка другата, възприемателната страна.

→ **Ownership**

◊ *The need for increased ownership (*of somebody of/over sth both mentioned before*) at all levels of governance has been recognised as one of the key factors of success.*

◊ *National ownership of the Strategy, which lies at the core of its existing governance, should be further enhanced.*

◊ *'The Lisbon Paradox' and the ownership of the Lisbon Agenda*

◊ *... other stakeholders to take responsibility and ownership of any policy ...*

◊ *... the establishment of sustainable and effective policing arrangements under Palestinian ownership in accordance with best international standards ...*

В очертания с примерите по-горе контекст *ownership* не трябва да се превежда като *собственост*. Смисълът на понятието е поемане на собствените функции, евентуално ръководни, в разработването/прилагането и т.н. на проект/инициатива/т.н., като така проектът/инициативата/т.н. няма да бъде вече привнесен отвън, наложен отвън, от трети страни, а ще се „припознае“, осмисли, прави, изпълнява като свой *собствен*. Смисълът гравитира към *авторство*, *припознаване като свой/е/я/и*, *(субектно-обектна) ангажираност*, *принадлежност*, *водеща роля в*, *носене на отговорност за*.

Предложения за превод:

◊ *По-голямата ангажираност* (на едикой си) *като автор/създател и изпълнител* (на еди-какво си) *на всички равнища на управление бе призната за един от решаващите фактори за успех.*

◊ *Трябва да се доразвива (осъзнаването на/чувството за) национална(та) принадлежност на стратегията, която(което) лежи в основата на сегашното ѝ управление.*

◊ *„Лисабонският парадокс“ или на кого принадлежи Лисабонската програма*

◊ *... други заинтересовани страни да поемат отговорността и да припознаят като своя/да изпълняват като своя собствена/да се ангажират изцяло с всяка политика ...*

◊ *... разполагането на стабилни и ефективни полицейски сили под палестинско управление в съответствие с ...*

→ **Advocacy/advocate**

пропагандирам, прокарвам идеи/концепции на/за, защитавам концепции на/за или интереси

→ **Win-win effect**

печеливш(и) за всички страни резултат(и); печеливш и за двете (трите, четирите ...) страни/участници; от полза за всички (страни)

→ **Peer review**

Конкретно — **партньорска проверка,** по-общо **взаимно (критично/ аналитично) наблюдение/преглед**

→ **Proactive**

В по-тесен и специализиран управленски контекст **проактивен,** но по-общо също и **(само)инициативен, изпреварващ; по собствена инициатива**

→ **Synergy**

Това е ново понятие, за което нямаме дума в българския език. Означава най-общо взаимодействие и по-точно взаимодействие, при което две неща се допълват, надграждат, координират, взаимно увеличават ефективността си, взаимно се усилват, така че крайният ефект е нещо, което те поотделно не могат да постигнат:

"The combined power of a group of things when they are working together which is greater than the total power achieved by each working separately" (Cambridge Advanced Learner's Dictionary).

„**Комбиниран ефект**" предава само част от смисъла — механизма, но не и качеството. Затова запазването на чуждицата — **синергия, синергичен ефект** — е допустимо, като евентуално, когато за първи път се срещне в текста, се даде обяснителен превод и с него се въведе чуждицата.

→ **Cross-cutting (issues/approach)**

Има две възможни тълкувания (близки по смисъл):

1. напречно, т.е. **хоризонтално**, **мултидисциплинарно**, в смисъла на пресичащо различни сектори, политики, перспективи, напр. *хоризонтална политика, хоризонтална служба;*

2. сечащо на кръст, по вертикала и хоризонтала, т.е. **всеобхватно, общо**

FR: de portée générale, intersectoriel, transversal

→ **Mainstreaming**

Два възможни близки смисъла:

1. интегриране (на политика/ въпрос/ проблем/ аспект/ перспектива/ фактор/ елемент) **сред ключовите/основните/най-съществените такива** (политики/ въпроси)

2. интегриране на въпросите/ перспективата/ гледната точка/ аспекта на дадена политика в друга политика или в нещо друго; системно отчитане/вземане предвид

Примери:

◊ ***EN:*** *The Commission through its various programmes and policies is committed to fostering women entrepreneurship as part of the so-called 'mainstreaming' of equal opportunities between men and women.*

FR: *À travers ses différents programmes et actions, la Commission s'est engagée à promouvoir l'entreprenariat des femmes au titre de l'intégration de l'égalité des chances entre hommes et femmes dans l'ensemble des politiques de la Communauté.*

BG: *... насърчаване на предприемачеството на жените като част от т. нар. „мейнстрийминг", или интегриране на перспективата за равенството на половете във всички политики на Общността.*

◊ ***EN:*** *... mainstreaming the question of refugees in national, regional and multilateral development agendas ...*

BG: *... системно да се отчита/ да се взема предвид въпросът с бежанците в националните, регионалните и многостранните програми за развитие ...*

или

BG: *... въпросът за бежанците да се интегрира/ постави сред най-важните въпроси в националните, регионалните и многостранните програми за развитие ...*

Mainstream education/ housing/ jobs – стандартни жилища, работни места, общо за всички образование

НЯКОИ ЧЕСТО ИЗПОЛЗВАНИ И ТРУДНИ ЗА ПРЕВОД ТЕРМИНИ В ОБЛАСТТА НА ИНФОРМАТИКАТА, ИНТЕРНЕТ И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИИТЕ

Много от „компютърните“ чуждици вече са навлезли във всекидневната реч и не ни правят толкова странно впечатление – *файл, принтер, сървър (не сървЕр), сайт, блог*. Въпросът дали можем да възприемем подобен подход на транслитерация към всички чуждици, които интернет, софтуерът и хардуерът бълват всеки ден, е винаги на дневен ред.

Струва ли си например да пишем „връзка“ вместо „линк“ и „щракнете“ вместо „кликнете“ при положение, че дори между нас сякаш по-естествено използваме чуждицата?

Ако отговорът е „Да, защото се опитваме да поддържаме минимално ниво на разбираем и качествен български език“, тогава отговорът е „Да“.

Ако отговорът е „Не, защото всички нормални (медийни, правителствени, портални) сайтове, в качеството си на представителни сайтове, вече използват „логнете се“ вместо „регистрирайте се“ и рискуваме не само да не ни разберат, но и да ни се смеят“, то тогава отговорът е „Не“.

Истината е, че често подобни чуждици или техните преводни еквиваленти навлизат в езика чрез преводачи като нас, но дали един или друг вариант ще получи гласност и ще се наложи като приемлив, това решава само времето и може би донякъде социалното положение и влиятелността на използващите го.

В някои случаи може би е добре да се инатим и да търсим по-добра българска дума. В други може би вече сме изпреварени от носителите на езика и трябва да се примирим.

Във всички случаи обаче изглежда уместно да търсим „посредническата“ стойност на превода, т.е. да имаме едно наум за „комуникативния“ потенциал на превода – способността му да предаде съобщението на оригинала така, че то да бъде възможно най-добре разбрано от крайния потребител.

Ако прочетете например „Отворете нов подпрозорец“, ще знаете ли какво трябва да направите?

EN	BG	FR	Контекст
address bar	адресна лента	barre d'adresse	*място в браузъра, където се изписва интернет адреса на отворената страница*
application	приложна програма		*информатика*
backbone network	опорна мрежа		*част от инфраструктурата на интернет*
bandwidth	ширина на честотната лента		*съобщения*
bottom (bottom of the page)	надолу		*навигация в рамките на уебстраницата*
browser	браузър		*софтуерна програма за разглеждане на уебстраници (напр. Internet Explorer, Mozilla Firefox, Opera)*
cellular network	клетъчна мрежа		*мобилна телефония*
cellular phone (cell phone)	мобилен телефон		
click	щраквам	cliquer	*с мишка върху връзка (разг. кликвам, цъквам :)*
connectivity	възможност за връзка		*интернет*
consumer electronics	битова електроника		
dark fibre	неизползвана оптична нишка		*съобщения*

EN	BG	FR	Контекст
data communication	пренос на данни *(в съобщенията) или* предаване на данни *(в информатиката)*		
digital rights management (DRM)	управление на цифрови права		*интелектуална собственост*
downloading, download	теглене, изтегляне изтеглям (файл)	téléchargement télécharger (un fichier),	*(на данни от интернет)*
e-authentication	електронно удостоверяване на истинността/ самоличността		
e-metering	електронно отчитане		*напр. на потребление на енергия*
e-referral	електронно медицинско направление		
eSignature	електронен подпис		
feed (RSS feed)	(RSS) емисия	fil de syndication, fil RSS, fil de nouvelles RSS	*новини по интернет*
file-sharing	споделяне на файлове		*интернет*
frequency band	честотна лента		*съобщения (*не е *„честотен обхват“!)*
hands-free	(използване) „без ръце“, хендс фри	mains libres	напр. *аксесоар за мобилен телефон*
hotspot	точка за безжичен достъп до интернет		
input	входни данни		
instant messaging	обмен на съобщения в реално време		*интернет — напр. чрез чат*
light emitting diode (LED)	светодиод		

EN	BG	FR	Контекст
liquid crystal display (LCD)	течнокристален дисплей		
login	вход, влизане	ouverture de session, connexion	*при ел. поща/ ползване на онлайн услуги, когато обикновено се изисква регистрация и вход с лична парола*
logout	изход, излизане	ferméture de session, déconnexion	*Idem*
malicious software (malware)	зловреден софтуер		
operating system	операционна система		*информатика — напр. Windows*
output	изход, изходен *(ако става дума за устройства)*; изходни данни		*информатика, компютри*
peer-to-peer (P2P) networks	мрежи с равноправен достъп		*интернет — напр. за споделяне на файлове*
RSS feed	RSS емисия		*новини по интернет*
RSS reader	RSS четец	agrégateur RSS, lecteur de flux RSS	*събиране на новини от различни сайтове на една страница*
search engine	машина за търсене	moteur de recherche	*търсене на информация в интернет (разг. търсачка)*
site	сайт, уебсайт	site	*интернет*
spyware	шпионски софтуер	logiciel espion, mouchard	

EN	BG	FR	Контекст
tab	таб	onglet	*подпрозорец (в браузър) или подраздел (от уебстраница), за достъп до които се щрака върху заглавието им, изведено на езиче, подобно на езичетата с буквички на тефтерче с телефони*
top (top of the page)	нагоре		*навигационна връзка в уебстраница*
top level domain (TLD)	домейн от първо ниво		*интернет — напр. COM, BG, EU*
update	актуализирам, актуализация	actualiser	*на информация в интернет, на уебстраница*
upgrade	актуализирам, модернизирам, минавам на по-нова версия	mise à niveau, mettre à niveau	*на софтуер (Trados 6.0) или хардуер (нов компютър)*
uploading, upload	качване в интернет	téléchargement, téléversement, *parfois* télécharger vers l'amont, vers le serveur	*на файлове, уебстраници и др.*
USB key, USB (flash) drive	флаш памет с интерфейс USB, флаш памет, USB стик/диск	clé USB	*запаметяване на данни*
user-friendly	лесен за ползване	convivial	*информатика*
web page, webpage	уебстраница	page Web	*„Електронна страница“ от техническа гледна точка е некоректно, въпреки че опитът за избягване на чуждата дума е похвален.*
website	уебсайт, сайт	site Web	*Idem*

EN	BG	FR	Контекст
WiFi, Wi-Fi	безжичен достъп до интернет		

Повечето от тези термини вече са въведени в IATE.

От полза може да са ви и шаблоните за страници на портал EUROPA, разработени и съвместно приети от DGT и DG COMM:

http://ec.europa.eu/ipg/design/library/templates/index_en.htm

Тук ще намерите всеобщи любимци като 'Legal Notice', 'Last update' и др.

СТИЛ

За стилистика (стилистична употреба на един или друг езиков елемент) се говори тогава, когато авторът или преводачът избират между две и повече възможни езикови средства. Това определение включва както лични, индивидуални избори, така и избори, установени вече в определени функционални стилове (или езикови регистри).

УСЛОВНО НАКЛОНЕНИЕ

В условни изречения българският език предоставя възможност за избор между формите за условно наклонение и формите за бъдеще време. Условно наклонение се използва тогава, когато действието се възприема като възможно (при осъществяване на дадено условие). Формите за бъдеще време се използват тогава, когато действието се възприема като сигурно (при осъществяване на дадено условие).

Съществува и известно разпределение на езиковите елементи по отношение на различните функционални стилове. Приема се, че при официални текстове формите за условно наклонение се предпочитат именно поради значението си. А в неформалния разговорен език, както и във функционални стилове, които засягат езика на художествени или публицистични произведения, се използват и двете форми.

В този смисъл едва ли може да се препоръча употребата само на формите за бъдеще време или само на формите за условно наклонение. По-скоро препоръката би се свързвала с адекватно предаване на значенията в изходния текст – както с форми за условно наклонение, така и с форми за бъдеще време. Във всеки конкретен случай решението (изборът) е решение на преводача.

Съществуват обаче случаи, при които употребата на бъдеще време е препоръчителна. Авторите на консултантски доклади често пишат за това, какво ще се случи, ако се изпълнят определени техни предложения. Английската граматика отрежда на тези размишления единствено и само формата на условни изречения от втори вид (*If I had the money, I would leave for the Comoros*). Разбира се, в едно предложение подчинените изречения с *If* са имплицитни и то добива по-скоро следния вид:

◊ *The second alternative package consists of a set of measures that are centred around an extended Integrated Package. This option* ***would*** *integrate a set of instruments to extend the scope of mandatory actions and link them with voluntary actions. The use of incentives by Member States* ***would*** *be further harmonised without prejudice to the rules of the Treaty, in particular State aid rules, and internal market barriers for eco-industries would be identified. The difference to option 2 is that this option places greater emphasis on mandatory requirements.*

Ако в българския превод условното наклонение бъде запазено, то с нищо няма да подпомогне смисъла, а само ще остави у читателя впечатлението за колеблив и несигурен автор. Бъдещето време стилистически е много по-неутрално, а и говорещите български не се смущават от изречения като „*Ако* ***съм*** *ти баща,* ***ще те напердаша***

здравата!“ (възможно на английски единствено като условно изречение от втори род в минало време и с модален глагол would).

СИНТАКТИЧЕН ПАРАЛЕЛИЗЪМ

(Т.Е. ПОВТОРЕНИЕ НА СИНТАКТИЧНА СТРУКТУРА)
ЗА ИЗЯСНЯВАНЕ НА ВРЪЗКИТЕ МЕЖДУ ЧАСТИТЕ В ИЗРЕЧЕНИЕТО

За художествения стил се приема, че не бива да съдържа повторения, а когато ги съдържа – те да се подчиняват на художествен замисъл. За административно-деловия стил обаче повторенията са не само възможни, но и желателни, тъй като чрез тях се избягва възможност за разночетения. Това е причината в българския език през последното десетилетие в някои езикови регистри да се разпространят повторения от типа на синтактичния паралелизъм и извън художествени текстове, където те имат традиционна роля.

◊ ***EN:*** *The need for more effective regional policies to address common challenges in support of sustainability* ***by*** *minimising the negative externalities of enhanced economic integration, maximising the positive synergies between economic integration and sustainable growth, and spreading the benefits and costs of regional integration more evenly*

BG: *Необходимост от по-ефективни регионални политики за посрещане на общите предизвикателства в подкрепа на устойчивостта* ***чрез*** *свеждане до минимум на отрицателните странични ефекти от подобрената икономическа интеграция,* ***чрез*** *увеличаване на положителните синергии между икономическата интеграция и устойчивото развитие и* ***чрез*** *по-справедливо разпределяне на печалбите и разходите от регионалната интеграция*

ИЗБОР МЕЖДУ ДЕЕПРИЧАСТИЕ И ПОДЧИНЕНО ИЗРЕЧЕНИЕ ИЛИ КОНСТРУКЦИЯ С ОТГЛАГОЛНО СЪЩЕСТВИТЕЛНО

В сложни текстове, с каквито работим ние, често се срещат изречения, които са не само дълги, но и със сложна синтактична структура. Някои синтактични части се изразяват най-често с деепричастна конструкция, когато с нея се изразява обособено обстоятелствено пояснение. Едновременно с това деепричастието е безлична форма на глагола, която означава второстепенно действие, протичащо паралелно с основното действие, изразено със спрегнатия глагол:

◊ *Торес,* ***връщайки се*** *от западните брегове,* ***донесъл*** *нови растения.*

Основно граматическо изискване при употребата на деепричастието е вършителят на действията, изразени със спрегнатия глагол и с деепричастието, да бъде един и същ.

Тъй като лесно може да се допусне грешка при спазването на това правило, най-сполучливо е да се обърне изречението в подчинено, за да не приличат изразите на онова ученическо твърдение: *„Вазов описва птичките,* ***скачайки*** *от клонче на*

клонче…“. Синтактични синоними на деепричастната конструкция са конструкцията с подчинено изречение и отглаголното съществително:

◊ ***Когато се върнал от западните брегове**, Торес донесъл нови растения.*

◊ ***При завръщането си от западните брегове** Торес донесъл нови растения.*

Все пак деепричастните конструкции не могат да бъдат изхвърлени от синтаксиса, но могат да се заменят с техни синтактични синоними при определени условия, за да се избегне натоварването на едно изречение или цял текст с прекалено много деепричастни конструкции. Предвид дългите и усложнени фрази обаче, с които често боравим, може би най-сполучлив остава вариантът, да се съобразяваме със съвета да използваме друг изказ вместо деепричастие, например:

◊ ***EN:*** ***Considering** that no valid reason could be identified which would justify to apply a different profit margin to the Libyan exporting producer, and in the absence of any more appropriate information, it was decided to apply at the definitive stage this same profit margin to the Libyan producer in order to establish normal value.*

BG: ***Като се има предвид**, че не е открита никаква основателна причина за прилагане на различен марж на печалбата спрямо либийския производител износител, и в отсъствието на по-подходяща информация е взето решение да се запази същият марж в окончателния етап, за да се определи нормалната стойност.*

ИЗБОР МЕЖДУ СЪГЛАСУВАНО И ПРЕДЛОЖНО ОПРЕДЕЛЕНИЕ (С ПРЕДЛОГ) КЪМ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ

Съществителните в различна синтактична позиция (подлог, допълнение, обстоятелство) могат да имат както определения, изразени чрез прилагателни, така и определения, изразени чрез предложна фраза. Понякога фраза (1), състояща се от прилагателно във функция на определение и определяемо съществително, може да бъде в отношение на синонимия с фраза (2), състояща се от определяемо съществително и предложна фраза, съдържаща съществително, словообразувателно свързано с прилагателното от фраза (1): *текстът на автора – авторовият текст*. Това е възможно само когато значенията на прилагателното от фраза (1) и на изходното съществително от фраза (2) съвпадат, т.е. прилагателното *авторов* има само значения, които са свързани със съществителното *автор*.

ИЗБОР МЕЖДУ „ЕВРОПЕЙСКИ“ И „НА ЕС“ ИЛИ „НА СЪЮЗА“

Двете понятия трябва да се разграничават добре, като се има предвид, че те не са напълно еквивалентни.

◊ *EU law — право на ЕС* (въпреки че изразът „европейско право“ е добил гражданственост в българското публично пространство).

В текстове за широката публика, материали за пресата, а редовно и в съобщения и зелени книги използването на „европейски“ в смисъл „на ЕС“ е допустимо с цел избягване на случаи, когато акронимът ЕС не звучи добре, а стрикно разграничаване не

е необходимо. Английското *EU* е истинска, жива част от езика и сигурно има говорещи лица, които вече не знаят какво стои зад него. На български обаче *ЕС* (което според правилата трябва да се чете „е-се“!) сякаш не успява да се наложи в говоримата реч, може би по чисто фонетични причини. Това и оправдава прибягването до не съвсем правилното „европейски“ като негов заместник.

ИЗБОР МЕЖДУ НЕОБОСОБЕНИ И ОБОСОБЕНИ ОПРЕДЕЛЕНИЯ

Приема се, че обособяването е свързано с логическото ударение на изречението: обособените части съдържат такава информация, която – ако не е дадена в обособена част, може да промени мястото на логическото ударение в изречението. Затова необходима информация – но допълнителна по отношение на съдържанието на изречението – се предава в обособените части; затова и обособените части се определят като допълнителни, незадължителни по отношение на цялото изречение.

От друга страна, обособените части са обособени определения, обособени приложения, обособени обстоятелства и т.н., т.е. те имат статут на синтактична част на изречението. Това прави възможна замяна на обособена част с необособена част. Целта на тази замяна би била да не се утежнява изказът, като не се допуска поредица от пояснения. Така понякога се избягва и двусмисленост.

В примера *„Договорите, сключени от страните, посочени в преамбюла на Споразумението …“* не е ясно кои са посочени — страните или договорите.

Ето друг пример:

◊ ***EN:*** *At the end of* ***any deadline fixed in the financing agreements*** *for conclusion of the legal commitments referred to in point (a) of the first subparagraph, the authorising officer responsible shall decommit the unused balance of the corresponding financial commitments.*

BG: *В края на* ***определените в споразуменията за финансиране крайни срокове*** *за сключване на правните задължения, посочени в първа алинея, буква а), разпоредителят отменя неусвоеното салдо по съответните финансови задължения.*

За сравнение — ако се следва словоредът в оригинала:

BG: *В края на* ***сроковете, определени във финансовите споразумения, за сключване*** *на правните задължения, посочени в първа алинея, буква а) …*

ИЗБОР МЕЖДУ ИМЕННА И ГЛАГОЛНА КОНСТРУКЦИЯ

Следващите примери се дават като насоки за възможна трансформация на синтактичните елементи в изречението. Те не бива да се възприемат като задължително правило, обхващащо всички подобни случаи, а по-скоро като полезна алтернатива, която да помогне при превода и редактирането на текстове.

Принципно е възможно едно съдържание да се предаде по повече от един начин – т.е. чрез различни изречения. Но винаги съществува известна разлика, която

идва било от избраните лексикални елементи, било от синтактичната структура със съответното логическо ударение и пр. Понякога е подходящо именната конструкция в оригинала да се превърне в глаголна конструкция в превода, за да се улесни четивността му.

◊ ***EN:*** *These criminal activities are in permanent evolution.*

BG: *Престъпността непрекъснато се развива,*

<u>вместо</u> *Престъпните деяния са в постоянно развитие.*

◊ ***EN:*** *The growing vulnerability to sth for sb*

BG: *Нараства уязвимостта на някого към нещо,*

<u>вместо</u> *Нарастваща уязвимост на някого от нещо*

<u>ИЗБОР МЕЖДУ ПОДЧИНЕНО ОПРЕДЕЛИТЕЛНО ИЗРЕЧЕНИЕ И КОНСТРУКЦИЯ СЪС СЪЩЕСТВИТЕЛНО ИМЕ (СЪЩЕСТВИТЕЛНО И ОПРЕДЕЛЕНИЕ КЪМ НЕГО), ЗА ДА СЕ ИЗБЕГНАТ ИЗЛИШНИТЕ ПОВТОРЕНИЯ, УТЕЖНЯВАЩИ ИЗКАЗА</u>

Следва да се избягват много подчинени определителни изречения (които са най-чести) към съществително и да се предава значението на подчиненото определително изречение чрез определения към същото съществително. В примера по-долу поне едно от подчинените определителни изречения може да се трансформира в определение:

◊ ***EN:*** *As regards Kosovo, MFA has the function of a safety net, insuring the budget against risks lying outside the control of policy makers in a situation where the budget is the only macroeconomic tool available to the government and Kosovo currently is not in a position to access international capital markets.*

BG: *Що се отнася до Косово, макрофинансовата помощ играе ролята на защитна мярка срещу рисковете,* ***които*** *са извън контрола на политиците, при ситуация,* ***при която*** *бюджетът е единственият макроикономически инструмент,* ***който*** *е на разположение на правителството, и Косово в момента няма достъп до международните капиталови пазари.*

BG: *Що се отнася до Косово, макрофинансовата помощ играе ролята на защитна мярка срещу рисковете,* ***които*** *са извън контрола на политиците, при ситуация,* ***при която*** *бюджетът е единственият макроикономически инструмент~~, който е~~ на разположение на правителството, и Косово в момента няма достъп до международните капиталови пазари.*

Съществува и друг вариант:

BG: *Що се отнася до Косово, макрофинансовата помощ играе ролята на защитна мярка срещу рисковете извън контрола на политиците, при ситуация, в* ***която*** *бюджетът е единственият макроикономически инструмент на разположение на правителството, и Косово в момента няма достъп до международните капиталови пазари.*

НЕПРИВИЧНИ КОНСТРУКЦИИ

◊ ***EN:*** *EPAs need to build upon and foster existing regional integration processes.*

BG: *Споразуменията за икономическо партньорство трябва да се* ***основават на*** *съществуващите процеси на регионална интеграция и да* ***ги*** *подпомагат. (*А не: *да* ***се основават на и да подпомагат*** *съществуващите процеси на регионална интеграция .)*

◊ ***EN:*** *In the run-up to and at the donor's conference …*

BG: *При подготовката и по време на донорската конференция … (*А не: *при подготовката на и по време на донорската конференция …)*

THE LETTER SAYS … В ПИСМОТО ПИШЕ

В текстовете ни често се срещат изречения от типа ***the report shows…***, ***the survey says…***, които, водейки се от оригинала, превеждаме като ***докладът посочва...***, ***проучването казва...***. Нито докладът може да посочва, нито проучването да казва. За тези дейности е нужен одушевен деятел, обикновено човек. В тези случаи е препоръчително да не копираме оригиналния синтаксис, а да използваме изрази от типа ***в доклада се посочва...***, ***от проучването е видно...***, ***от доклада става ясно...***

Когато става въпрос за **правни инструменти** (закон, регламент, директива,…), е допустимо и напълно приемливо съответният инструмент да бъде подлог на изречението, тъй като по този начин му се придава по-голяма тежест, например ***законът гласи...***, ***регламентът определя….*** Но също така са възможни конструкции от типа ***в директивата се посочва…***, ***в член 7 от регламента се определя…***.

Когато обаче имаме **глаголи за говорене, мисловна дейност, чувства и други подобни**, т.е. действия, които може да извършва единствено човекът, въвеждането на неодушевен деятел е неуместно. Такива именно глаголи откриваме в примерите по-долу.

The seminars in Prague and Brussels focused on *consular protection in crisis situations, where as the seminar in Strasbourg was on the role of Member States' consulates inside the EU.*
Да се избягва: *Семинарите в Прага и Брюксел се съсредоточиха върху консулската закрила при кризи, а този в Страсбург разгледа ролята на консулствата на държавите членки в рамките на ЕС.*
Препоръчителен превод: *В центъра на обсъжданията по време на семинарите в Прага и Брюксел беше консулската закрила при кризи, а на семинара в Страсбург бе разгледана ролята на консулствата на държавите членки в рамките на ЕС.*

The Statement of Objections took the view *that ISO standard 6166 was developed at the international level as a public service to the financial services industry.*

Да се избягва: *Изложението на възраженията е на мнение, че стандарт ISO 6166 е разработен на международно равнище като обществена услуга за индустрията на финансовите услуги.*
Препоръчителен превод: *Според посоченото в изложението на възраженията стандарт ISO 6166...*

The Statement of Objections considered *that the cost recovery principle provides a strong and useful indication for the assessment.*
Да се избягва: *Изложението на възраженията счете, че принципът за възстановяване на разходите е стабилен и полезен индикатор за оценка.*
Препоръчителен превод: *В изложението на възраженията се посочва, че принципът за възстановяване на разходите…*

The Statement of Objections expressed the concern *that licensing fees are unfair.*
Да се избягва: *Изложението на възраженията изрази тревога, че лицензионните такси са несправедливи.*
Препоръчителен превод: *В изложението на възраженията бе изразена тревога, че лицензионните такси…*

От рубриката *Tip of the Week*

ИЗПИСВАНЕ НА ИМЕНАТА НА НЯКОИ ДЪРЖАВИ В СЪОБЩЕНИЯ ЗА МЕДИИТЕ И ТЕКСТОВЕ ЗА ШИРОКАТА ПУБЛИКА

(ВЕЛИКОБРИТАНИЯ ВМ. ОБЕДИНЕНОТО КРАЛСТВО, ХОЛАНДИЯ ВМ. НИДЕРЛАНДИЯ, ХЪРВАТСКА ВМ. ХЪРВАТИЯ)

На пръв поглед, когато става въпрос за съобщения за пресата, няма нищо по-естествено от това да напишем Холандия или Великобритания (нали всички така говорим?!).

При справка в сайта на в. „Капитал“ **името „Холандия“ се среща 1857 пъти, а „Нидерландия“ – 54** (основно като част от официалното име „Кралство Нидерландия“). Подобни са резултатите в „Дневник“ – **8107 резултата за „Холандия“ и 204 за „Нидерландия“**, като вторият вариант отново преобладава в официалното име „Кралство Нидерландия“.

Справката за Великобритания/Обединеното кралство на същото място показва следното: **5643 резултата за „Великобритания“ и 215 за „Обединеното кралство“** („Капитал“); **18 249 резултата за „Великобритания“ и 1150 за „Обединеното кралство“** („Дневник“).

От друга страна, ние превеждаме **съобщения, излизащи от институция**, за която се предполага, че трябва да спазва строги норми особено по такива чувствителни въпроси като наименованията на държавите. Ако официалното наименование е

Нидерландия или Обединеното кралство, нямаме основание ние, като институция, да го променяме или популяризираме по друг начин. Вероятността използването на Холандия вм. Нидерландия и Великобритания вм. Обединеното кралство да доведе до объркване е минимална, но въпросът **има по-скоро политически оттенък, и то доста силен**.

Единственият достоверен източник за имената на държавите е списъкът на Службата за публикации http://publications.europa.eu/code/bg/bg-5000500.htm. Този списък е част от Междуинституционалните указания за оформяне на актове и следователно е задължителен за всички, дори за съобщенията за пресата. Ние трябва да се спазваме тези стандарти, а лицата, работещи с нашите текстове, са свободни да ги прекрояват, както намерят за добре. **Препоръката е дори в съобщенията за пресата наименованията на държавите да се изписват съгласно списъка на Службата за публикации**.

След очакваното си присъединяване **Хърватия** също ще се нареди сред държавите с недостатъчно добре установено наименование. Затова си заслужава да посочим още сега, че официалното ѝ име според списъка на Службата за публикации и правописния речник е **Хърватия** с пълно наименование **Република Хърватия**. В документи на Комисията не бива да се използват имената Хърватска и Хърватско.

ЧАСТ II: РАЗБИРАНЕ НА ОРИГИНАЛА. ТРУДНИ ЗА ПРЕВОД АНГЛИЙСКИ КОНСТРУКЦИИ

НАРЕЧИЯ ЗА ЛОГИЧЕСКО УТОЧНЯВАНЕ В БЪЛГАРСКИ И АНГЛИЙСКИ ЕЗИК

Ако сравним английския и българския език, трябва да отбележим, че в английския свързващите думи HOWEVER, THEREFORE, THUS, CONSEQUENTLY, FIRSTLY, SECONDLY, LASTLY са на особена почит във всеки научен, правен или административен текст и във всеки друг текст, издигащ и защитаващ дадена теза.

◊ *It is said that water pollution is one of the greatest evils in this country.*

It is true that more and more factories are being built along this stretch of the river and that a certain amount of waste will inevitably be discharged into the river.

However, in all the discussions that I have had with these firms' representatives, I have not found one who does not have a responsible attitude to environmental protection.

Наречията за логическо уточняване ОБАЧЕ, НАПРИМЕР, СЛЕДОВАТЕЛНО, ЗНАЧИ, ВЕРОЯТНО, ПО ВСЯКА ВЕРОЯТНОСТ, НАВЯРНО, ОЧЕВИДНО, ПО ТАКЪВ НАЧИН, КАТО ЧЕ ЛИ, ВСЪЩНОСТ играят аналогична роля в българския език, но за разлика от английския не винаги са белег на добре написания текст. В някои случаи, когато са употребени неуместно и твърде начесто, те правят текста накъсан и труден за възприемане.

HOWEVER

В английския HOWEVER е свързваща дума, с помощта на която информацията в едно изречение се **противопоставя** на информацията, представена в съседното му изречение. Смисълът, носен от HOWEVER, е този на контраста.

◊ *There will be no more pay increases this year. That is for sure. We have, **however**, agreed to carry out a full review of pay and conditions.*

Правните текстове, написани на английски език, традиционно използват много интензивно тази свързваща дума. Не би било пресилено да се каже, че те са построени на принципа на контраста. В българските законодателни текстове нещата стоят по друг начин. Контрастът като похват и принцип почти напълно отсъства. Разчита се на простото изброяване на разпоредби и дори когато те категорично контрастират една на друга, този факт не се отчита открито.

Най-успешният български превод на HOWEVER в **правен контекст** е ОБАЧЕ. Смисълът на ОБАЧЕ е този на **противопоставяне**. Освен това ОБАЧЕ подобно на

HOWEVER може да се включи във всяко едно изречение и така осигурява последователност.

ВСЕ ПАК и ВЪПРЕКИ ЧЕ/ТОВА са допустими преводи на HOWEVER, стига текстът да не е с правен характер. Все пак трябва да се помни, че те изразяват **отстъпка** и означават, че действието в главното изречение се осъществява независимо от противоречието му с действията или обстоятелствата от подчиненото изречение, което ВЪПРЕКИ ЧЕ въвежда. ВЪПРЕКИ ЧЕ/ТОВА са еквивалентни на МАКАР ЧЕ, МАКАР ДА, ПРИ ВСЕ ЧЕ, АКО И ДА.

◊ *Ще му помогна, въпреки че не заслужава.*

СЪЮЗЪТ *AND*

Връзката, предадена на английски с AND, не винаги може да се предаде правилно на български с И. В някои случаи точният български еквивалент на AND не е И, а А, КАТО.

◊ ***EN:*** *Despite rising growth in most EU countries, the figures are alarming: poverty threatens 16 % of the population, one European in five lives in sub-standard housing, one in ten live in households where nobody works,* ***and*** *the proportion of early school leavers is over 15 %.*

BG: *Въпреки все по-високия ръст в повечето страни от ЕС цифрите остават тревожни: 16 % от населението са заплашени от бедност, всеки пети европеец живее в жилище, което не отговаря на стандарта, всеки десети живее в домакинство, в което никой не работи,* ***а*** *делът на рано отпадащите от училище превишава 15 %.*

◊ ***EN:*** *Everyone can participate: competitions are organised in many fields ranging from entrepreneurship, science and technology, the environment and health to journalism, regional development and culture. Some are open to individuals, while others target businesses, scientific teams or organisations,* ***and*** *many focus on young people and schools.*

BG: *Някои са достъпни за физически лица, докато други са насочени към предприятията, научните екипи или организации,* ***като*** *много конкурси са предназначени за младите хора и училищата.*

◊ ***EN:*** *Overall, approximately 40 000 people took part in the six transnational Plan D projects in person* ***and*** *hundreds of thousands are estimated to have participated virtually via the Internet.*

BG☹: *Приблизително 40 000 души взеха участие в шестте транснационални проекта по План Д* ***и*** *се оценяват на стотици хиляди виртуалните участници чрез интернет.*

BG☺: *Приблизително 40 000 души взеха участие в шестте транснационални проекта по План Д,* ***а*** *виртуалните участници по интернет се оценяват на стотици хиляди.*

WHILE

В журналистическите и административните текстове WHILE обикновено се използва със значение, различно от темпоралното, което ни е добре познато от граматиката:

◊ *While she dressed the salad, I laid the table nicely.*

Речниците дефинират тази употреба на WHILE като показваща контраст и еквивалентна на WHEREAS. От гледна точка на превода и в този случай българското ДОКАТО предлага донякъде същия смисъл и с повече или по-малко финес изпълнява задачата си:

◊ ***EN:*** *A gradual shift is taking place in this area: rural development programmes continue to grow (accounting for over €12.5bn, up 1.6%),* ***while*** *direct subsidies to farmers are decreasing.*

BG: *В сферата настъпва постепенна промяна: средствата за програмите за развитие на селските райони продължават да нарастват (размерът им възлиза на над 12,5 млрд. евро, което представлява увеличение с 1,6 %),* ***докато*** *преките субсидии за земеделските стопани намаляват.*

◊ ***EN:*** ***While*** *2006 saw a substantial increase in aid, EU aid figures for 2007 dipped to €46 billion (though the EU is still the biggest donor in the world).*

BG: ***Докато*** *през 2006 г. станахме свидетели на значително увеличение на помощите от ЕС, за 2007 г. цифрите спадат на 46 млрд. евро (въпреки че ЕС продължава да бъде най-големият донор в света).*

◊ ***EN:*** ***While*** *many stay put because they are satisfied with their current situation, others are put off by the red tape involved in moving abroad, which is where the new action plan should make a difference.*

BG: ***Докато*** *мнозина остават по старите си места, защото сегашното им положение ги задоволява, други са обезсърчени от бюрокрацията, с която е съпътствано преместването в чужбина, и именно тук новият план за действие трябва да промени нещата.*

Третият смисъл на WHILE обаче изобщо не може да бъде предаден от българското ДОКАТО. Тук WHILE е равностойно на IN SPITE OF THE FACT THAT и ALTHOUGH и може да бъде превеждано единствено като ВЪПРЕКИ ЧЕ, МАКАР ЧЕ:

◊ ***EN:*** ***While*** *globalisation has generated new growth and development opportunities, many Europeans fear its negative social impact.*

BG: ***Въпреки че*** *глобализацията създаде ръст и възможности за развитие, много европейци се боят от отрицателното ѝ социално влияние.*

◊ ***EN:*** ***While*** *good intentions abound, these are not borne out in practice. Instead, it would appear that Europeans are looking to governments to take the lead.*

BG: ***Макар*** *добрите намерения да са изобилни, практиката не ги потвърждава. Европейците, изглежда, чакат правителствата да подемат инициатива вместо тях.*

Или малко по-свободно:

BG: *Добрите намерения са изобилни,* ***но*** *не се реализират. Европейците, изглежда, чакат правителствата да подемат инициатива вместо тях.*

INDEED

Ако имаше класация за най-английска дума, INDEED щеше да стои много напред, ако не и начело.

Думата е хубава и явно върши някаква специална работа, защото твърде често най-сериозните автори прибягват до нея. Защо? За да акцентират. Например за да потвърдят нещо вече казано:

◊ *It was not expected to last long, and* ***indeed*** *it took less than three weeks.*

◊ *'She should have no trouble hearing him.' 'No* ***indeed****.'*

Или пък, съвсем по английски, за да въведат нещо, което контрастира с преждеказаното и което е почти изненада за слушателя. Едно съвсем различно INDEED:

◊ *The idea is attractive to many men and* ***indeed*** *to many women.*

Или просто да засилват, като дежурното '*Thank you very much,* ***indeed****'* на Би Би Си или развълнуваната английска похвала '*Very well done* ***indeed****!'*.

Англо-българският речник ни предлага да превеждаме INDEED с НАИСТИНА, В ДЕЙСТВИТЕЛНОСТ, ВСЪЩНОСТ. Думи, които само уточняват, а не потвърждават. Думи, които ни карат да звучим по-колебливи, по-меки, по-несигурни. Напълно в противоречие със замисъла на пишещия англоговорящ.

Преводите с НАИСТИНА, В ДЕЙСТВИТЕЛНОСТ, ВСЪЩНОСТ са особено несполучливи, когато INDEED стои в началото на изречение, което потвърждава, подсилва, градира предходното. Например:

EN	BG
The Commission has put in place a business continuity plan, designed to ensure the smooth running of its services, in the event of a major disruption. **Indeed**, procedures have been set up to facilitate and speed up urgent expenditure (and continue collection of resources), while respecting the rules laid down in the Financial Regulation and Implementing Rules applicable to the general budget of the European Communities.	Комисията състави план за непрекъснатостта на дейностите, целящ да осигури гладкото функциониране на нейните служби в случай на сериозни смущения. **Всъщност** процедурите са установени с цел улесняване и ускоряване на спешните разходи (и продължаване на събирането на средства), като едновременно с това се спазват правилата, определени във Финансовия регламент и неговите Правила за прилагане, които са приложими за общия бюджет на Европейските общности.
However, in reality, inter-branch bodies carry little weight in the cotton sector, and their activity is limited to ensuring their members access to additional aid. **Indeed**, in Spain, there is only one inter-branch organisation covering 10 000 hectares of cotton crops.	В действителността обаче тези организации имат незначителна тежест в сектора на памука и ролята им се ограничава до това да осигурят на членовете си достъп до допълнително подпомагане. **Всъщност** в Испания съществува само една междуотраслова организация, която обхваща 10 000 ха от културата.
The consequences of the uncontrolled circulation of conventional weapons are central to four of these five challenges. **Indeed,** the uncontrolled transfer of arms contribute to a worsening of terrorism and organised crime, and are a major factor in triggering and spreading conflicts, as well as in the collapse of State structures.	Последиците от безконтролното разпространение на конвенционални оръжия са от съществено значение за четири от тези пет предизвикателства. **По същество** безконтролният трансфер на оръжия допринася за засилване на тероризма и организираната престъпност и е основен фактор за пораждане и разпространение на конфликти, както и за рухването на държавните структури.

Когато INDEED е в средата, НАИСТИНА, В ДЕЙСТВИТЕЛНОСТ, ДЕЙСТВИТЕЛНО (но не и ВСЪЩНОСТ!) вършат много добра работа.

EN	BG
Such definition would **indeed** be too broad and this is the reason why the listing approach was preferred.	Подобно определение **действително** би било твърде широко и поради тази причина беше предпочетено изброяването в списъчен вид.

EN	BG
Since, as explained above, the Commission believes that the Agreements fall within the CCP and thus in the sphere of exclusive competence of the Community, it follows quite logically that the afore-mentioned provisions are **indeed** appropriate and sufficient legal bases.	Тъй като, както бе обяснено по-горе, Комисията вярва, че споразуменията попадат в обхвата на ОТП и следователно в обхвата на изключителната компетентност на Общността, логически следва, че гореспоменатите разпоредби са **наистина** подходящо и достатъчно правно основание.

Какво бихме могли да направим? Всичко, включително и да пропуснем INDEED.

EN	BG
The Commission has put in place a business continuity plan, designed to ensure the smooth running of its services, in the event of a major disruption. **Indeed**, procedures have been set up to facilitate and speed up urgent expenditure (and continue collection of resources), while respecting the rules laid down in the Financial Regulation and Implementing Rules applicable to the general budget of the European Communities.	Комисията състави план за непрекъснатостта на дейностите, целящ да осигури гладкото функциониране на нейните служби в случай на сериозни смущения. Установени са процедури с цел улесняване и ускоряване на спешните разходи (и продължаване на събирането на средства), като едновременно с това се спазват правилата, определени във Финансовия регламент и неговите Правила за прилагане, които са приложими за общия бюджет на Европейските общности.
However, in reality, inter-branch bodies carry little weight in the cotton sector, and their activity is limited to ensuring their members access to additional aid. **Indeed**, in Spain, there is only one inter-branch organisation covering 10 000 hectares of cotton crops.	В действителността обаче тези организации имат незначителна тежест в сектора на памука и ролята им се ограничава до това да осигурят на членовете си достъп до допълнително подпомагане. В Испания **например** съществува само една междуотраслова организация, която обхваща 10 000 ха от културата.
With increased deployment of renewable energy sources, we can expect to see the cost of renewable energy continue to fall over time, in a pattern similar to information technology. **Indeed**, costs have already fallen significantly in recent years.	При все по-нарастващата употреба на възобновяеми енергийни източници можем да очакваме цената на възобновяемата енергия да продължи да пада, подобно на цените на информационните технологии. През последните години цените **определено** са паднали значително.
It should be noted that the investigation also showed, as stated by some other parties in their submissions, that EMD imports from the PRC are currently not an alternative for users, especially in the small cell battery sector. **Indeed**, switching from one EMD source to another (so-called qualification) is time- and finance-intensive.	Следва да се отбележи, че разследването установи също така, както е посочено в отговорите на някои от другите заинтересовани страни, че вносът на ЕМД от КНР не представлява понастоящем алтернатива за потребителите, особено в малкия сектор на батериите. Преминаването от един източник на ЕМД към друг (така наречената квалификация) **със сигурност** изисква много време и финансови средства.

EN	BG
The consequences of the uncontrolled circulation of conventional weapons are central to four of these five challenges. **Indeed**, the uncontrolled transfer of arms contribute to a worsening of terrorism and organised crime, and are a major factor in triggering and spreading conflicts, as well as in the collapse of State structures.	Последиците от безконтролното разпространение на конвенционални оръжия са от съществено значение за четири от тези пет предизвикателства. **Няма съмнение, че** безконтролният трансфер на оръжия допринася за засилване на тероризма и организираната престъпност и е основен фактор за пораждане и разпространение на конфликти, както и за рухването на държавните структури.

УПОТРЕБАТА НА *SOME* И *ANY* В АНГЛИЙСКИ ЕЗИК И (НЕ)ПРЕВЕЖДАНЕТО НА ЧАСТИЦИТЕ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

→ Определителните частици SOME и ANY използваме, когато говорим за неопределени лица, приблизителни количества или брой или когато точното количество или брой не е от значение.

◊ ***EN:*** *… whereas electricity generation and consumption account for 30 % of man-made carbon dioxide (CO_2) emissions and* ***some*** *35 % of primary energy consumption in the Community;*

BG: *… като имат предвид, че производството на електроенергия и нейната консумация представляват около 30% от емисиите на въглероден двуокис (CO_2), произведен в резултат на човешка дейност, и* ***приблизително*** *35% от основната енергийна консумация в Общността;*

Много често не е необходимо превеждането на частицата ANY при този вид употреба на частицата, тъй като нейната функция тук е обусловена от правилата на граматиката на английския език:

◊ ***EN:*** *The construction of* ***any*** *building in a free zone shall require the prior approval of the customs authorities.*

BG: *За* ***строителство на сгради*** *в свободна зона се изисква предварително разрешение от митническите органи.*

→ В най-общ смисъл SOME използваме в утвърдителни изречения, а ANY — във въпроси и отрицателни изречения. В тези случаи не е необходимо превеждането на частицата, освен ако не се цели поставянето на акцент. Сравнете:

◊ ***EN:*** ***Any person*** *satisfying the conditions laid down in paragraph 2 may, subject to the limits laid down in paragraph 3, …*

BG: *При спазване на ограниченията, посочени в параграф 3,* ***всяко лице****, отговарящо на условията посочени в параграф 2, може да получи …*

◊ ***EN:*** ***Any person*** *wishing to operate a customs warehouse must make a request in writing ...*

BG: ***Лице****, което желае да управлява митнически склад, подава писмено искане ...*

◊ ***EN:*** *This ensures better application of the decisions taken by the out-of- court bodies, but it means that you* ***need some*** *guidance when you want to make a cross-border complaint.*

BG: *Това спомага за по-доброто прилагане на решенията, взети от извънсъдебните органи, но и означава, че ако искате да подадете трансгранична жалба, ще имате* ***нужда от напътствия / нужда от <u>някакви</u> напътствия.***

◊ ***EN:*** *We haven't got* ***any*** *sugar.*

BG: ***Нямаме*** *захар. /* ***Нямаме <u>никаква</u>*** *захар.*

◊ ***EN:*** *Have you* ***got any*** *ideas?*

BG: ***Имате*** *ли идеи? /* ***Имате*** *ли* ***<u>някакви</u>*** *идеи?*

→ Друг вид употреба на определителните частици

В някои случаи SOME може да се използва във въпросителни изречения, а ANY — в утвърдителни изречения.

Когато правим предложение или запитване или искаме да подканим човека, с когото говорим, да каже „Да“, във въпроса си използваме SOME:

◊ *Would you mind getting* ***some*** *bread while you're at the shops?*

◊ *Shall I bring* ***some*** *drinks to the party?*

Използваме ANY в утвърдителни изречения, ако частицата се използва след дума, чието значение е отрицателно или ограничително:

◊ *He* ***never*** *does* ***any*** *good deeds.*

◊ *She* ***rarely*** *has* ***any*** *food to offer us.*

◊ *They* ***neglected*** *to offer* ***any*** *advice.*

◊ *Just do it* ***without any*** *fuss or bother!*

→ В условните изречения често можем да използваме SOME и ANY без разлика в значението.

◊ *If they need* ***some/any*** *more supplies, they should just tell us.*

→ Правилата за SOME и ANY важат и за SOMEBODY/ANYBODY, SOMEONE/ANYONE, SOMEWHERE/ANYWHERE, SOMETHING/ANYTHING:

◊ *He never does* ***anything*** *bad.*

◊ *I need* ***somewhere*** *to sleep.*

◊ *Do you know **anyone** who could help us?*

LINGUIST

Езиковедът, или лингвистът е учен, специализиращ в морфология, историческа лингвистика, синтаксис, и т. н. Английското LINGUIST има и това значение, но в DGT по-често го срещаме със значението ФИЛОЛОГ. В английския PHILOLOGIST е твърде рядко срещана дума, съответно специалността филология се нарича просто FRENCH STUDIES, SPANISH STUDIES и т. н.

◊ LINGUIST: *noun*

1. a person skilled in foreign languages.

2. a person who studies linguistics.

◊ PHILOLOGY: *noun*

[mass noun] the branch of knowledge that deals with the structure, historical development, and relationships of a language or languages.

• *(chiefly N. Amer.)* literary or classical scholarship.

• **Derivatives**: philologian *noun* philological *adjective* philologically *adverb* philologist *noun*.

POLICY

Редно е когато е в атрибутивна употреба (като прилагателно) POLICY да се превежда единствено и само като „**на политиката(ите)**“. Ако изобилието от *policy words — policy step, policy action, policy measure, policy response, policy initiative*, затормозява прекалено много фразата, по-добре би било изобщо да се изпусне, отколкото да се стига до погрешния превод „**политически**“, което на английски би било POLITICAL — *political level, political decision, political stability, political figure*.

+1 = -(-1)

Българските законотворци, юристи и администратори не обичат винаги да се обвързват с прости, несъставни думи. Английските им колеги пък в много случаи се стремят точно към това или поне са под обществен натиск да го правят[‡]. За да бъдат весели и доволни всички, преводачът редовно трябва да прилага някои логически трансформации като следните:

◊ simple = несложен

◊ many = немалко

[‡] Кампанията за прост език http://www.plainenglish.co.uk/ вече стана на 30 години. Днес тя има своето продължение и в европейските институции, където обхваща всички езици на ЕС http://www.cc.cec/translation/clear_writing/index_en.htm

◊ for a short time = не задълго

◊ low = невисок

◊ small = неголям

◊ easy = нетруден

◊ failure = неуспех

◊ recently = неотдавна

Разбира се, решението за подобни еквилибристики не може да бъде принципно. То може да бъде само ситуационно, породено от конкретния материал за превод. Ако едно ненатрапчиво английско изречение в българския си вариант се превръща в категорична декларация, безмилостна присъда или жален вопъл, може би малко логически трансформации с краен нулев резултат ще ни помогнат да запазим неговия сух, безстрастен административен тон.

Например:

◊ ***EN:*** *However, it is important that the Council and the European Parliament align with the principles and spirit of the simplification exercise by keeping the adopted proposals as* ***simple*** *as possible and by speeding-up the decision-making process so that the benefits can be enjoyed by business, citizens and public administrations.*

BG: *Важно е обаче Съветът и Европейският парламент да откликнат на принципите и духа на начинанието за опростяване като запазят предложенията възможно най-****неусложнени*** *и като ускорят процеса на вземане на решения, така че бизнесът, гражданите и публичната администрация да усетят по-бързо ползите.*

Английският също си служи с подобни логически измами. Научните, а донякъде и административните текстове редовно завоалират отрицателното съждение с положителна форма:

◊ ***Little*** *attention is given to the need to integrate cross-cultural exchanges in the programme. The opportunities for study trips to help such exchanges are* ***few*** *and no funding has been set aside.*

За читателя трябва да бъде ясно, че LITTLE и FEW са просто две стилистични конвенции, с които се изразява категорично отрицание.

ONE IN TEN

Въпреки че всички примери по-долу са напълно ясни за българския читател, нека да не забравяме, че българската конструкция е по-различна — **всеки десети**. Първият пример би спечелил особено много, ако я използва — става по-стегнат и придобива търсената ударна сила.

◊ ***EN:*** *This means that almost* ***one child in four*** *in the European Union is already overweight or obese – and the number of cases is rising by more than 400 000 a year.*

BG: *Това означава, че почти* ***едно на всеки четири деца*** *(*ср. ***<u>всяко четвърто дете</u>****) в Европейския съюз е вече с наднормено тегло или страда от затлъстяване, като броят им се увеличава с повече от 400 000 на година.*

◊ ***EN:*** *Whereas 33% of them would accept any job, if it met certain conditions, such as stability and a good salary,* ***only one in ten*** *would accept any job without such conditions.*

BG: *Макар 33 % да биха приели всякаква работа, ако отговаря на определени условия, например стабилност и добра заплата,* ***само един от десет*** *(*ср. ***<u>едва всеки десети</u>****) би приел работа при липсата на тези условия.*

◊ ***EN:*** *However, even if* ***one in two*** *Europeans welcomes the opportunity to work abroad (according to a Eurobarometer survey), few of them actually move.*

BG: *Въпреки че* ***един от всеки двама*** *европейци (*ср. ***<u>всеки втори европеец</u>****) се отнася положително към възможността за работа в чужбина (според проучване на Евробарометър), малцина от тях наистина го правят.*

IN A CERTAIN MANNER / IN A GIVEN WAY

Спокойно може да се твърди, че английските конструкции IN A CERTAIN MANNER / IN A GIVEN WAY са „официални варианти“ на обикновените наречия, завършващи на –LY. Преводът им със същата конструкция на български обаче рядко е удачен. А би могъл и да бъде направо смехотворен, защото английската конструкция е с широко приложение и стига до комбинации като *in an agitated manner*, *in a sad way*, *in an abrupt way, in a fairy-like way.*

Примери:

◊ ***EN:*** *The planning of transport infrastructure in the Alps must be accomplished* ***in a coordinated, concerted manner****.*

BG: *Планирането на транспортната инфраструктура в Алпите трябва да бъде осъществено* ***по координиран и съгласуван начин*** *(*ср. ***<u>координирано и съгласувано</u>****).*

◊ ***EN:*** *Information relating to pre-tactical and tactical aspects of airspace availability shall be provided to all interested parties* ***in a correct and timely way*** *so as to ensure an efficient allocation and use of airspace by all airspace users.*

BG: *Информацията, свързана с предтактическите и тактическите аспекти на наличието на въздушно пространство, се представя на всички заинтересовани страни* ***по коректен и навременен начин*** *(*ср. ***<u>навреме и коректно</u>****), за да се осигури ефективно разпределение и използване на въздушното пространство от всички ползватели.*

Похвален пример!

◊ ***EN:*** *In the framework of the present investigation, it was necessary to calculate a dumping margin* ***in a more precise manner****.*

BG: *В рамките на сегашното разследване е необходимо дъмпинговият марж да се калкулира* ***по-прецизно****.*

◊ ***EN:*** *An application for access to a document shall be made to the ECB in any written form, including electronic form, in one of the official languages of the Union and* ***in a sufficiently precise manner to enable the ECB*** *to identify the document.*

BG☹: *До ЕЦБ се отправят заявления за достъп до документ в писмена форма, включително електронна, на един от официалните езици на Съюза и* ***по достатъчно точен начин, позволяващ на ЕЦБ*** *да идентифицира документа.*

BG☺: *Заявленията за достъп до документ се отправят до ЕЦБ в писмена форма, включително електронна, на един от официалните езици на Съюза,* ***като заявлението се изготвя достатъчно точно, за да може ЕЦБ*** *да идентифицира документа.*

IF WE'RE TO BE HAPPY …

Въпреки че още отрано започва да трови дните на изучаващите английски с First, Second and Third Conditional, IF е в състояние да запази някои свои тайни чак докато не се сблъскаме с един тип приповдигнати риторични фрази. Например:

◊ ***EN:*** ***If the EU is to achieve*** *its long term climate change objectives, much cleaner coal technologies and a significant reduction of CO_2 emission will be necessary.*

BG: ***Ако ЕС трябва да постигне*** *своите дългосрочни цели по отношение на изменението на климата, ще са необходими технологии за много по-чисти въглища и значително намаляване на емисиите на CO_2.*

◊ ***EN:*** ***If the EU is to pursue*** *the objective of a high share for renewable energy in 2020, it is necessary to consider how.*

BG: ***Ако ЕС трябва да преследва*** *целта за висок дял възобновяема енергия през 2020 г., необходимо е да се разгледа как да става това.*

◊ ***EN:*** ***If the EU is to mount*** *a serious effort to achieve a much higher renewable energy share, it seems essential to continue a target based approach.*

BG: ***Щом ЕС трябва да положи*** *значителни усилия за постигане на много по-висок дял възобновяема енергия, изглежда, че е особено важно да следва подход на базата на поставяне и постигане на цели.*

Така предадена, логическата връзка изглежда малко неубедителна. Българските изречения са станали доста разколебани и отварят място за любопитния въпрос — нима

може подлогът да не иска да се заеме с тези действия, да не копнее за тях, да не дава мило и драго? Защо някак това изречение не се връзва с патоса на цялата реч / брошура / интервю?

Може би просто тази конструкция не е онази конструкция на IF и IF вече изобщо не е „ако“. Понеже този тип изречения можем да перифразираме с *in order to*, то следователно можем и да ги преведем със „**за да**“, „**за да може**“, „**за да успее**“ и т. н.

◊ ***EN:*** ***If the EU is to meet*** *these challenges, progress towards gender equality must accelerate, and gender mainstreaming must be strengthened in all policies and in particular in the areas identified in this Roadmap.*

BG: ***За да може ЕС да посрещне*** *тези предизвикателства, напредъкът към равенство на половете трябва да се ускори, а интеграционната политика за равенство на половете трябва да бъде засилена във всички области и по-специално в тези, посочени в Пътната карта.*

◊ ***EN:*** *Further cooperation and coordination of aid is clearly essential* ***if the EU is to make a marked contribution*** *to achieving the MDGs.*

BG: ***За да може ЕС да допринесе значително*** *за постигането на Целите на хилядолетието, от определено ключово значение е по-нататъшното сътрудничество и съгласуваност на помощта.*

◊ ***EN:*** *Construction remains a particularly dangerous sector requiring extra effort by all players* ***if implementation of Directive 92/57/EEC is to improve significantly****.*

BG: *Строителството продължава да бъде особено опасен сектор, за който са необходими допълнителни усилия от страна на всички действащи лица,* ***за да се подобри значително прилагането на Директива 92/57/ЕИО****.*

GOOD FOR YOU

Тази простичка английска фраза всъщност има още по-простичък български еквивалент, който понякога пропускаме. Ето я в контекст:

The Guardian: It's official: Chocolate is good for you

Chocolate reduces the risk of stroke or heart attack by increasing flow of blood around the brain and lowering blood pressure, study finds.

На български няма никаква нужа от ЗА ВАС просто „**Шоколадът е полезен“**, а не „**Шоколадът е полезен за вас“** или ощо по-лошото **„Шоколадът е добър за вас“**.

Разбира се буквален превод може да се наложи — например от стилистични съображения, както тук: *Good for you, good for the environment.*

Good for you може да бъде и част от междуметие: *I've passed the exam! — Good for you! (Браво на теб!)*

EMERGING ECONOMIES

Според www.businessdictionary.com това са „Rapidly growing and volatile economies … They promise huge potential for growth but also pose significant political, monetary, and social risks".
Според IATE това са „Countries considered to be in a transitional phase between developing and developed status and moving from a closed to an open market economy".

Вместо калкираното *нововъзникващи страни, нововъзникващи пазари, нововъзникващи икономики* бихме могли да превеждаме по смисъл *страни с бързо развиваща се икономика, страни с бързо растяща икономика* (вж. също IATE 895826)

Названието „*нововъзникваща икономика*" е подвеждащо, защото във въпросните страни и преди е имало икономики или пазари, просто те не са били толкова отворени и не се развивали толкова бързо, колкото сега.

Това важи с двойна сила за „*нововъзникващи страни*". Да се нарича Китай „*нововъзникваща страна*" е смехотворно.

Впрочем в пролетния брой на списание Europe's World (2011 г.) авторът на термина „*BRIC countries*" (Бразилия, Русия, Индия, Китай) Джим О'Нийл предлага да се замени „*emerging markets*" („not only a bit inappropriate but quite possibly insulting") с термина „*growth markets*"…

INDUSTRY

Думата „industry/industries" може да бъде подвеждаща. Преди всичко в множествено число тя не винаги означава „промишленост" или „индустрия", както се среща понякога в нашите преводи, а често пъти по-скоро „сектори" или „предприятия". Например:

> Forwarding industry - Housing industry - Service industry - Air transport industry - Fishing industry - European banking industry
>
> Спедиторска дейност - Жилищно строителство - Сфера на услугите - Сектор на въздушния транспорт / Въздушен транспорт - Рибно стопанство - Европейски банков сектор
>
> Persons and industries - National body covering all industries
> Хора и предприятия - Национален орган, който обхваща всички стопански сектори/отрасли

Ще се съгласите, че „спедиторска индустрия“, „въздушнотранспортна промишленост“ не звучат убедително.

Разбира се, в замисимостта от контекста и буквалният превод не е изключен, но си заслужава да се повиши вниманието, когато срещнем думата.

ON THE UNDERSTANDING THAT

Думата UNDERSTANDING тук е подвеждащо употребена в свързващ израз, който означава *with the condition that, providing*. Например:

> *We provide salt in these locations on the understanding that it is used for highway purposes.*
>
> *Funding for returners to practice will be made available to employers only on the understanding that the returner will take up a contract of employment once their period of supervised practice and registration is completed.*

Следователно преводи, гравитиращи около **разбиране** — с разбирането, че / като се счита, че / като се подразбира, че — са неправилни. Коректният превод е просто **ПРИ УСЛОВИЕ ЧЕ.**

Понякога *on the understanding that* не е съюз, а само част от израз. В такъв случай буквалният превод — напр. *[да] се основава на схващането, че* — е напълно уместен. Например:

The strategy must also be clearly based on the understanding that sustainable development is not a zero-sum game where there can only be winners and losers.

INTEGRITY

Наред с „честност“, „неподкупност“ и „почтеност“ „**морал**“ също е едно много добро преводно съответствие на **„integrity“.** То обаче остава незабелязано — вероятно поради това, че чуждият произход на думата и наличието на сродните *moral, adj./n. morals, n.pl., morality, n.* в английския замаскират иначе доста пълното (включително по честота на употреба) припокриване между двете. То, струва ни се, личи и от долните заглавия от британския „Индипендънт“.

Barbara Rayner: Integrity in business is crucial

Robin Cook: a politician of integrity whose passing is a great loss

The voice may be stilled, but his combination of intellectual rigour and honesty, long since abandoned by our Prime Minister, stands as a reminder to those of us who sometimes doubt that the words "integrity" and "politician" can co-exist.

Jacques Rogge: Sport's integrity is being eroded by cheats. We have to act now

Julian Knight: Integrity isn't just the absence of corruption

Honesty, integrity, fun – what Charles Wheeler stood for lives on

„Integrity“, разбира се, редовно се появява и в терминологични значения, например при **territorial integrity, fire integrity, data integrity** и т.н. Повечето терминологични употреби на български се предават с „цялост/цялостност“ и техни синоними.

WELL-BEING

В Cambridge Dictionary *well-being* се определя като *the state of feeling healthy and happy*. Следователно терминът се отнася по-скоро до качеството на живота на хората, отколкото до материалната им заможност. Това се вижда и от някои заглавия на текстове, които откриваме в Eurlex:

Communication from the Commission - Halting the loss of biodiversity by 2010 - and beyond - Sustaining ecosystem services for human ***well-being***

Compulsory Turkish military service for males resident in the EU Member States and the adverse effect thereof in terms of integration in their country of residence and psychological ***well-being***

Често превеждаме *well-being* като *благосъстояние,* но дали това е съвсем точно? Според Тълковния речник на българския език (изд. Наука и изкуство) *благосъстояние* означава *заможност, богатство*. Наистина терминът благосъстояние започва да се използва и със значение на *благоденствие, благополучие, добруване* (т.е. смисълът се разширява, като надхвърля значението, свързано с материалното богатство), но в български юридически текстове нюансът все още е видим:

„Икономическата система на Република България се основава на всички видове собственост, на свободната стопанска инициатива и конкуренция и е насочена към увеличаване на *благосъстоянието* на гражданите и обществото.“ (Конституция на България)

„Филаделфийската декларация потвърждава, че всички хора независимо от тяхната раса, вяра или пол имат право да осъществяват своето *материално благосъстояние* и духовно развитие в свобода и достойнство, в икономическа сигурност и с равни възможности.“ (Конвенция № 111 на ООН, ратифицирана от България)

Поради това препоръчваме *well-being* да се превежда по-скоро като ***благоденствие, благополучие*** (терминът *добруване* не е характерен за научно-административния стил, макар и да предава точно смисъла на *well-being*).

THROUGH THE LOOKING GLASS

Английският се слави със строго фиксирания си словоред и почти неотменното изискване — ***Subject First!*** Когато подлогът е неопределен — нещо още несъществуващо, едно от категория, нещо бъдещо, запазването му като подлог на български дава странни изречения. Особено ако изречението е в страдателен залог.

Когато успеем да съставим ненатрапчиво, логично изречение, със здраво споени части, забелязваме, че всъщност то е огледален образ на английското. Нещо като дясното движение в Обединеното кралство и лявото у нас.

◊ ***EN:*** *[A draft of this report] [was published]* ***[for consultation]*** *[on the website of DG Enterprise and Industry's Pharmaceuticals Unit]* ***[on 30 May 2007]***.

BG: *[На 30 май 2007 г.] [на уебсайта на отдел „Фармацевтика" на ГД „Предприятия и промишленост"]* ***[с цел консултации]*** *[беше публикуван]* ***[работен вариант на настоящия доклад]***.

◊ ***EN:*** *[Voluntary common GPP criteria]* ***[will be set]*** *[for services and for those products for which mandatory levels, as foreseen under Section 2.3, will not, or have not yet, been established]*.

BG: *[За услугите и за тези от продуктите, по отношение на които не са или все още не са установени задължителни прагови нива, както е предвидено в раздел 2.3,]* ***[ще бъдат определени] [доброволни общи критерии за екологосъобразните обществени поръчки]***.

◊ ***EN:*** *[Effective, proportionate and dissuasive penalties] [must be imposed]* ***[on both clients and project supervisors]*** *[where they fail to meet their obligations]*.

BG: *[В случаи на неизпълнение на техните задължения]* ***[на инвеститорите и на надзорниците на проекти]*** *[трябва да се налагат]* ***[ефективни, пропорционални и възпиращи санкции]***.

ТРАНСКРИПЦИЯ ИЛИ ЗАПАЗВАНЕ НА ОРИГИНАЛНОТО ИЗПИСВАНЕ НА ЛАТИНИЦА ПРИ ГЕОГРАФСКИ И ДРУГИ ИМЕНА

Несъмнено изборът между двете възможности не винаги е ясен и безспорен. Би било чудесно, ако той може де се опре на няколко общовалидни критерия, но за съжаление дотук опитите за тяхното изнамиране завършват най-много с общи насоки, които да бъдат прилагани поотделно за всеки случай и над които да стоят здравият разум и езиковият усет на преводача.

Най-общо може да се каже, че когато географското име служи не за да даде точно указание на читателя как да стигне до обекта, а само за да му бъде **ориентир**, за предпочитане е то да бъде изписано на кирилица. Големината или известността на географския обект не би следвало да има отношение към решението на преводача да транскрибира или не името му. Основният въпрос, чийто отговор следва да реши дилемата, трябва да бъде: „Имаме ли основания да очакваме, че читателят ще се опита **да идентифицира мястото** само или предимно с помощта на превеждания от нас документ?“ Ако да, то за предпочитане е името да остане с оригиналното си изписване на латиница.

Пример за това е Решение 2002/308/ЕО на Комисията за определяне на списъци на одобрените зони и одобрените рибни стопанства по отношение на вирусната хеморагична септицемия (ВХС) или инфекциозната хематопоетична некроза (ИХН).

◊ *ЗОНИ В ИСПАНИЯ, ОДОБРЕНИ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ВХС И ИХН*

АВТОНОМНА ОБЛАСТ ARAGON

Водосборният басейн на река Ebro от извора ù до язовирната стена на Mequinenza в област Aragón

Темата на законодателния документ са зоните, т.е. географските обекти и области. Следователно с пълно право можем да очакваме един служител, който получава фактура, товарителница или друг документ, сочещ областта *Aragón* като място на произход, да очаква да намери мястото, изписано по същия начин и в законодателния акт, на който се опира, при преценката си да допусне или не стоката.

Това, че сред малкото реки в Испания, които българите знаят, попада Ебро, не е от значение в случая. Дори Мадрид, Париж и Лондон могат да останат в изписването си на латиница, ако присъстват с цел точна идентификация, например в адрес.

Пример за обратното е следното изречение:

◊ *На Европейските съвети от Ница (2000 г.) и от Лакен (2001 г.) беше договорено, че на равнище Общността е необходимо провеждането на ефикасна и динамична оценка на конкуренцията и на ефективността на услугите от общ интерес, която да отчита националните, регионални и местни особености и компетенции.*

Слабо вероятно е да очакваме читателят да се опита да стигне до брюкселския квартал *Laeken/Laken* само с помощта на този текст. Ако все пак се опита да го направи, неприятните със сигурност преживявания ще бъдат напълно заслужени от негова страна.

Всеки един текст в света обаче е уникален и в много голяма степен самодостатъчен. Понякога той може да поражда съображения, които са в състояние да преобърнат подхода на преводача. Пример за това е списъкът с имената на победителите в конкурса *Juvenes Translatores*, даден в приложение на съобщението за медиите. Населените места са дадени само за ориентир, никой няма да използва документа, за да пътува до тях, но общата тема за многоезичието, различните графични системи, видовете училища, дадени в оригинал, подсказват, че текстът ще загуби от оригиналността и внушението си, ако градовете бъдат променени.

Австрия	*Anna Novak (CS-DE)*	*BG 13 Fichtnergasse, Wien*
България	*Илина Георгиева (EN-BG)*	*Гимназия с преподаване на чужди езици „Екзарх Йосиф“, Разград*
Чешка република	*Augustin Žídek (EN-CS)*	*Gymnázium Frýdlant n.O., Frýdlant n.O.*
Естония	*Reti Maria Vahtrik (FR-ET)*	*Gustav Adolfi Gümnaasium, Tallinn*
Франция	*Andréa Cancellieri (ES-FR)*	*Lycée Fesch, Ajaccio*
Гърция	*Σοφία Σπανίδου (EN-EL)*	*Αρσάκειο Γενικό Λύκειο Θεσσαλονίκης της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας, Θεσσαλονίκη*
Унгария	*Gyenes Bertalan (EN-HU)*	*Fazekas Mihály Fővárosi Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium, Budapest*

Може би текстът щеше да има дори още по-голямо внушение, ако и имената на държавите бяха оставени на съответните езици.

Горните съображения могат успешно да бъдат приложени и при имената на хора и фирми. Винаги, когато целта (на текста!) е недвусмислена и лесна идентификация, е препоръчително имената да остават с оригиналното си изписване на латиница. Може би именно в този смисъл е решено имената на подписалите законодателните актове да не бъдат променяни. Освен когато става въпрос за българския, гръцкия и кипърския комисар и за българския и гръцкия превод. Тук може би се намесва и фактът, че и трите държави имат приет със закон стандарт за транслитериране на имената на техните граждани, което донякъде прави латиницата в името еквивалентна на кирилицата. Разбира се, и при негеографските имена понякога могат да надделеят други съображения, както например е станало тук:

◊ *Днес европейският комисар за потребителите Меглена Кунева посети в Билунд (Дания) производителя на играчки LEGO®, за да обсъди важната роля на производителите при осигуряването на безопасността на играчките. Директорът на LEGO® Йорген Виг Кнудсторп и комисар Кунева обсъдиха подхода на фирмата за гарантиране на сигурността и доверието на потребителите и обмениха идеи как да бъдат насърчавани добрите практики в Европа и извън нея.*

Може би магическите за всяко хлапе четири букви наистина са много по-разпознаваеми така, както са изписани на мечтаната кутия, отколкото като „ЛЕГО“.

В заключение трябва да припомним, че въпреки че засега се появява твърде рядко, изборът между транскрипция и идеограми или гръцко, грузинско, арменско, арабско, еврейско, индийско, корейско и друго писмо, не може да не се ръководи от съображението доколко разпознаваемо/използваемо е то за българите. Същото съображение сигурно се появява и при колегите от езиците, използващи латиницата. Последно съображение, но не и по важност: когато бъде избрана, транскрипцията трябва да става по правилата — тези от правописния речник и от Наредба № 6 от 12 юни 1995 г. за транскрипция и правопис на чужди географски имена на български език. Не бива да забравяме също така, че единствените меродавни атласи и карти на български език са издания на държавната фирма „Картография“ ЕООД. Те ни учат, че столицата на Китай е Пекин, а не Бейджинг, че диамантите са от Антверпен, а не от Анвер, че между Германия и Швейцария е Боденското езеро, а не езерото Констанс, че Бяло море е много на север и там се намира Беломорск, а Егейско плиска плажовете на Халкидическия полуостров и Кушадасъ.

ЧАСТ III: ИЗИСКВАНИЯ ЗА ПУНКТУАЦИОННОТО И ГРАФИЧНОТО ОФОРМЯНЕ НА АКТОВЕТЕ НА БЪЛГАРСКИ

СТРУКТУРА НА АКТ*

СТРУКТУРНИ ЧАСТИ		КОМЕНТАР И ПОЯСНЕНИЯ
Вид на акта	**РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № ..../2011 НА КОМИСИЯТА** **РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № ..../2011 <u>НА</u> ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И <u>НА</u> СЪВЕТА**	Изписва се с главни букви и с удебелен шрифт. Авторът винаги се изписва след номера на акта. Предлогът „на“ задължително се повтаря и на двете места. Абревиатурата „ЕС“ замества от 1.12.2009 г. абревиатурата „ЕО“. По-старите актове могат да бъдат с други абревиатури: ЕИО, ЕОВС и др.
	от 24 май 2011 <u>година</u>	В заглавието „**година**“ винаги се изписва с цяла дума
Заглавие	**<u>за</u>** изменение на Регламент (ЕИО) № 2454/93 **<u>за</u>** определяне на разпоредби за изпълнение на Регламент (ЕИО) № 2913/92 за създаване на Митнически кодекс на Общността Commission Regulation (EC) No 219/2008 of 11 March 2008 amending Council Regulation (EC) No 423/2007 concerning restrictive measures against Iran Регламент (ЕО) № 219/2008 на Комисията от 11 март 2008 година **<u>за</u>** изменение на Регламент (ЕО) № 423/2007 на Съвета **<u>относно</u>** ограничителни мерки срещу Иран	**за** + отглаголно съществително: *за изменение, за отмяна, за изпълнение*; **относно** + предмета / обекта на акта: *относно мерките, относно разрешителните*, и т.н.
	(*Преамбюл*)	

* За оформлението на публикациите на ЕС и най-вече за Официален вестник се грижи Службата за публикации. Тя актуалицира и Междуинституционалното ръководство за изготвяне на публикациите на Европейския съюз (http://publications.europa.eu/code/bg/bg-000500.htm), което е първичният източник на илюстрираните тук правила.

	ЕВРОПЕЙСКАТА КОМИСИЯ, ЕВРОПЕЙСКИЯТ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТЪТ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ,	
Позоваване в преамбюла на акта *започва с малка буква*	**к**ато взе/взеха предвид Договора за функционирането на Европейския съюз**,** [и по-специално член ... , параграф ...**от** него], *изписва се пълно ≠ бълг. право* *запетая по традиция (в останалите случаи пред **и по-специално** няма запетая)*	Посочва правното основание на акта; винаги завършва със запетая. Позоваванията се въвеждат с израза **„като взе/взеха предвид“** ... ***NB!*** член **от** …, но приложение **към** ... Трябва да се внимава за съгласуването с подлога: **взе** (Европейската комисия) или **взеха** (ЕП и Съветът на ЕС).
Позоваване в преамбюла на акта *започва с малка буква и винаги завършва със запетая.*	**к**ато взе/взеха предвид Регламент (ЕИО) № 2913 от 12 октомври 1992 **г.** за създаване на Митнически кодекс на Общността[§], последно изменен с Акта за присъединяване на Австрия, Финландия и Швеция, и по-специално член 249 от него,	Изписва се пълното наименование на регламента, а обозначението за бележка под линия се поставя в края на заглавието. Когато пълното заглавие на акт се цитира в текст, думата „година“ от заглавието на акта се изписва „**г.**“
Съображения	**к**ато има/имат предвид**,** че:	Съображенията се въвеждат с израза **„като има/имат предвид, че:“** — пише се с малка буква, със запетая преди „че“.
	(1) В случай че декларатор откаже да присъства на вземането на проби или да излъчи представител, или по друг начин не успее да окаже необходимото сътрудничество на митническите власти, те следва да имат възможност да счетат декларацията за невалидна.	Започват с главна буква и завършват с точка, с изключение на последното съображение, което завършва със запетая. В текста съображенията се цитират по следния начин: **съображение 1,**

Бележки под линия	[§] ОВ L 302, 19.**10.**1992 г., стр. 1. ОВ L 99, 10.**4**.2001 г., стр. 1.	Дните и месеците се изписват с арабски цифри (дните и месеците от януари до септември се изписват с една цифра — без нула отпред). Всяка бел. под линия завършва с точка.

		съображение 2 и т.н. (с цифри без скоби).
	[...] Решението да се открие процедура бе публикувано в ***Официален вестник на Европейския съюз*** [...]	Пълното наименование се изписва в курсив, без членуване; то е ***Официален вестник на Европейския съюз*.**
	(2) Мерките, предвидени в настоящия регламент, са в съответствие с Митническия кодекс на Общността**,**	Последното съображение обикновено е типова формулировка и завършва **със запетая**.
	(Постановителна част)	
	ПРИЕ/ПРИЕХА НАСТОЯЩИЯ РЕГЛАМЕНТ:	Изписва се с главни букви. В редки случаи, ако решението е без адресати, формулировката се променя на: **EN:** *HAS/HAVE DECIDED AS FOLLOWS:* **FR:** *DECIDE:* **BG:** ***РЕШИ*** **за разлика от общия случай:** **EN:** *HAS/HAVE ADOPTED THIS DECISION:* **FR:** *A ARRETÉ LA PRESENTE DECISION:* **BG:*ПРИЕ/ПРИЕХА НАСТОЯЩОТО РЕШЕНИЕ*** Вж. също 2.3 по-долу.
Заглавие	*Член 1*	Членът и номерът са центрирани и дадени в курсив.
	Регламент (ЕИО) № 2454/93 **се изменя, както следва:**	Изменящ член — типови формулировки: ***→ се изменя, както следва*:** ***→ се заменя със следното (the following)/следния текст (the following text):***
Точка 1	1. Член 218, параграф 3 се изменя, както следва:	Изброяването е в низходящ ред и завършва с **„от + акт“**: Пр.: *член 5, параграф 7, буква а), i), първо тире от Регламент …* При изброяването на елементите в приложение също се спазва

		низходящият ред, но се завършва с **„от приложение… към Регламент“.**
Параграф 3 от изменения член	„Когато стоките отговарят на изискванията за фиксираната процентна ставка за мито, посочена в дял II (D) от предварителните процедури на Комбинираната номенклатура, или когато стоките отговарят на изискванията за освобождаване от вносни мита, не е необходимо да се изискват документите, посочени в параграф 1, букви а), б) и в), освен ако митническите органи намерят това за необходимо с цел прилагане на разпоредбите, касаещи освобождаването на въпросните стоки за свободно разпространение.“ […]	При цитиране на заглавията или на части от финализирани регламенти, директиви и решения (и други документи) следва да се използват официалните преводи на тези текстове. Те могат да бъдат намерени в страницата за търсене на сайта EUR-Lex http://eur-lex.europa.eu/RECH_menu.do?ihmlang=en Повече информация за търсенето в EUR-Lex ще намерите в точка 5 по-долу.
	1. За целите на настоящия дял:	
Буква а)	а) „риболовен кораб на Общността“ означава кораб, който е включен в списъка и е регистриран в част от територия на държава членка, която (…);	Когато актът съдържа определения, се проверява дали последните вече не съществуват в предходен акт.
Алинея	Впоследствие формуляр T2M може вече да не се използва като доказателство за произход от Общността на продуктите или стоките, за които се отнася.	Алинеите са неномерираните части на параграфа и на члена. Тъй като пред тях не стои номер, при позоваване те са „**първа алинея**“, „**втора алинея**“, „**трета алинея**“ и т. н.

Изброява-нията с тирета могат да бъдат със или без препинател-ни знаци	Всяко „извлечение“ и копие от него, което остава в книжката формуляри T2M, включва позоваване на първоначалния T2M формуляр, посочен в буква а), и ясно се обозначава със следното: — Extracto, — Udskrift, — Auszug, — Απόσπασμα. — Extract, — Extrait, — Estratto, — Uittreksel, — Extracto, — Ote, — Utdrag. **Когато един и същи текст се изписва на различни езици, редът на езиците е следният:** **BG, ES, CS, DA, DE, ET, EL, EN, FR, GA, IT, LV, LT, HU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SL, FI, SV**	Ред на посочване на езиците при многоезичен текст (общ азбучен ред за всички езици) (вж. също т. 5): — ES — испански — DA — датски — DE — немски — EL — гръцки — EN — английски — FR — френски — IT — италиански — NL — нидерландски — PT — португалски — FI — фински — SV — шведски При изброяване на езиците и държавите се спазва протоколният ред. (вж. също точки 4 и 5)
	[…]	
	Член 337	
	Разпоредбите на член 324 се прилагат ***mutatis mutandis*.**	Изразите на латински език не се превеждат и са в курсив.
	7. Членове 338, 339 и 340 ***се заличават***.	Типова формулировка
	[…]	
Изброяване на букви а), б) и в) и тирета — първо, второ и трето	а**)** един екземпляр от транспортен документ, издаден в страната на бенефициера износител, който обхваща преминаването през страната на транзитно преминаване**;** или б**)** сертификат, издаден от митническите власти на страната на транзитно преминаване, който: — дава точно описание на стоките**,** — декларира датите на разтоварване и пренатоварване на стоките или качването или сваляването им като товар на борда, посочване на използваните кораби**,** и — удостоверява условията, по които стоките са останали в страната на транзитно преминаване**;** или	Всяко изброяване, въведено с букви, започва с малка буква **а)**, **б)** и завършва с **точка и запетая**, когато се въвежда с буква или цифра, освен последният ред, който завършва с **точка**. Всяко изброяване, въведено с тире (първо, второ и т.н.), завършва със запетая, освен последното, което в зависимост от случая завършва с **точка и запетая** или с **точка**. **За буквите се дава кирилска буква, която е на същото място в азбуката. Буквите имат само затваряща скоба**

	в**)** ако не успее да представи такъв, то всеки доказателствен документ**.** […]	**(за разлика от англ. оригинал).**
Изброяване на букви и малки римски цифри.	i) продукти, получени изцяло в Сеута и Мелиля**;** ii) продукти, получени в Сеута и Мелиля, при чието производство са използвани други продукти, различни от посочените в точка i), […]**.**	Малките римски цифри завършват с **точка и запетая**, освен последната, която в зависимост от случая завършва със **запетая, точка и запетая** или **точка**. В позоваванията те се наричат **подточки**.
Място и датата	Съставен**О** в Люксембург на 5 юли 2002 година.	Думата е винаги съставен**О** (разб. това, написаното) и не се съгласува със заглавието (регламент, директива). Числото от месеца и годината се изписват с цифри, а месецът се изписват с думи. Думата „година“ се изписва изцяло. Фразата завършва с точка.
Подписи	За Комисията Председател За Европейския парламент Председател За Съвета Председател	Не се поставят нито двоеточия, нито запетаи. Имената остават така, както са дадени в англ./фр. оригинал. Не се транкрибират, освен ако подписалият не е български гражданин (комисар, председател на Съвета, на Парламента и т.н.).

1. СТРУКТУРА НА ЧЛЕНА

Член 1

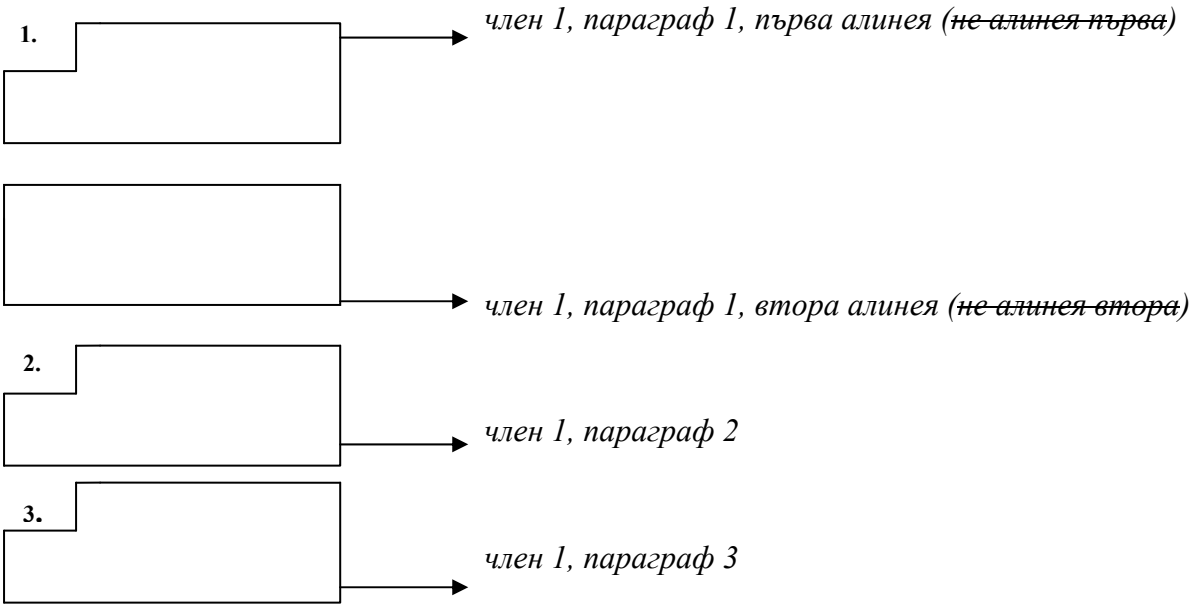

Член 2

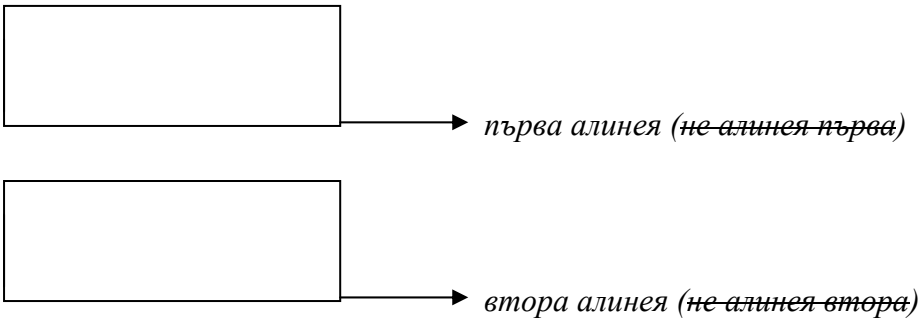

Параграфът има номер и се нарича единствено и само *параграф 1, параграф 3, параграф 6.* Алинеята (*subparagraph*) няма свой номер (тя е част от параграфа или от члена (вж. член 2) и се определя „с думи“ и по „права“ логика — числително редно + съществително. Така тя става *първа алинея, втора алинея, трета алинея***.**

Английското позоваване *"Articles 2 and 3(2)(b)"* на български се предава с *„член 2 и член 3, параграф 2, буква б)“,* а не *„членове 2 и 3, параграф 2, буква б)“*. Английското *"paragraphs 2 and 3 of Article 1"* на български се подрежда по големината на елементите — *„член 1, параграфи 2 и 3“,* а не *„параграфи 2 и 3 от член 1“*.

Наименованието на структурни елементи не се повтаря **само ако те са от един и същ вид**. Например*:*

◊ *членове 1, 7 и 10*

◊ *член 2, параграфи 1 и 2*

◊ *членове 2—5* а не ~~*членове 2 до 5*~~

2. ПОВТАРЯЩИ СЕ ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ ФОРМУЛИРОВКИ В АКТОВЕТЕ

2.1. РЕГЛАМЕНТИ

◊ *Настоящият регламент е задължителен в своята цялост и се прилага пряко във всички държави членки.*

2.2. ДИРЕКТИВИ И РЕШЕНИЯ

За директиви:

◊ *Адресати на настоящата директива са държавите членки.*

За решения:

◊ *Адресати на настоящото решение са държавите членки.* (за решения, адресирани до всички държави членки)

◊ *Адресати на настоящото решение са ...* (за решения, адресирани до определени държави членки, следва пълното протоколно наименование на държавата/държавите членка/и).

2.3. БИВШИ РЕШЕНИЯ *SUI GENERIS (НАРИЧАНИ ТАКА ДО 1 ДЕКЕМВРИ 2009 Г.)*

Това са решения по конкретен повод. Отличават се по това, че не съдържат член, посочващ адресати, и след съображенията се казва **РЕШИ/РЕШИХА (HAS DECIDED AS FOLLOWS)**, а не ~~**ПРИЕ НАСТОЯЩОТО РЕШЕНИЕ.**~~ От 1.12.2009 г. не съществуват като отделна група. Ако е необходимо решение без адресати, обаче пак се изполва тяхната заключителна формулировка: **РЕШИ/РЕШИХА**.

2.4. МЯСТО И ДАТА

Във всички актове мястото и датата се представят, както следва:

◊ *Съставен**о** в Люксембург на 5 юли 2002 година.*

Числото от месеца и годината се изписват с цифри, а само месеците се изписват с думи, като думата „година“ се изписва изцяло. Завършва с точка.

3. ПРОТОКОЛЕН РЕД НА ДЪРЖАВИТЕ – ЧЛЕНКИ НА ЕС

Белгия, България, Чешка република, Дания, Германия, Естония, Ирландия, Гърция, Испания, Франция, Италия, Кипър, Латвия, Литва, Люксембург, Унгария,

Малта, Нидерландия, Австрия, Полша, Португалия, Румъния, Словения, Словакия, Финландия, Швеция, Обединеното кралство.

4. ПОСЛЕДОВАТЕЛНОСТ ПРИ ИЗБРОЯВАНЕ НА ЕЗИЦИТЕ (ЕДНОЕЗИЧНИ ТЕКСТОВЕ)

Редът на изброяване на езиците следва азбучния ред на наименованията на езика на публикацията. При публикациите на български език този ред е, както следва:

◊ *английски, български, гръцки, датски, естонски, ирландски, испански, италиански, латвийски, литовски, малтийски, немски, нидерландски, полски, португалски, румънски, словашки, словенски, унгарски, фински, френски, чешки и шведски език***.**

5. ТЪРСЕНЕ НА ФИНАЛИЗИРАНИ АКТОВЕ В EUR-LEX

Търсене може да се прави по ключови думи, дата на публикуване и т.н., като най-разпространено е търсенето чрез Celex номер.

Celex номерът се състои от цифрата 3 (за вторичното законодателство) + годината на документа (с 4 цифри) + буквата на документа (R = регламент, D = решение, L = директива, F = рамково решение) + номера на документа (с 4 цифри; ако номерът на документа е от 3 цифри, пред него се слага 0). Например:

◊ Celex номерът на Регламент (ЕО) № 178/2002 е *3 + 2002 + R + 0178*, т.е. *32002R0178*

Допълнителни разяснения за това как се образува CELEX номерът на други видове документи (споразумения, съобщения и т.н.) могат да бъде намерени на следния адрес: http://data.ellispub.com/ojolplus/help/celex.htm

Документът трябва да се отвори в един от наличните формати (html, pdf или doc) или чрез избиране на bibliographic notice + text (bilingual display), като по този начин може да се разглежда успоредно с друг език (вторият език се избира след отварянето на страницата от лентата с езици, разположена непосредствено над текста).

Заглавията на някои актове/документи, макар и преведени на български език, не винаги излизат на български, дори и при търсенето да е зададен като език на търсене BG (горе в синьото поле).

Ако текстът не може да бъде намерен в EUR-Lex, трябва да се потърси в CCVista: http://ccvista.taiex.be/download.asp (пак по Celex номер).

6. ИЗПИСВАНЕ НА БЪЛГАРСКИ НА КАВИЧКИ И НА УДАРЕНО „Ѝ“

Отварящи кавички се изписват с едновременно натискане на **Alt + 0132.**

Затварящи кавички се изписват с едновременно натискане на **Alt + 0147.**

Буквата „ѝ“ се изписва с едновременно **натискане** на **Alt + 01117.**

Пробел (неделим интервал) — в датите и след знака за номер се изписва с едновременно натискане на **Ctrl + Shift + интервал.**

7. Изписване на тире, минус и дефис

Трябва да се прави разлика между тире, минус и дефис. Те се изписват по следния начин:

*а) тире — (клавишна комбинация **Alt + 0151**);*

*б) минус – (клавишна комбинация **Alt + 0150**);*

в) дефис - (напр.: идейно-художествен).

8. Правила за използване на евро, EUR и €

ЕВРО	**EUR**	**€**
Когато се говори просто за валутата без конкретно цифрово изражение (*сума в евро, приемане на еврото, курса на еврото*)	▪ С конкретна цифра и винаги след числото (за разлика от английски) (*253 EUR*) ▪ В таблици и графики ▪ В актове на Съвета за сумите с цифрово изражение (*253 EUR*) ▪ В приложенията на *Официален вестник*	▪ При графично представяне (илюстрации, бележки под линия и т.н.) ▪ В популярни издания или в издания с образователна цел ▪ При посочване на цената на публикациите (например на задната корица)

9. Установен български превод на някои съюзи/конструкции от актовете на ЕС (*източник: ръководство за съставяне на актовете на Съвета*)

АНГЛИЙСКИ	ФРЕНСКИ	БЪЛГАРСКИ	ПРИМЕРИ
without prejudice to	sans préjudice de	без да се засяга(т)	Без да се засяга [прилагането на] член ...
subject to	sous reserve de	при условие/при спазване на...	при спазване на условията, посочени в ....
nothwistanding	nonobstant	въпреки, независимо от	Независимо от общата уредба ...., някои специфични критерии могат да се определят Независимо от член ...
by way of derogation from	par dérogation à	чрез дерогация от	Чрез дерогация от член ...
for the purposes of	aux fins de	за целите на	За целите на [прилагането на] параграф 1 под „групи производители“ се разбира ...
within the meaning of	au sens de	по смисъла на	Групите производители по смисъла на параграф 2 следва ...

10. СТАНДАРТИ РАЗПОРЕДБИ ПРИ ДЕЛЕГИРАНИТЕ АКТОВЕ

(съгласно Ръководството за актовете, съставяни в рамките на Съвета на ЕС)

Съображение	In order to [...], the power to adopt acts in accordance with Article 290 of the Treaty on the Functioning of the European Union should be delegated to the Commission in respect of [...].	С цел […] на Комисията следва да бъде делегирано правомощието да приема актове в съответствие с член 290 от Договора за функционирането на Европейския съюз във връзка с [...]
	It is of particular importance that the Commission carry out appropriate consultations during its preparatory work, including at expert level.	От особена важност е по време на подготвителната си работа Комисията да проведе подходящи консултации, включително на експертно равнище.
	The Commission, when preparing and drawing-up delegated acts, should ensure a simultaneous, timely and appropriate transmission of relevant documents to the European Parliament and to the Council.	При подготовката и изготвянето на делегираните актове Комисията следва да осигури едновременното и своевременно предаване на съответните документи по подходящ начин на Европейския парламент и Съвета.
Article X *Delegqtion of powers* *Член X* *Делегиране на правомощие*	The Commission shall be empowered to adopt delegated acts in accordance with Article a concerning […].	На Комисията се предоставя правомощието да приема делегирани актове в съответствие с член А във връзка с […]
	Where, in the case of […], imperative grounds of urgency so require, the procedure provided for in Article […] shall apply to delegated acts adopted pursuant to this Article.	Когато в случай на […] това се налага поради наложителни причини за спешност, към делегираните актове, приети съгласно настоящия член, се прилага процедурата, предвидена в член […].
Article A *Exercise of the delegation* *Член А* *Упражняване на делегирането*	The power to adopt delegated acts is conferred on the Commission subject to the conditions laid down in this Article.	Правомощието да приема делегирани актове се предоставя на Комисията при спазване на предвидените в настоящия член условия.
	Вариант 1	
	The delegation of power referred to in Article[s] ... shall be conferred on the Commission for an	Правомощието да приема делегирани актове, посочено в член(ове)..., се предоставя на Комисията за неопределен

	indeterminate period of time from the […].	срок, считано от […].
	Вариант 2	
	The delegation of power referred to in Article[s] ...shall be conferred on the Commission for a period of X years from the […].	Правомощието да приема делегирани актове, посочено в член(ове)..., се предоставя на Комисията за срок от X години, считано от […].
	The Commission shall draw up a report in respect of the delegation of power not later than nine months before the end of the X-year period.	Комисията изготвя доклад относно делегирането на правомощия не по-късно от девет месеца преди изтичането на X-годишния срок
	The delegation of power shall be tacitly extended for periods of an identical duration, unless the European Parliament or the Council opposes such extension not later than three months before the end of each period=	Делегирането на правомощия се продължава мълчаливо за срокове с еднаква продължителност, освен ако Европейският парламент или Съветът не възразят срещу подобно продължаване не по-късно от три месеца преди изтичането на всеки срок=
	Вариант 3	
	The delegation of power referred to in Article[s] ...shall be conferred on the Commission for a period of X years from the	Правомощието да приема делегирани актове, посочено в член(ове)..., се предоставя на Комисията за срок от X години, считано от .. .
	Продължава без варианти	
	The delegation of power referred to in Article[s] […]. may be revoked at any time by the European Parliament or by the Council.	Делегирането на правомощия, посочено в член(ове) […], може да бъде оттеглено по всяко време от Европейския парламент или от Съвета
	A decision of revocation shall put an end to the delegation of the power specified in that decision.	С решението за оттегляне се прекратява посоченото в него делегиране на правомощия.
	It shall take effect the day following the publication of the decision in the *Official Journal of the European Union* or at a later date specified therein.	То поражда действие в деня след публикуването на решението в *Официален вестник на Европейския съюз* или на по-късна, посочена в решението дата.
	It shall not affect the validity of any delegated acts already in force.	То не засяга действителността на делегираните актове, които вече са в сила.
	As soon as it adopts a delegated act, the Commission shall notify it simultaneously	Веднага след като приеме делегиран акт, Комисията нотифицира акта

	to the European Parliament and to the Council.	едновременно на Европейския парламент и Съвета.
	A delegated act adopted pursuant to Article[s] […] shall enter into force only if no objection has been expressed either by the European Parliament or the Council within a period of [2 months] of notification of that act to the European Parliament and the Council or if, before the expiry of that period, the European Parliament and the Council have both informed the Commission that they will not object.	Делегиран акт, приет съгласно член(ове) […], влиза в сила единствено ако нито Европейският парламент, нито Съветът не са представили възражения в срок от [два месеца] след нотифицирането на акта на Европейския парламент и Съвета или ако преди изтичането на този срок и Европейският парламент, и Съветът са уведомили Комисията, че няма да представят възражения.
	That period shall be extended by [2 months] at the initiative of the European Parliament or the Council.	Този срок се удължава с [два месеца] по инициатива на Европейския парламент или на Съвета.
Article B *Urgency procedure* *Член Б* *Процедура по спешност*	Delegated acts adopted under this Article shall enter into force without delay and shall apply as long as no objection is expressed in accordance with paragraph 2	Делегираните актове, приети съгласно настоящия член, влизат в сила незабавно и се прилагат, докато не бъдат представени възражения в съответствие с параграф 2
	The notification of a delegated act to the European Parliament and to the Council shall state the reasons for the use of the urgency procedure	В нотификацията относно делегирания акт до Европейския парламент и Съвета се посочват причините за използването на процедурата по спешност.
	Either the European Parliament or the Council may object to a delegated act in accordance with the procedure referred to in Article a(5).	Европейският парламент или Съветът могат да възразят срещу делегиран акт в съответствие с процедурата, посочена в член А, параграф 5.
	In such a case, the Commission shall repeal the act without delay following the notification of the decision to object by the European Parliament or the Council	В такъв случай Комисията отменя акта незабавно след нотифицирането на решението на Европейския парламент или на Съвета, с което се представят възражения.

11. СТАНДАРТНА КЛАУЗА НА OLAF

EN	FR	BG
Protection of the financial interests of the Union	*Protection des intérêts financiers de l'Union*	*Защита на финансовите интереси на Съюза*
1. The Commission shall take appropriate measures ensuring that, when actions financed under this [*Decision / Regulation*] are implemented, the financial interests of the Union are protected by the application of preventive measures against fraud, corruption and any other illegal activities, by effective checks and, if irregularities are detected, by the recovery of the amounts wrongly paid and, where appropriate, by effective, proportionate and deterrent penalties.	1. La Commission prend les mesures appropriées pour garantir la protection des intérêts financiers de l'Union lors de la mise en œuvre d'actions financées au titre [*de la présente décision/du présent règlement*], par l'application de mesures préventives contre la fraude, la corruption et toute autre activité illégale, par des contrôles efficaces et, si des irrégularités sont décelées, par la récupération des montants indûment versés et, si nécessaire, par des sanctions efficaces, proportionnées et dissuasives.	1. Комисията предприема необходимите мерки, за да гарантира, че при изпълнението на действията, финансирани по силата на [настоящото/настоящия] [*решение/регламент*], финансовите интереси на Съюза са защитени чрез прилагането на превантивни мерки срещу измама, корупция и всякакви други незаконни дейности, чрез ефективни проверки и, при установяването на нередности, чрез събирането на недължимо платените суми и, когато е уместно, чрез ефективни, пропорционални и възпиращи санкции.
2. The Commission or its representatives and the Court of Auditors shall have the power of audit, on the basis of documents and on-the-spot, over all grant beneficiaries, contractors and subcontractors who have received Union funds under this [*Decision / Regulation*].	2. La Commission ou ses représentants et la Cour des comptes disposent d'un pouvoir d'audit, sur pièces et sur place, à l'égard de tous les bénéficiaires de subventions, contractants et sous-traitants qui ont reçu des fonds de l'Union au titre [*de la présente décision/du présent règlement*]	2. Комисията или нейни представители и Сметната палата имат правомощия за извършване на одити по документи и на място на всички бенефициери на безвъзмездни средства, изпълнители и подизпълнители, които са получили средства от Съюза по силата на [настоящото/настоящия] [*решение/регламент*]
The European Anti-fraud Office (OLAF) may carry out on-the-spot checks and inspections	L'Office européen de lutte antifraude (OLAF) peut effectuer des contrôles et vérifications sur	Европейската служба за борба с измамите (OLAF) може да извършва проверки и

on economic operators concerned directly or indirectly by such funding in accordance with the procedures laid down in Regulation (Euratom, EC) No 2185/96 with a view to establishing whether there has been fraud, corruption or any other illegal activity affecting the financial interests of the Union in connection with a grant agreement or grant decision or a contract concerning Union funding.	place auprès des opérateurs économiques concernés, directement ou indirectement, par un tel financement, selon les modalités prévues par le règlement (Euratom, CE) n° 2185/96, en vue d'établir l'existence éventuelle d'une fraude, d'un acte de corruption ou de toute autre activité illégale portant atteinte aux intérêts financiers de l'Union, dans le cadre d'une convention de subvention, d'une décision de subvention ou d'un contrat concernant un financement de l'Union.	инспекции на място по отношение на икономически оператори, засегнати пряко или непряко от такова финансиране в съответствие с процедурите, предвидени в Регламент (Евратом, ЕО) № 2185/96 с оглед установяване дали е налице измама, корупция или всякаква друга незаконна дейност, накърняваща финансовите интереси на Съюза във връзка със споразумение за отпускане на безвъзмездни средства, решение за отпускане на безвъзмездни средства или договор за финансиране от страна на Съюза.
Without prejudice to the first and second sub-paragraphs, cooperation agreements with third countries and international organisations, grant agreements, grant decisions and contracts resulting from the implementation of this [*Decision / Regulation*] shall expressly empower the Commission, the Court of Auditors and OLAF to conduct such audits, on-the-spot checks and inspections.	Sans préjudice des premier et deuxième alinéas, les accords de coopération conclus avec des pays tiers et des organisations internationales, les conventions de subvention, les décisions de subvention et les contrats résultant de l'application [*de la présente décision/du présent règlement*] prévoient expressément que la Commission, la Cour des comptes et l'OLAF sont habilités à procéder à ces audits et ces contrôles et vérifications sur place.	Без да се засягат първа и втора алинея, в споразумения за сътрудничество с трети държави и международни организации, споразумения за отпускане на безвъзмездни средства, решения за отпускане на безвъзмездни средства и договори, произтичащи от прилагането на [настоящото/настоящия] [*решение/регламент*], се предвижда изрично упълномощаване на Комисията, Сметната палата и OLAF за провеждане на такива одити, проверки и инспекции на място.